

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA MESİHÇİ ANLAYIŞ: ORTA DOĞU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAZAN ÇAĞMAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET SEYFETTİN EROL

ANKARA
2023

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

ABD DIŞ POLİTİKASI'NDA MESİHÇİ ANLAYIŞ: ORTA DOĞU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAZAN ÇAĞMAN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET SEYFETTİN EROL

ANKARA
2023

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/11/2023

NAZAN ÇAĞMAN

TEŞEKKÜR

Akademik hayatıma başladığım andan itibaren yanımda olan, beni destekleyen sevgili eşim Ferhat'a gönülden teşekkür ederim. Bu süreç içerisinde her çalışmama gülüşü ile katkıda bulunan Nazenin kızıma sevgiyle teşekkürlerimi sunarım. Dualarını eksik etmeyen kıymetli annem ve babama şükranlarımı sunarım. Tez konumu belirlememde yardımcı olan ve bana cesaret veren çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL'a teşekkürü borç bilirim. Ufuk Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Başkanı kıymetli hocam Sedat Cem KARADELİ hocama da emeklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ÇAĞMAN, Nazan. ABD Dış Politikasında Mesihçi Anlayış: Orta Doğu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Tarih boyunca her topluluk bir ‘kurtarıcı’ figürü aramıştır. Bu kurtarıcı fikri, genellikle toplumların içerisinde bulunduğu zor durumlar neticesinde şekillenmiştir. Bu kurtarıcının özelliklerine bakıldığında genellikle yaratıcı/kutsal ruh tarafından gönderilmesi müjdelenen bir karakterdir. Bu toplumlarda, bu fikrin yıllar boyunca edebiyata, sanata, kültüre, siyasete vs. yansımaları olmuştur. İnsanın dinlerle tanışması ile başlayan bu süreç günümüze kadar devam etmiş ve genel özellikleri ile aynı türden bir kurtarıcı fikri olsa da amaçlar ve özel anlamda özellikler farklılık göstermektedir. Özellikle tevhidi inançlarda bu kurtarıcı motifi oldukça önemli bir zemine sahiptir. ABD, kuruluşundan bu yana her zaman dünya hâkimi olmayı hedef edinmiştir. Bu hedefe ulaşmak için çeşitli araçlar kullanmıştır. Bu araçlardan biri de Hristiyanlık ve Yahudilik inançlarının doğurduğu Mesihçi Anlayış olmuştur. Mesihçi Anlayış ile kendisine ‘kurtarıcı’ misyonu yüklemiştir. Mesihçi Anlayışın en önemli özelliği, Hz. İsa’nın Mesih olması, Hz. İsa’nın Hristiyanlık peygamberi olması ve kıyamet olgusunun Hz. İsa’nın tekrar yeryüzüne geleceği ile başlaması durumudur. Hristiyan toplumlarda gelişen ve yaygınlık kazanan bu anlayış, günümüzde ABD siyasetinde önemli bir yere sahip olmuştur. Kendisini insanlığın Mesih/Kurtarıcısı olarak gören bir anlayış gelişmiştir. Bu anlayış neticesinde küresel bir güç olma hedefi doğmuştur. Hegemon güç olma adına dini bu yönüyle kullanmak oldukça faydalı olmuştur. Bunun sebebi elbette dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun Hristiyan olması ve Mesihçi anlayışı kabul etmeleridir. Bu çalışmada Mesihçi Anlayışın ne olduğu, nerede ortaya çıktığı ve hangi milletleri etkilediği, siyasi bir araç olarak kullanım amaçları, bu anlayışa benzer bir anlayış olan Mehdilik’in ne olduğu, siyasetin hangi aşamalarında kullanıldıkları gibi konular tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: ABD, Mesihçi Anlayış, Mehdilik, Hegemon Güç, BOP.

ABSTRACT

CAGMAN, Nazan. Messianic Understanding in USA Foreign Policy: The Example of The Middle East, Master Thesis, Ankara, 2023.

Throughout history, every community has been looking for a 'savior' figure. This savior idea, it is usually shaped as a result of the difficult situations of societies. Looking at the characteristics of this savior, he/she is usually a character heralded by the creator/holy spirit. In these societies, this idea has been reflected to literature, art, culture, politics, ect. over the years. This process, which started with people's acquaintance with religions, has continued until today, and although it is the same kind of savior idea with its general characteristics, its purposes and special features differ. Especially in monotheistic beliefs, this savior motif has a very important basis. Since its establishment, the USA has always aimed to dominate the World. It has used various means to achieve this goal. One of these tools was the Messianic Understanding, which was born out of Christianity and Judaism. It has assigned itself the mission of "savior" with the Messianic Understanding. The most important feature of the Messianic Understanding is that Jesus is the Messiah, Jesus is the prophet of Christianity, and the apocalypse phenomenon begins with the return of Jesus to the earth. This understanding, which developed and became widespread in Christian societies, has an important place in US politics today. An understanding has developed that sees itself as the Messiah/Savior of humanity. As a result of this understanding, the goal of becoming a global power has emerged. It has been very useful to use religion from this aspect in order to become a hegemonic power. The reason for this is, of course, that the majority of the world's population is Christian and accepts the Messianic understanding. In this study, issues such as what the Messianic Understanding is, where it emerged and which nations it affects, the purposes of its use as a political tool, what the Mahdi Concept is, which is a similar understanding to this understanding, and at what stages of politics they are used will be discussed.

Keywords: USA, Messianic Understanding, Mahdiness, Hegemonic Power, GMEP

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
HARİTALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Mesihçi Anlayış.....	6
1.1.1. Yahudi Mesihçiliği	7
1.1.2. Hristiyan Mesihçiliği.....	11
1.2. Evanjelizm.....	14
1.3. Mehdi Anlayışı	21
1.3.1. Şîa Mezhebine Göre Mehdi Anlayışı ve Kim Olduğu Sorunu.....	22
1.3.2. Sünni Mezhepte Mehdi Anlayışı.....	24
1.4. Kimlik.....	28
2. BÖLÜM.....	31
ABD DIŞ POLİTİKASINDA DİN VE MEDYA	31
2.1. Amerikan Kimliğinin İnşa Süreci.....	31
2.1.1. Amerikan Kimliğinin İnşa Sürecinde Dinin Etkisi	34
2.1.2. Seçilmiş ve Kurtarıcı Amerika	37
2.2. ABD Dış Politikası'nda Din	40
2.2.1. Dinin Dış Politikaya Etkisi.....	40

2.2.2. ABD Dış Politikasında Din	42
2.2.3. ABD’de Din ve Dini Gruplar	44
2.2.4. ABD’de Bulunan Dini Grupların Ülke Dış Politikasına Etkisi.....	50
2.3. ABD Dış Politikası’nda Medya.....	54
2.3.1. Mesihçi Anlayışın Hollywood’daki Etkisi	56
2.3.2. Hollywood Filmlerindeki Subliminal Mesajlar.....	61
2.3.3. Hollywood Filmlerinde Kurtarıcı ve Seçilmiş Amerika	65
3. BÖLÜM.....	67
YENİ DÜNYA DÜZENİ VE ORTA DOĞU.....	67
3.1. Yeni Dünya Düzeni İnşa Sürecinde ABD ve Mesihçi Anlayış	67
3.1.1. Tanrıyı Kıyamete Zorlamak	69
3.1.2. Yeni Dünya Düzeninde Dinin Yeri	72
3.1.3. Hegemon Güç ve Seçilmiş Amerika	73
3.1.4. Yeni Dünya Düzeninde Amerika’nın ‘Öteki’ Anlayışı.....	75
3.1.5. 11 Eylül Saldırısı ve Bush Mesihçiliğinin İlişkisi.....	77
3.2. Amerika’nın Büyük Orta Doğu Projesi Ve Mesihçi Anlayış	81
3.2.1. Armageddon Savaşı.....	81
3.2.2. BOP’un Amacı	82
3.2.3. BOP’un Hedefindeki Ülkeler ve ABD’nin Bu Ülkelere Yönelik Din Politikaları	83
3.2.4. Abraham Antlaşmaları ve Üç Büyük Dinin Kardeşliği	87
3.2.5. Yeni Dünya Düzeninde Orta Doğu	88
3.3. ABD’nin Orta Doğu’daki Mesihçi Politikasına Karşı Meydan Okumalar	89
3.3.1. Mehdi Anlayışı ve İran’ın Uygulamaları	89
3.3.2. Sünni İslam Anlayışı ve Tarikatlar.....	91
3.3.3. Orta Doğu’da Mesihçi Anlayış	92
3.3.4. Mesihçi Anlayışın Geleceği ve ABD Dış Politikasına Etkileri.....	93
SONUÇ.....	97

KAYNAKÇA	101
ÖZGEÇMİŞ.....	114

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerikan Birleşik Devletleri
AFL-CIO	The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations (Amerikan Emek Federasyonu ve Endüstriyel Örgütler Kongresi)
AIPAC	American Israel Public Affairs Committee (Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi)
Asm.	Aleyhisselatu vesselam(Allah'ın selamı onun üzerine olsun)
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BOP	Büyük Orta Doğu Projesi
CIA	Central Intelligence Agency (Merkezi Haber Alma Teşkilatı)
DAEŞ	Ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Iraq ve's Şam (Irak Şam İslam Devleti)
FBI	Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
Hız.	Hazreti
IRA	Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
İ.S.	İsa'dan Sonra
NSC	National Security Council (Ulusal Güvenlik Konseyi)
S.	Sayfa
SS.	Sayfa Sayısı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WAPS	White Anglo Sakson Protestan (Beyaz Anglo Sakson Protestan)

HARİTALAR DİZİNİ

Sayfa No:

Harita 1. 2006 öncesi Orta Doğu haritası.	84
Harita 2. 2006 sonrası Orta Doğu haritası.	85
Harita 3. 2011 yılı itibari ile tasarlanmış Orta Doğu haritası.....	85

GİRİŞ

İnsanlık tarihine bakıldığında karşılaşılan en önemli şey dindir. Gelmiş geçmiş bütün kavimlerde inanç olmazsa olmazlardan biri olmuştur. Toplumlar zorda kaldıkları zaman ise dinlere sığınmışlardır. Toplumlar zorda kaldıkları dönemlerde Tanrı/Tanrıça(ları)nın kendileri için bir ‘kurtarıcı’ göndereceklerini düşünmüşlerdir. Bu düşünce zamanla gelişerek toplumların sosyal ve siyasal hayatlarında oldukça etkili olmaya başlamıştır. Gerek diğer toplumlarla ilişkilerinde olsun gerek politika belirlemede olsun din oldukça hayati bir önem taşımıştır. Günümüzde laik sistem gibi seküler sistemler gelişmiş olsa da din, bazı ülkelerin siyasetine ciddi anlamda sirayet etmektedir.

Bu tez çalışmasının asıl amacı; ABD dış politikasında dinin yeri ve bunun Orta Doğu örneğidir. ABD’nin dış politikasını belirlerken başvurduğu dini kimlik ABD’ye kurtarıcı ve seçilmiş olma kimliği kazandırmıştır. Kutsal, seçilmiş ve kurtarıcı olmak diğer milletler karşısında bir başarı demektir. Özellikle dünya nüfusunun birçoğunun Hristiyan olması ABD’nin bu politikasında ne denli başarı elde edebileceğini göstermektedir.

İlk bölümde kavramsal olarak Mesihçi anlayış, Evanjelizm, Mehdi anlayışı ve kimlik kavramları tartışılacaktır. Tek Tanrılı dinlerin doğduğu coğrafya olan Orta Doğu, bu dinlerin hem sosyal hem de siyasal hayatı etkileyen unsurlar doğurduğuna şahitlik etmiştir. Bu unsurlar Yahudilik ve Hristiyanlıkta Mesih anlayışı iken, İslam’da da Mehdi anlayışı olmuştur. Yahudi ve Hristiyanlık inançlarının bir ürünü olan Mesih kavramının açıklamasına bakıldığında apokaliptik bir kültürün ürünü olma özelliği taşımaktadır. Hristiyanlık ve Yahudi inancının en önemli amentüsü Mesih anlayışını benimsemektir. Mesih’in kavramsal olarak neye karşılık geldiği, ne tür kaynaklara dayandırıldığı, kim olduğu veya kim olabileceği etraflıca tartışılacaktır. Avrupa’nın karanlık çağı olarak bilinen Orta Çağ’da Hristiyanlık uygulamalarından rahatsız olan bir kesim, Protestan mezhebinin doğmasını sağlamıştır. Protestan mezhebinin radikal bir parçası olan Evanjelizm ise Mesihçi anlayışı benimsemiş ve dünyanın geleceği konusunda farklı fikirler üretmiştir. Evanjelizm’in ne olduğu, ne zaman ve ne şekilde doğduğu, bugün ki politikada ne kadar ve daha çok hangi devletin siyasetinde etkili olduğu konuları aşağıda tartışılacaktır.

Bunun yanı sıra bugün Orta Doğu’da bazı devletlerin benimsediği Mehdi anlayışının da ne olduğu, Mehdi’nin kim olduğu ve hangi milletten olacağı, Mesih kavramı ile benzer ve farklılıkları tartışılacaktır. Mehdi anlayışını benimseyen kesimlerin Kur’an’ın bazı

ayetlerini kendilerine göre yorumlayıp hadisleri de referans göstererek kabul ettikleri bu anlayışın kültürel ve mitsel yönü tartışılacaktır. Bilindiği gibi tarihi çok eski çağlara dayanan Orta Doğu coğrafyası birçok kültüre ve dine yurt olmuştur. Bu farklı milletlerin birbirinden etkilenmesi veya toplumların atalarından kalan kültürel miraslarını benimsemeleri kaçınılmaz bir gerçektir. Diğer kültürlerdeki ‘kurtarıcı’ karakterler ile Mehdi ve Mesih anlayışının ortak noktaları analiz edilecektir. Mesih ve Mehdi anlayışının kendileri için oluşturduğu ‘öteki’nin kim olduğu, ne zaman ve ne koşullarda ortaya çıkacağı kaynaklara dayandırılarak tartışılacaktır. Devamında kimlik kavramının ne olduğu, kabul edilme/etme açısından önemi tartışılacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri 247 yıllık geçmişi ile dünyada birçok ülkeden daha gelişmiş ve güçlü bir yapıya sahip olabilmış bir devlettir. ABD, her açıdan diğer devletlerden oldukça farklı olmuştur. Ulus fikriyatı, politikası, ekonomi politikası, din politikası gibi unsurlar oldukça farklı işlemiştir. Yaklaşık iki yüz elli yıllık yaşamında çeşitli ekonomik ve politik açıdan sorunlar yaşamış olsa da ayakta durmayı başarmıştır. ABD kendine özgü bir gelişim göstermiştir. Özellikle ulus devletlerin kurulması ile ortaya çıkan milliyetçi düşünceden farklı bir anlayışla gelişmiş ve kendini var etmiştir. Ulus devletler kendilerini birer milli kimlik üzerinde var ederken ABD, yeni bir kimlik geliştirmiştir. Bu kimlik ‘Amerikan’, ‘Amerikalı’ gibi kavramlarla şekillenmeye çalışılmıştır. Daha doğrusu yapay bir kimlik olgusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun sebebi ise Amerika topraklarında yaşayan saf bir ırkın olmaması İngiltere, Fransa, Hollanda, Portekiz, Almanya gibi Avrupa Devletleri’nden çeşitli sebeplerden dolayı göç etmiş milletlerden oluşmasıdır. Aynı zamanda Amerika topraklarında yaşayan yerli milletler toplulukları da bu duruma birer engel niteliğinde olmuştur. ABD, diğer devletlerden artakalmamak için farklı bir yöntem izleyerek bir kimlik oluşum süreci yaşamıştır. Bu süreçte çeşitli enstrümanlar kullanarak başarılı bir ulus bilincini var etmiştir. Bu enstrümanlardan biri kuşkusuz Amerika halkını bir arada tutan din olmuştur. Halkının büyük kesiminin benimsediği Protestan mezhebinin ortaya koyduğu mesihçi anlayış ile oldukça başarılı bir kimlik anlayışı elde etmiştir. ABD kendi değerleri çerçevesinde orijinal bir sistem kurmayı başarmıştır. Amerikan değerleri içerisinde özgürlük, insan hakları, demokrasi, inanç özgürlüğü, adalet gibi kavramları barındırmıştır. Bu çalışmanın ikinci bölümünde tartışılacak olan bu konu Amerika’nın politikalarını anlamada anahtar niteliği taşımaktadır. Amerikan kimliğinin oluşumunda dinin bu topluma yüklediği ‘seçilmiş’ ve ‘kurtarıcı’ kavramının ABD dış politikasında hayati bir önem taşıdığı tartışılacaktır.

‘Kötü’ olana karşı dünyayı koruyan ve kollayan bir misyon ancak Tanrısal bir emirle karizmatiklik kazandırılmıştır.

Amerika’nın kuruluşundan beri dinin, dış politikayı belirleme sürecinde ne denli etkili olduğu söylemler bağlamında ele alınacaktır. Bunun yanı sıra medyanın ortaya çıkması, etki alanı göz önünde bulundurularak politik bir araç haline getirilmesi analiz edilecektir. ABD’nin kendisini dünyanın gözünde bir kahraman, kurtarıcı, Tanrının seçmiş olduğu millet olarak gösterebilmesi için ihtiyaç duyduğu kuşkusuz medya olmuştur. Bugün ABD’de etkin olarak faaliyet yürüten dini gruplar ve lobilerin medyaya hâkim olup olmadıkları tartışılacaktır. Medyanın bir ürünü olan sinemanın daha doğrusu Amerikan sineması olarak bilinen Hollywood’un etkisi dış politikada belirleyici rolü analiz edilecektir. Amerika’nın kahramanlıklarını ele alan Hollywood filmlerinden bir kaçını analiz edilecektir. Bu analizlerin kriterlerinden biri Mesihçi anlayışın Hollywood’daki etkisi olacaktır. Mesih’in nasıl karakterize edildiği, karşısındaki ‘öteki’ olanın kim olduğu değerlendirilecektir. Bir diğer kriter ise ABD’nin, dünyada nasıl ön plana çıkarıldığı sorusunun cevabını aramak olacaktır. Hollywood filmlerinde verilen subliminal mesaj ile ABD’nin nasıl bir dünya oluşturulmak istediği tartışılacaktır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra medyayı denetimi altına alan Evanejiklerin yürüttükleri politikaların sinema üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

Yeni Dünya Düzeni kavramı Sovyet Rusya’nın yıkılması ile tartışılmaya başlanmış bir kavram olmuştur. Bilindiği gibi İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya iki kutuplu bir hal almaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupalı devletler oldukça yorgun, yoksul ve harabe bir şekilde ayakta durmaya çalışmışlardır. Ekonomileri oldukça zayıflamış, sömürgelerini kaybetmiş ve savaş dolayısı ile büyük insan kayıpları yaşamışlardır. Eski güçlerini kaybeden bu devletler bir zamanlar vergiye bağladıkları kolonilerin oluşturduğu genç ve dinamik bir devlete teslim olmuşlardır. Diğer yandan yeni bir siyasi sistemle var olmaya başlamış, Almanya’yı yerle bir etmiş bir Sovyet Rusya Devleti de doğmuştur. Avrupa’ya ve Japonya’ya egemen olmaya başlayan ve ekonomik açıdan oldukça iyi durumda olan Amerika ile tarım ülkesi iken sanayileşmeye başlamış Sovyet Rusya iki kutbun birer uçları olmuşlardır. Bu iki süper güç dünya siyasetinde liderlik yarışına girmişlerdir. Sosyalist Rusya ile Kapitalist Amerika arasında bir soğuk savaş dönemi vuku bulmuştur. Gelgitli yıllardan sonra 9 Kasım 1989 tarihinde iki Almanya arasında bulunan Berlin duvarının yıkılması ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinde çatırdamalar olmuştur. Tarihler 1991 gösterdiğinde Komünist Parti’den istifa

eden Boris Yeltsin, SSCB Devlet Başkanı Gorbaçov'a yönelik darbe girişiminde bulunmuştur. 1991 yılına gelindiğinde Gorbaçov var olan sıkıntılara karşı dayanamayıp istifa etmiştir. Gorbaçov'un istifası ile Sovyet Rusya dağılmıştır. Dünya devlerinden yıkılan Sovyet Rusya'nın yeri boş kalmaya başlamıştır. ABD, Yeni Dünya Düzeninde tek başına hegemon güç olma yolunda ilerlemeye başlamıştır.

Sovyet Rusya'nın dağılmasından bir süre önce gündeme gelen 'Yeni Dünya Düzeni' kavramının ABD için ifade ettiği anlam küreselleşmedir. Bu yeni düzende serbest ekonomi, ABD'nin tek güç olması gibi konular tartışılmaya başlanmıştır. Yeni düzen, ABD'nin bölgesel bir güç olmaktan öte küresel bir güç olma hayalini gerçekleştirmek istediği bir dönemdir. Sovyet Rusya'nın dağılması ile dünyada tek başına bir güç olarak kalan ABD, yeni düzeni elinde tutacağını düşünmüştür. Bu süreçte ortaya koyduğu eylemlerin yarattığı etki başka devletlerin tepkisine neden olmuştur. ABD'nin karşısında duran, yaptıklarını onaylamayan devletlerin olması yeni teorilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

ABD Evanjeliklerinin Mesih'in gelişini dayandığı Tanrıyı kıyamete zorlamak projesinin ortaya çıkardığı sonuçları özellikle İslam Devletleri açısından analiz edilecektir. Tanrı'nın kıyameti koparması ile İsa Mesih yeryüzüne geri dönecek ve Evanjeliklerin savundukları kehanetler de gerçekleşmiş olacaktır. Bu kehanetler ve sonuçları aşağıda kutsal kitaplara dayandırılarak detaylıca tartışılacaktır. Bu kehanetlerin bugün yürütülen politikalarla ilişkisi değerlendirilecek ve reel politikadaki yeri tartışılacaktır.

Yeni düzenin hedefinde özellikle yeraltı zenginlikleri ile endüstrileşmiş güçlerin hedefinde bulunan Orta Doğu'nun, ABD için nerede duracağı tartışma konusu olmuştur. ABD'nin bu coğrafya için geliştirdiği politikalar uluslararası ilişkilerde tartışma konusu olmuştur. 11 Eylül 2001 ikiz kulelerin ve Pentagon'un radikal bir örgüt tarafından bombalanması ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik Büyük Orta Doğu projesini ortaya çıkarmıştır. Bu projenin içeriği tartışıldıktan sonra bugün geldiği nokta ele alınacaktır. Özellikle 2020 yılında Donald Trump öncülüğünde İsrail ve bazı Arap Devletleri arasında imzalanan Abraham Antlaşması, BOP kapsamında önemli bir yere sahip olmuştur. Uluslararası ilişkiler bağlamında ne tür bir etki yarattığı tartışılacaktır. Yeni düzende radikal örgütlerin ve büyük güçlerin çatıştığı Orta Doğu'nun nasıl bir hâl aldığı tartışılacaktır.

Son bölümde ise İslam dünyasında, Mesih anlayışına oldukça benzer olan Mehdi anlayışının, ABD'nin politikalarına karşı siyasi bir hâl almış olması tartışılacaktır. Mehdi anlayışı için kullanılacak olan meydan okuma kavramı ile Mesih ve Mehdi yani ABD ve İran arasındaki gerginlik tartışılacaktır. Kendisini İslam dünyasının kurtarıcısı olarak gören İran ile kendisini dünyaya hâkim olmak ve Tanrı Krallığını kurmak için seçilmiş olduğunu düşünen Amerika'nın ilişkisi nasıl bir zeminde ilerlediği tartışılacaktır. Amerika'nın Mesih anlayışı ile İran'ın Mehdi anlayışı benzer figürler ve benzer mitlere dayanıyor olsa da ayrıldıkları en büyük nokta siyasi çıkarlar noktasıdır. Bu çalışmada incelenecek olan durum Mesih anlayışının politik bir araç haline dönüştürülüşü, ABD dış politikasında bir araç olarak kullanılması ve Orta Doğu'da Mehdi anlayışı ile politik bir zeminde karşılaşması olacaktır.

Bu çalışmada İngilizce, Türkçe ve Farsçadan Türkçeye çevrilmiş kaynaklardan yararlanılacaktır. Bunun yanı sıra Hollywood filmlerinden de yararlanılacaktır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Mesihçi Anlayış

Mesih inancı Yahudi ve Hristiyan dininin temel dinamiklerinden biridir. Yeniden doğuş inancının ortaya çıkardığı kavramlardan biridir. Kelime anlamına bakıldığında birçok dilde kullanılan eski bir kavramdır. İbranice ‘meşiah’, Arapça ‘meseha’, Âramice ‘meşiha’, Asurca ‘maşuhu’ fiillerinden gelmektedir. Kelime anlamı ise yağla mesh etmek, el sürmek, elle sıvazlamak gibi anlamlara gelmektedir (Yaprakcı, 2020, s.3). Hristiyan inancında Hz. İsa için kullanılan bu kavram Kur’an’da da Hz. İsa için kullanılmıştır. Hz. İsa’nın Mesih olarak anıldığı ayetler Al-i İmran Suresi 3-45, Nisa Suresi 4-157, 171, 172, Maide Suresi 5- 17, 72, 75, Tevbe Suresi 9- 30, 31 şeklindedir. Bir kurtarıcı motifi olarak ise Yahudi ve Hristiyan geleneğinde yer edinmiştir. Bazı görüşlere göre bu kelimenin Arapça kökenli olduğu ‘şeyh’ kelimesinden türediği ve anlamının ise gezmek, dolaşmak olduğudur. Bir diğer görüşe göre ise ‘mesh’ kelimesinden türediği ve dokunmak, yol kat etmek, ölçmek, kötülük ve günahlardan temizlenmek gibi anlamlar ifade etmektedir (Baraç, 2019, s.15). Peygamberlik vasıflarını taşıyan bu kavram İsa Peygamber için İslam inancında da karşılık bulmuştur.

Toplumların kurtarıcı arayışları, tarihte o toplumların zor dönemler geçirdikleri çağlarda karşılaşılan bir durum olmuştur. Çoğu kültürde kurtarıcı arayışı olmuştur ve var olmaya devam etmektedir. Sümerlerde, Eski Mısırda, Pers, Hint vb. birçok toplumda yaşanan zor dönemlerden kurtuluşa ermek için bir kurtarıcı beklentisi içerisine girilmiştir. Hristiyan inancında ‘Mesih’, “Zerdüştlükte ‘Şaoşyant’, Budizm’de ‘Maytreya’, Hinduizm’de ‘Kalki’, Mayalarda ‘Kukulkan’, Aztekler’de ‘Quetzalcoatl’, Kuzey Amerika yerlilerinde ‘Gnosst-Dance’, Eski Mısır’da ‘Ameni” (Yıldırım, 2020, s.31), İslam inancında ‘Mehdi’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüldüğü gibi toplumlar yaşamlarında karşılaştıkları zorluklara bir kurtarıcı beklemişlerdir. Tarihte devamlılığını sürdürememiş toplumların kurtarıcılarının gelmediği ise görülmektedir. Zira kurtarıcı figürü toplumların devamlılığını sağlamak için bir sığınma olmuştur.

Her bir toplum/inanç kendi kurtarıcısına farklı misyonlar yüklemiştir. Mesihçi anlayışta ise İsa Mesih’in yeniden geleceğini inan Yahudiler ve Hristiyanların kurtuluşu

söz konusudur. Mesihçi anlayışta iki farklı inancın etkileri söz konusudur. Yahudi Mesihçiliği ve Hristiyan Mesihçiliği olarak ele almak daha doğru olacaktır.

1.1.1. Yahudi Mesihçiliği

İsrailoğulları Mısır'da köle hayatı yaşarken Tanrı onlara Musa'yı yani Moşe'yi göndermiştir. Görüldüğü gibi kurtarıcı fikri Yahudilerde Eski Mısırdan beri oluşmuştur. Musa, Yahudileri Firavun'un zulmünden kurtarmış ve Tanrı'nın emri ile Sina Yarımadası'na getirmiştir. Yahudi anlayışına göre Tanrı Yahudilere 10 emirden oluşan kurallar göndermiştir. Bu kurallar Yahudiler ve Tanrı arasındaki *ahittir* (Akşit, 2016, s.135). Yahudi toplumu Sina Yarımadasında uzun süre yaşamış, bu bölgeyi ve daha fazlasını Tanrı'nın vaadi olarak görmüştür. Yahudi inancına göre bu Kutsal Topraklara egemenlik hakkı kendilerindedir. Yahudi toplumunun çeşitli toplumlarla ilişkileri olmuştur. Bu ilişkiler sonucu sıkıntılı dönemler yaşamışlardır. Özellikle Grek yönetiminin bölgede hâkim olması Yahudiler arasında bölünmeye sebep olmuştur. Bu bölünmenin önemli bir sebebi de 'Mabed'in Babil Kralı tarafından yıkılmasıdır (Baraç, 2019, s.15). Bu dönemde Helen yönetimine karşı olan gruplar kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. Bu durum Yahudiler arasında bir kurtarıcı fikrinin gelişmesine sebep olmuştur. Bu kurtarıcı Hz. İsa'nın doğumu ile sonuçlanmıştır (Akşit, 2016, ss.146-148). Elbette bir kısım Yahudi Hz. İsa'nın beklenen kurtarıcı olduğunu savunurken bir kısım da bunu inkâr etmiştir.

Yahudiler tarih boyunca birçok kez başka uygarlıkların denetimi altında kalmış ve bu durumdan kurtulmak için çok mücadeleler vermişlerdir. Mısır'dan sonra Babil egemenliğinin yaşanması ardından Helen egemenliğine girmek Yahudiler için bir mesaj olduğu düşüncesini doğurmuştur. Bu mesaj Yahudilerin seçilmiş olduğu ve kıyamet kopmadan bin yıl dünya hâkimi olacağı fikrini ortaya çıkarmıştır. Yaşanılan bu durumlardan ötürü Yahudiler bir kurtarıcı beklemişlerdir. Ortodoks Yahudilik, Hz. İsa'nın kurtarıcı olduğunu kabul etmiştir ve ilerleyen dönemlerde de onun tekrar geleceği ve bir Yahudi devleti kuracağı fikrini kabul etmiştir. "Yahudilikte çok köklü bir inanç olan Mesihlik inancı, özellikle Ortodoks Yahudilerin iman esaslarından biri, bazı dini günlerde, günlük ibadetler ve Şabat ayini esnasında ya da yemeklerden sonra yapılan duaların konusu haline gelmiştir. Ortaçağın büyük Yahudi kelmancısı Maimonides'in (1135– 1204) belirlediği on üç maddelik amentünün on ikinci maddesi, 'kâmil bir imanla gecikse de Mesih'in geleceğine inanmayı ve onu her gün beklemeyi' içermektedir. Maimonides bir taraftan Yahudileri Musa şeriatına bağlı kalarak Tanrının milletlerini

kurtarmak üzere bir Mesih göndereceğine inanmalarını salık verirken aynı zamanda Mesihî çağın ne zaman vuku bulacağı ile ilgili nafile hesaplamalara girişmemeleri ve Mesihlik iddiasında bulunan sahtekârlara kanmamaları konusunda ikazda bulunmaktadır” (Adıbelli, 2016, ss.245-246). Görüldüğü gibi İsa Mesih’in tekrar yeryüzüne geleceğine inan Yahudiler de bulunmaktadır. Bu Yahudilerin düşüncesine göre İsa Mesih yeryüzünde bir Yahudi Krallığı kuracaktır. İsa Mesih’in kendisi de bir Yahudi’dir.

Yahudi inancındaki kıyamet alametleri ile diğer bütün inançlardaki kıyamet alametleri oldukça benzerdir. Yahudi inancına göre yaşanacak bazı olaylardan sonra toplumları kurtaracak ve yeryüzünde bir süre huzur ve barışı tesis edecek Mesih gelecektir. Eski Ahit’te Mesih anlayışı eskatolojik* bir anlam ifade etmemektedir. “ ‘Mesih’ tabiri başlangıçta İsrail Krallarını veya büyük kâhinleri belirtmektedir. Zira Eski İsrail’de Tanrı’nın hizmetinde yağlanmış bir kralın dünyada doğruluğu hâkim kılacağına inanılmıştır. Daha sonra peygamberler de mesh edilmeye başlanmıştır. Önceleri sadece kral, peygamber ya da din adamlarından özel kişileri ifade etmek için kullanılan bu kelime, sonradan eskatolojik kurtarıcı anlamını kazanmıştır. Artık, Yahudiler ‘Mesih’ sözcüğü, Tanrı tarafından kendilerini kurtarmak üzere, Davut soyunda gönderilecek kimseyi ifade etmek için kullanırlar” (Tohtahunova, 2010, s.13). O halde Mesih’in gelişi ciddi olaylara bağlıdır. Bu olaylar doğal afetler, savaşlar, toplumsal yozlaşmalar, adaletsizlikler, sınıflar arası ayrımın derinleşmesi, güçlünün güçsüzü ezmesi gibi olaylar olarak tasvir edilmiştir. Tevrat’ta kıyamet için ‘o gün’ diye bahsedilmiştir. Tevrat’taki birçok ayet ‘o gün’ diye başlar Yahudiler bunu kıyamet gününe yormuştur. “O gün Rab, Asur’dan, Mısır, Patros, Küş, Elam, Şinar, Hama ve deniz kıyılarından halkının sağ kalanlarını kurtarmak için ikinci kez elini uzatacak. Uluslar için sancak kaldıracak, sürgün İsrailîlileri toplayacak, dağılmış Yahudîlileri dünyanın dört bucağından bir araya getirecek” (Yeşeya-11;11-12). “Feryat edin, çünkü Rabbin günü yakındır. Her şeye gücü yetenin göndereceği yıkım gibi geliyor o gün” (Yeşeya-13;6). Bu ayetler gibi birçok ayette o günden bahsetmektedir. O gün yok edilecek halklar ise hem Tanrıya karşı gelmiş hem de İsrailoğulları’na zulüm etmiştir. Yeşaya 14’de ise “ Çünkü Rab, Yakup soyuna

* Son anlamına gelen teolojik bir kelimedir. İnsanın ve dünyanın bir sonunun olduğunu varsayan bir kavramdır.

acıyacak İsrail halkını yine seçip topraklarına yerleştirecektir. Yabancılar da Yakup soyuna katılıp onlara bağlanacaktır” (Yeşaya-14;1) diye bahsedilmektedir. Burada İsrailoğulları’nın seçilmiş olduğu ve yaşanacak savaşıardan sonra vaat edilmiş topraklara yerleşmeleri müjdelendir. Diğer milletlerden o güne inanan ve Yahudi seçilmişliğini kabul edenler de Yahudi halkının yanında yer alacaklardır vurgusu yapılmıştır. Bir sonraki ayette ise “İsrail Rab’in verdiği topraklarda onları erkek ve kadın köle olarak sahiplenecek. Kendini tutsak edeni tutsak edecek, kendisini ezenlere egemen olacak” (Yeşaya-14;2) denilmektedir. İsrail halkı egemen olduğunda istedikleri şekilde diğer milletlerdeki insanlara davranabilme hakkına sahip olacaklardır. Yeşaya bölümü incelendiğinde tarihteki birçok milletin cezalandırılacağı ve İsrailoğulları’nın egemenliği altına alınacağı yazmaktadır. Aynı zamanda bu uygarlıklar Rab’be bağlanacaklardır. Yine Tevrat’ın birçok ayetinde ‘o gün’den bahsedilmiştir.

Yahudiler kıyametin gerçekleşeceği zamanı hesaplamaya çalışmışlardır. “Bazı görüşlere göre Mesih M.S. 240 veya 471 yılında gelecektir. Fakat tespit edilen tarih tutmayınca veya Mesih iddiasıyla ortaya çıkanların sahte oldukları anlaşılınca; te’vil yoluna gidilmiş ve ileriye dönük tarihler verilmiştir” (Tohtahunova, 2010, s.14). Yine Tevrat’ın Daniel bölümünde zamanın sonundan yani ahir zamandan bahsedilmektedir. Ahir zamanda yaşanacak olaylar ve Yahudi millete karşı suç işlemiş milletlerin helâkından bahsedilmektedir. Oysa günümüzde bahsedilen hiçbir milletin krallığı kalmamıştır. Bu durum da ahir zamanın ne zaman olacağı sorusunu akıllara getirmektedir. Yeşaya bölümünde özellikle Tanrı’nın toplumları cezalandıracağı vurgusu olmasına rağmen Daniel bölümünde bir Mesih düşüncesi hâkim olmuştur. “Başkaldırıcı ortadan kaldırmak, günaha son vermek, suçu bağışlatmak, sonsuza dek kalıcı doğruluğu sağlamak, görüm ve peygamberliği mühürlemek, En Kutsal’ı mesh etmek için senin halkına ve kutsal kentine yetmiş hafta kadar zaman saptanmıştır. Şunu bil ve anla: Yerusâlim’i yeniden kurmak için buyruğun verilmesinden, mesh edilmiş önderin gelişine dek yedi hafta geçecek. Altmış iki hafta içinde Yerusâlim yeniden sokaklarla, hendeklerle kurulacak. Ancak bu sıkıntılı zamanlarda olacak. Bu altmış iki hafta sonunda mesh edilmiş olan öldürülecek ve onu destekleyen olmayacak. Gelecek önderin halkı, kenti ve kutsal yeri yerle bir edecek. Sonu tufanla olacak: Savaş sona dek sürecek. Yıkımların da olacağı kararlaştırıldı. Gelecek önder birçoklarıyla bir haftalık sağlam bir antlaşma yapacak. Haftanın yarısı geçince, kurbanı da sunuyu da kaldıracak. Kararlaştırılan yıkım başına gelinceye dek yok edici önder tapınağın üst bölümüne yıkıcı iğrenç şeyler yerleştirecek” (Daniel-9;24,25,26,27). Dainel’in bu Baplarında görüldüğü gibi bir

önderin geleceği ve bu önderin mesh edilmiş olduğu vurgulanmıştır. Belirtilen tarihler içerisinde Yahudi hâkimiyetinin kurulacağı ve yine büyük yıkımın gerçekleşeceği vurgulanmıştır.

Yahudilerin diğer bir dinî kaynağı da Talmud'dur. Talmud Âramîce Gemara'nın, İbranice karşılığıdır. Gemara ise Mişna'nın yorumudur. Mişna ise Yahudi geleneğinde kutsal bir yer almaktadır. Anlatılan şu ki; Musa Sina dağında Tanrı'dan yazılı kuralları almıştır. Bu kurallar Yahudi toplumunun nasıl yaşamalı sorusunun cevabı olmuştur, birde bunun yanında sözlü olan kurallar da verilmiştir. Bu sözlü kurallar yazılı kuralların yorumu olmuştur. Bu iki Tora Yahudi toplumunun dünya üzerinde nasıl hareket etmeleri gerektiğini açıklamıştır. Yahudilerin diğer toplumlardan gördüğü baskı ile bazı uygulamalarını unutmaya başlaması ortaya çıkınca bu sözlü Tora'nın da yazıya geçirilmesi düşüncesi doğmuştur. M.S. 3. yüzyılda Rabbi Yehuda ha-Nasi editörlüğünde Mişna olarak yazıya geçirilmiştir. Mişna'nın, İbranice *şana*(tekrar etmek) kelimesinden türemiş olduğu düşünülmektedir. Kısacası Talmud'un Mişna'nın yorumu olduğu bilgisi bulunmaktadır. Talmud, İbranice *lamad* (öğrenmek)/ *limed* (öğretmek) fiillerinden türemiştir (Şengül, 2022, ss.43-45). Talmud Yahudilerin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. En önemli özelliği Yahudileri bir arada tutması olmuştur. Yahudiler için iki Talmud vardır; Kudüs Talmud'u ve Babil Talmud'u. Yahudiler bu iki Talmud arasında en çok Babil Talmud'unu tercih etmektedir. Mesih'in yoğunlukla bahsedildiği Talmud Babil Talmududur. Talmud'un önemli bir özelliği Hristiyanlık ve İsa lehinde oluşudur. Hristiyanlar aleyhine çok az şey barındıran Talmud çeşitli dönemlerde içeriği de değiştirilmiştir. Daha çok Hristiyanlar hakkında olumlu konulara değinilmiş, eleştirel noktalar Yahudi-Hristiyan ilişkisi açısından Talmud'dan çıkarılmıştır (Şengül, 2022, ss.46-48).

Yahudiler bazı dönemlerde bazı topluluklar tarafından hüküm altına alınmıştır. Mısır'daki esaret bittikten sonra MÖ 6. yüzyılda Babil Krallığı'nın hükmü altına girmiştir. Bu döneme Babil Sürgünü denmiştir. Babil'e toplu şekilde sürülen Yahudiler tıpkı Mısır'da olduğu gibi yeniden bir kurtarıcı arayışına girmiştir. Bu kurtarıcı beklentisi ile Tanrı'nın kendilerine Dünya Krallığı'nı bahsettiği düşüncesi de gelişmiştir (Yaprakçı, 2020, s.5) Yahudi inancına göre yaşadıkları bütün olumsuz durumlar Tanrı'nın kendilerini seçmeleri ile bağlantılıdır. Tanrı ile ahitleşen tek topluluk Yahudiler olmuştur. Bu durumda Tanrı'nın kurallarının çiğnenmesi durumunda Tanrı seçtiği bu kullarını ağır şekilde cezalandırmıştır. Babil Sürgünü öncesi dönemde “Mesih sözcüğü Tanrı tarafından

seçilmiş, İsrail'i yöneten krallar ya da dini liderler için kullanılmıştır. Babil Sürgünü ile farklı bir anlam almaya başlamıştır" (Kaya, 2018, ss.14-15). Babil'in Persler tarafından işgali ve Yahudilerin ülkelerine geri dönmeleri ile Pers hükümdarı Kiros, Yahudiler için bir kurtarıcı rolü üstlenmiştir. Daha sonraki dönemlerde Roma'nın hâkimiyeti başlamıştır. Helen yönetiminin baskıcı yönü ile Yahudilerdeki Mesih inancı eskatolojik bir hal almıştır (Kaya, 2018, s.15-16). Ortaçağ Yahudiliğine gelindiğinde İbn Meymun ortaya koyduğu 13 maddelik imanın şartlarının arasına Mesih'in gelişine iman etmeyi de eklemiştir. Günümüzdeki Yahudi inancı apokaliptik (kıyamet anlayışı) bir özellik göstermektedir. Buna göre Mesih bir gün mutlaka gelecektir ve yeryüzünde Davud'un Krallığını tekrar kuracaktır. Bu anlayış neticesinde Hristiyan eskatolojik düşüncesine sahip olan mezhepleri ile benzer fikirler taşıdıkları için ilişkileri olmaktadır. İlerleyen bölümlerde bu ilişkiler daha detaylı incelenecektir.

1.1.2. Hristiyan Mesihçiliği

Bir kısım Yahudi'nin Helen yönetimine karşı beklediği kurtarıcının gelmesi ile yeni bir inanç sistemi ortaya çıkmıştır. İsa'nın Meryem'den doğumu oldukça ilginç olmuştur. Zira kendisinin babasız dünyaya geldiği düşüncesi üç büyük dinde de hâkim olmuştur. Bu konuya girmeden önce Hristiyan kelimesinin kökenine bakmakta fayda vardır. "Hristiyan kelimesi Yunanca 'khristianos' kökünden gelir. İsa'nın adı bu dilde Khristos olarak geçer. Bu kökten çıkan 'khristians' ve 'khristian' kelimeleri de, İsa'ya bağlanan, O'nun yolundan giden anlamına gelmektedir. Hristiyanlık, Filistin bölgesinde doğmuştur. Nasıralı İsa'yı merkez alan bir Yahudi-Mesihî hareketidir. Hristiyan sözcüğü ilk olarak İ.S. 40'lı yıllarda Antakya'da kullanılmıştır" (Yılmaz, 2010, s.195). Hristiyanlık, Yahudi toplumunda doğmuş olsa da Yahudiliğin karakteristik özelliklerinden oldukça farklı olmuştur. En önemli farklılığı ise Yahudiliğin doğularak sahip olunduğu Hristiyanlıkta ise böyle bir durumun söz konusu olmadığıdır. Hristiyanlık evrensel bir din olarak kabul edilir ve herkes bu inanca, gerekliliklerini yerine getirerek tabi olabilir. Günümüzde dünyada en çok nüfuza sahip din kuşkusuz Hristiyanlık dini olmuştur. Ortodoks, Katolik ve Protestan mezheplerinin yanı sıra birçok küçük mezhep ve grubu bünyesinde barındırmaktadır. Hristiyanlık dininin en önemli amentüsü İsa Mesih inancıdır. Bir Hristiyan, kuşkusuz bir şekilde İsa Mesih'in Tanrı'nın oğlu olduğuna iman etmelidir. İsa Mesih'in Tanrı katına Tanrı tarafından çekildiği ve kıyamete yakın bir zamanda da döneceği düşüncesi hâkimdir. "Ana fikri Yeni Ahit'te (Ahdi Cedit) bulunan bu inanca göre İsa Mesih hem Tanrı'nın oğlu, hem de insanlığın

kurtarıcısıdır. Tanrı insanlığı kurtarmak üzere ‘biricik oğlunu’ yeryüzüne göndermiştir. İsa ‘ilahi planı’ yürürlüğe koyacak şekilde insanlığı kurtarışının sembolü olarak önce çarmıha gerilmiş, sonra da ‘ölülerden kıyam ederek’ Baba’nın yanındaki yerini almıştır” (Akşit, 2016, s. 212). Hristiyanların İsa Mesih ile ilgili en önemli referansları İncil ve Yeni Ahit olmuştur.

Yahudi Kutsal Kitabı olan Talmud, İsa Mesih ve Hristiyanlık ile ilgili içerikleri açısından Hristiyanlar için önemli bir yer almıştır. Özellikle Ortaçağ’da bazı Yahudi grupların Talmud içerisindeki Hristiyanlığı eleştiren kısımları çıkarmaları ile Talmud Hristiyan dünyasına hitap etmeye başlamıştır. Hristiyan hâkimiyeti altında bulunan bu Yahudi grupları varlıklarını devam edebilme adına böyle bir durumu ortaya koymuşlardır (Şengül, 2022, s.48). Özetle Talmud’un sansürler sonucu yeni halini alması Hristiyan dünyasını oldukça memnun etmiştir.

Hristiyan dininde İsa Mesih’in Tanrı olması ya da Tanrı’nın oğlu/bir parçası olması fikri ağır basmıştır. Bu durum teslis (üçleme) olarak ifade edilir. Baba (Father) = Oğul (Son) = Kutsal Ruh (Holy Spirit). “Üç kişide ebediyen var olan bir Tanrı olduğunu onaylıyoruz; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh” (Biblical Principles, 2014, s.3). *Church of God of Prophecy Reconciling The World to Christ (Dünyayı Mesih ile Uzlaştıran Kehanet Tanrısı Kilisesi)* adındaki bir internet sitesinde bulunan bu yazıda İsa’nın Tanrı’nın oğlu olduğu vurgusu yapılmış ve tekrar geri geleceği tartışılmıştır. Görüldüğü gibi Hristiyanlık diğer tek tanrılı dinlere göre daha ileri giderek Tanrı’nın kendileri için gönderdikleri kurtarıcının Tanrı’nın ta kendisi olduğu veya ruhunun bir parçası olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. İsa’nın, Tanrı’nın kendisi olduğu düşüncesine göre Tanrı kendisini İsa Mesih ile göstermiştir ve Kutsal Kitap ise kendi sözleridir. Kutsal Kitabın değiştirildiğini iddia edenlere karşı bu kitabın 26.600 adet kopyasının olduğu ve Yeni Antlaşma’nın tüm kaynakları yok edilse bile, ilk inanların İ.S. 325 yılına kadar kaleme aldıkları yazılar bir araya getirilerek Yeni Antlaşmayı yeniden yazmanın mümkün olduğu savunulmuştur (McDowell & Larson, 2001, ss.10-11).

İncil’in Galatyalılar bölümünde Baba Oğul Kutsal Ruh üçlemesinin Hristiyanlık için ne anlam ifade ettiği açıklanmıştır. “İnsanlarca ya da insan aracılığıyla değil, İsa Mesih ve O’nu ölümden dirilten Baba Tanrı aracılığıyla elçi atanan ben Pavlus’tan ve benimle birlikte olan bütün kardeşlerden Galatya’daki kiliselere selam! Babamız Tanrıdan ve Rab İsa Mesih’ten sizlere lütuf ve esenlik olsun. Mesih babamız Tanrı’nın isteğine uyarak bizi şimdiki kötü çağdan kurtarmak için günahlarımıza karşılık kendini

fedâ etti” (Galatyalılar-1;1-4). “Kardeşlerim, yaydığım Müjde’nin İnsandan kaynaklanmadığını bilmenizi istiyorum. Çünkü ben onu insandan almadım, kimseden de öğrenmedim. Bunu bana İsa Mesih vahiy yoluyla açıkladı” (Galatyalılar-1;11-12). Burada açıkça İsa Mesih’in Tanrı ile eşdeğer olduğu görülmektedir. Mesih’in vahiy etmesi ve öncesinde müjdenin hiçbir insandan alınmamış olması Mesih’e Tanrılık vasfı yüklemektedir. “Kardeşler, siz özgür olmaya çağrıldınız. Ancak özgürlük benlik için fırsat olmasın. Birbirinize sevgiyle hizmet edin. Bütün Kutsal Yasa tek bir sözde özetlenmiştir: ‘Komşunu kendin gibi seveceksin.’ Ama birbirinizi ısırıp yiyorsanız, dikkat edin, birbirinizi yok etmeyesiniz! Şunu demek istiyorum: Kutsal Ruh’un yönetiminde yaşayın. O zaman benliğin tutkularını asla yerine getiremezsiniz. Çünkü benlik Ruh’a, Ruh da benliğe aykırı olanı arzular. Bunlar birbirine karşıttır; sonuç olarak, istediğinizi yapamıyorsunuz. Ruh’un yönetimindeyseniz, Yasa’ya bağımlı değilsiniz” (Galatyalılar-5;13-18). Burada insanların Kutsal Ruh’un yönetiminde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Hristiyanlık inancının özellikle referans aldığı kaynak Pavlus’un mektuplarıdır. İncil’de geçen Pavlus’un Mektupları Hz. İsa’nın özelliklerini detaylandırır. O’nun Tanrı’nın oğlu olduğu, İnsanlık için ölen ve dirilecek olan, Tanrı’nın kurbanı, Tanrı’nın insanlığa adadığı kendi parçası, kendisine inananların Rabbi ve Tanrısı olduğunu vurgulamıştır (Kaya, 2018, s.18). Pavlus, Mesih’in tekrar geleceğini ve yozlaşmış, bozulmuş, adaletten yoksun kalmış, harama düşmüş ve kurtarılmayı arzulayan insanlar için savaşacağını belirtmiştir. Tevrat’ta olduğu gibi İncillerin 4’ü de İsa Mesih’ten detaylıca bahsetmektedir. İncil’de insanlar sahte Mesihlere karşı uyarılmıştır. Rabbin günü dedikleri İsa Mesih’in tekrar geleceği gün konusunda insanlara uyarılarda bulunmuştur. “Rabbimiz İsa Mesih’in gelişine ve onunla birlikte olmak üzere toplanmamıza gelince: kardeşler, size rica ediyoruz, Rabbin gününü geldiğini ileri sürülen herhangi bir esin, bir söz, ya da bizden gelmiş gibi gösterilen bir mektup hemen aklınızı karıştırmamın sizi telaşlandırmamın. Hiç kimse hiçbir şekilde sizi aldatmasın. Çünkü imandan dönüş başlamadıkça mahvolacak olan o yasa tanımaz adam ortaya çıkmadıkça o gün gelmeyecektir” (2. Selanikliler-2;1-4). Burada bahsedilen adam yasa tanımaz adam olarak ifade ediliyor. Bu kişinin özelliklerine bakıldığında kendisini Tanrı ilan eden bir özellik ile karşılaşılmaktadır. Deccal’in de özelliklerinden biridir. Babların devamında ise yasa tanımaz adamın toplumu nasıl bir kaotik duruma düşüreceğinden ve toplumu nasıl kandırabileceğinden bahsedilmektedir. Sonraki Bablarda ise Tanrı’nın kendilerini

seçtiğini ve onlar için kurtarıcı olarak İsa Mesih'i yeryüzüne tekrar göndereceği vurgulanmıştır (2. Selanikliler-2;13-17).

Dört İncil'in tamamında da İsa Mesih'in kim olduğu, ölüp tekrar dirildiği kıyamete yakın tekrar dirileceği, Ye'cüc ve Me'cüc ile mücadele edeceği, daha sonra Deccal'i de öldürdükten sonra herkesin O'na inanacağı ve dünya krallığını kuracağı tartışılmıştır. Bunların tamamı da Tanrı'nın İsa Mesih'e inananlar için düzenlediği bir plan dâhilindedir. Çünkü İsa Mesih inananları, Tanrı tarafından seçilmişlerdir. İsa Mesih'in Tanrısal bir yönü vurgulanmıştır. “ ‘İsa Mesih’ hem bir isim, hem de bir unvandır. ‘İsa’ adı ‘Yeşua’ ve ‘Yoşua’ kökünden gelir. Anlamı ‘Yehova-kurtarıcı’ veya ‘Rab kurtarır’ demektir. ‘Mesih’ unvanı da Grekçe ‘Messiah’ kelimesinden gelir (veya İbranice ‘Maşiaq’ kelimesinden gelir.) Mesih ‘meshedilmiş olan’ demektir. Mesih unvanının kullanımında kral ve kâhin anlamları da yer alır. Bu unvan Eski Antlaşma önbildirilerinde vaat edilen kral ve başkâhinin İsa olduğunu gösterir. Bunun ötesinde İsa'nın insan doğasına ve Tanrısal doğaya sahip olduğuna inanırız. Aynı şekilde İsa'nın tamamen Tanrı ve tamamen insan olduğuna inanırız. Kutsal Kitap'ta İsa'nın hem Tanrı hem de insan oluşu şöyle açıklanır: ‘Mesih İsa’da olan düşünce sizde de olsun. Mesih, Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı'ya eşitliği sımsıkı sarılacak bir hak saymadı. Ama yüceliğinden soyunarak kul özünü aldı ve insan benzeyişinde doğdu. İnsan biçimine bürünmüş olarak ölüme, çarmıh üzerinde ölüme bile boyun eğip kendisini alçalttı. Bunun için de Tanrı O'nu pek çok yükseltti ve O'na her adın üstünde olan adı bağışladı. Öyle ki İsa'nın adı anıldığında göktekiler, yerdekiler ve yer altındakilerin hepsi diz çöksün ve her dil, Baba Tanrı'nın yüceltilmesi için İsa Mesih'in Rab olduğunu açıkça söylesin’ (Filipililer-2:5-11)” (McDowell& Larson, 2001, s.15-16). Hristiyanlık inancında İsa Mesih'in Tanrı ilan edilmesi gerçek Tanrı'nın tek oluşuna ilginç bir şekilde ters düşmemektedir.

1.2. Evanjelizm

“Evanjelik (evangelical) terimi (insanların günahattan kurtulması) ‘Gospel’ yani iyi haber anlamını taşıyan Yunanca *euaggelion* sözcüğünden türetilmiştir. Evanjelik terimi sosyolojik kapsamda, Protestanlıktaki, İncil’e, vaaza, kişisel konuşmaya ve İsa’ya inanarak kurtuluşa vurgu yapan dinsel canlanmayla ilgili hareketlere karşılık olarak kullanılır” (Marshall, 1999, s.222). Hristiyanlık dininde önemli bir yer alan Evanjelizm, önceki dönemlerde ortaya çıkmış olsa da, Protestan mezhebinin yeniden ortaya çıkardığı bir sistem olmuştur. Reform döneminde reformu benimseyenler için muhalifleri

tarafından kendilerine verilen sıfat olmuştur. Yukarıda sözlük anlamı açıklanan Evanjelizmin dinsel bir canlanma olduğu vurgulanmıştır. Hristiyanlık inancındaki reformu benimseyen reformistler için kullanılan bu kavram Hristiyanlığa yeni bir soluk getirmiştir. Evanjelizm denildiğinde akla ilk olarak Protestan mezhebi gelmektedir. Çünkü Evanjelizm bir Protestan hareketidir (Eker, 2013, s.27). “Hristiyan inancında ilk Evanjelist olarak telakki edilen kişi, İzmir Selçuk’ta bazilikası ve mezarı olduğu iddia edilen Yuhanna’dır. Bu anlamda Yuhanna’nın bugün ki dünya siyasetini, özellikle de Batı Yahudi ve Hristiyan siyasetini yönlendiren, etkileyen bir kısım kehanetleri vardır” (Kurtoğlu & Özgen, 2018, s.9). Protestan kelimesine bakıldığında Almanca kökenli ‘protestieren’ kelimesinden alındığı görülmektedir. Anlamı ise ‘protesto, itiraz, başkaldıran’ anlamına gelir (Yılmaz, 2010, s.201).

Evanjelizm, Katolik mezhebe bir muhalefet olarak ortaya çıkmıştır. 16. yüzyılda Avrupa’da ciddi anlamda dinî bir sömürü hâkim olmuştur. Halkı tesiri altına alan Kilise uygun olmayan çeşitli uygulamalarda bulunmuştur. Kilise’nin endüljans* uygulaması Martin Luther (1483-1545) adındaki Keşişi rahatsız etmiştir. Martin Luther ve beraberindekiler Katolik Kilise’nin bu uygulamalarına karşı çıkmış ve yeni bir anlayış geliştirmişlerdir. Ortaya çıkan yeni anlayış Protestan mezhebi olmuştur.

Protestan anlayış bu dönemden sonra yayılmaya başlamıştır. Diğer bölgelerde de Katolik Kilisesine karşı çıkışlar Protestanların sayısını arttırmıştır. Luther öncesinde (14.yy’da) bir karşı çıkış ortaya çıkmış olsa da Luther Evanjelizm’in temsilcisi kabul edilmiştir. Protestan ahlakı Lutheranizm, Calvinizm ve Zvinglianizm olarak üç koldan oluşmuştur. Bu hareket ile İncil yeniden yorumlanmaya başlanmış ve Kilise’nin bazı uygulamaları kaldırılmaya çalışılmıştır (Eker, 2013, s.28). Luther’e göre Katolik Kilisesi Kutsal Kitabı yanlış yorumlamıştır. Bu yüzden yeniden yorumlanması gerekmiştir.

* Katolik inancına göre ölen imanlılar Araf denilen yerde günahlarını bedelini ödedikten sonra cennete gideceklerdir. Endüljans ise Papa’nın yani Kilise’nin yetkisi ile bu günahların hafifletilmesi için insanlara para karşılığı verilen bir belgedir. Orta Çağ’da ortaya çıkan bu uygulama zamanla gelişmiş ve Kilise’nin halk üzerindeki bir denetim aracı olmuştur. Halkı ciddi anlamda korkutarak bu belgeyi alıran Kilise bunun karşılığında halkın varını yoğunu elinden almaya çalışmıştır. Bir nevi cennetten toprak satmak anlamına gelebilir. (https://www.kutsalkitap.org/martin-luther-kimdir/?utm_source=google-search-ads&utm_medium=cpc&utm_campaign=Google+Grant&gclid=Cj0KCQjwho-IBhC ARIsAMpgMofDaasp ClfO A4CMVPnbKNWj0mrWIrZf5Bt84ZSyTQmD46xuC h70aAiH5EA Lw wCB Erişim Tarihi:04/07/2023)

Katolik Kilisesi'nin bu yanlış yorumlamasından dolayı Luther, Eski Ahit'e yönelmiştir. Protestan mezhebi daha sonra farklı inanç gruplarına ayrılmış olsa da merkez görüşten uzaklaşmamışlardır. Bu gruplardan Baptistler Mesihçi anlayışı savunan gruptur. Bu grup milenyalist* bir inanca tabidirler (Yaylar, 2011, ss.8-9).

Evanjelik hareketin köklerine bakıldığında üç ana akımla karşılaşılır; Pietizm, Morivanlar ve Püritenizm. Martin Luther ve John Calvin'in eserlerinde Pietizm'in izlerine rastlanmaktadır. Pietizm'e göre bireysel dindarlık daha önemlidir. Morivanlara bakıldığında Roma Katolik Kilisesi'nin baskılarına maruz kalmış Morivya ve Bohemyalılar görünmektedir. Günümüz Avusturya topraklarında dinlerini özgürce yaşamak isteyenler Çek sınırının ötesine sürgün edilmişlerdir ve Pietist olan Kont Nicholas Ludwig von Zinzendorf'un (1700-1760) topraklarına sığınmışlardır. Daha sonra dünyaya yayılan bu gruba Morivanlar denilmiştir. Püritenizm ise İngiltere'de Katoliklerin Kiliseden tamamen çekilmelerini isteyen Radikal Protestan bir gruptur. Püritenler İngiltere'de baskı ve zulüm görmüşlerdir. Dinlerinden dolayı Hollanda'ya sürgün edilmişlerdir. Oradan da Amerika'nın kuzeydoğusunda yer alan Plymouth Rock adı verilen yere ulaşarak Plymouth Kolonisini kurmuşlardır (Yılmaz, 2019, ss.22-26).

Evanjelizm özellikle Amerika'da çoğunlukta olması Amerika nüfusunun %28 dolayında (Kurtoğlu, 2016, s.61) Protestan mezhepli olmasından kaynaklanmaktadır. Bir kısım Katolik mezhepli insanların da Evanjelik inanca tabi olduğu görülmüştür. Yukarıda açıklandığı gibi Evanjelik hareketin çıkışı Protestan mezhebinin hayat bulması ile vuku bulmuştur. Bu inanç zamanla eskatolojik bir hal alarak ezoterik bir örgüt haline gelmiştir. "Evanjelizm, Amerika'daki Hristiyan toplumunun tutucu kanadını temsil etmiştir" (Vural, 2003, s.9). Evanjelistler özellikle ekonomik olarak zenginleşmiş, istedikleri yere ulaşmaya çalışan bunun için de birçok kaynağı aktif kullanan kimselerdir. Günümüzde Amerika'da yoğun faaliyetler yürütmekte ve Amerikan dış politikasında etkin olmuşlardır. Özellikle medyanın gücü ile sınırları aşmaya çalışmaktadırlar. Yürüttükleri faaliyetler sadece yeni üyeler kazanmak değildir, aynı zamanda Tanrı'nın vaat ettiği günün erken bir zamanda gelmesi için mücadele etmektir. ABD'de yaygınlık gösteren bu

* İsa Mesih'in tekrar gelip kendisine inanmayanları ve Deccal'i öldürdükten sonra bin yıllık bir Kraliyet kuracağı bu bin yılda dünyanın huzur ve barışla yönetileceği görüşüdür.

grup, *İncil Kuşağı* olarak belirtilen coğrafyada yaygınlık göstermişlerdir. ABD'nin güneydoğu ve güney eyaletlerini kapsayan bu bölge muhafazakâr Evanjelist Protestan Hristiyan nüfusu yaygınlık göstermektedir. Bu gruba *Siyonist Hristiyanlar* da denilmektedir (Kurtoğlu, 2016, s.62).

Evanjelizm, günümüzde anlam değiştirmeye başlamıştır. Bugün fundamentalist bir grup haline gelen Evanjelizm, dünya genelinde yaygınlık göstermeye çalışmaktadır. Tinsel yeniden doğuş inancı olan Evanjelizm (Giddens, 2012, s.613) misyonerlik faaliyetlerini sıkı bir şekilde sürdürmektedir. Okullarda, üniversitelerde, devlet kurumlarının her yerinde taraftar toplamaktadırlar. Bu anlayış İsa Mesih'in gelişini kolaylaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya çalışmaktadırlar.

Evanjelik görüşe göre büyük kıyametten önce insanlar arasında küçük bir kıyamet yaşanacaktır. Bu küçük kıyamette İsa Mesih yeryüzüne gelip kendisine inanmayanlar ve Deccal ile savaşacaktır. Bu savaşın adı Armageddon'dur. Bu savaş, adını savaşın olacağı düşünülen yerden almaktadır. Savaşın olacağı yer Megiddo Dağı olarak düşünülmüştür. Megiddo Dağı Filistin'de stratejik bir bölgede bulunmaktadır. Kara ve deniz ulaşımı açısından iyi bir konumda bulunmakla beraber Antik Mısır ve Suriye ile Mezopotamya arasında da ticaret ulaşımının yolu olmuştur (Elmas, 2017, s.77).

Evanjelist anlayışa göre kıyamete gidişte yedi dispensasyon (dönem) vardır. Ramazan Kurtoğlu *Evanjelizm* eserinde bu dönemleri detaylı bir şekilde incelemiştir. Kurtoğlu'na göre;

“1. Geçmiş Çağlar:

- Yaradılış ve inkâr.
- Nuh tufanı.
- Babil'in kargaşalı dönemi.
- Hz. İbrahim'in çağrılışı.
- Şeriatın Hz. Musa'ya verilmesi.
- İsrail oğullarının inkârları.

2. İsa Peygamber'in Gelişi:

- Hz. İsa'nın dünyaya gelişi.
- Hz. İsa'nın peygamberliği.
- Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi ve dirilişi.
- Hz. İsa'nın göğe yükselmesi.

3. Kilise İnâyet Çağrısı:

- Bu dönem sır olan kilise dönemidir.
- Kilisenin kurulması. Gerçek kilise bir bina ve yapı değil, İsa Mesih'e iman etmiş insan topluluğudur. Her fert kendi başına bir kilisedir.
- Yedi inayet kilisesinin başlangıcı.
- Yeryüzünde kilisenin hizmeti.
- Kilise İsa'nın ruhsal bedeni ve gelinidir.
- Kilise hem Yahudiler hem de diğer milletler arasından Tanrı'nın adı şerefine seçilmiş özel bir topluluktur.

4. Kilise'nin Semaya Yükselmesi:/ İsa Mesih'in İkinci Defa Gelişi:

- Kilise'nin göğe alınması. Kilise'nin sadece Tanrı ve İsa tarafından bilinen belli bir sayısı vardır. Bu sayı tamamlanınca kilise göğe yükselecektir.
- Mesih'in kürsü yargısı- kilisenin yargılanışı. Mesih'in ödül töreni, mahkemesi.
- Kuzunun (damat Mesih) düğünü-tasviri olarak Mesih ve kilisenin- düğünü gökte gerçekleşecek.

5. Yedi Yıllık Büyük Kaos; Türbülasyon Dönemi:

- Vahiy’deki yedi mühür, yedi borazan, yedi tas.
- Roma’nın yeniden canlanması.
- Şeytanın gökten atılışı.
- Deccal’in yönetimi.
- İsrail’in işgal edilmesi.
- Babil’in yıkılışı.
- Sahte peygamberlerin çıkması.
- 144 bin Yahudi ve büyük kalabalığın mühürlenmesi.

6. İsa Mesih’in Üçüncü Defa Yeryüzüne Gelişi:

- Armageddon savaşı.
- Mesih’in imanlıları, melekler ve kilise ordusuyla yeryüzüne gelişi.

7. Milenyum- İsa Mesih’in Bin Yıllık Küresel Krallığı:

- Deccal’in ve adamlarının ateş denizine atılması.
- Bin yıllık altın çağ” (Kurtoğlu, 2016, ss.65-67).

Evanjelik anlayışa göre bu sayılan dönemlerin tamamı yeryüzünde yaşandıktan sonra büyük kıyamet kopacaktır. İsa Mesih son kez öldükten sonra bütün insanlar ölecektir. Burada dikkat çeken husus bazı toplulukların seçilmiş olmasıdır. Seçilen topluluklar İsa Mesih’in tekrar dirileceğine inanan topluluklardır. Bu topluluklar Tanrı’nın sevgisini kazanmış kişilerdir. Bunlar dışındaki herkes Tanrı tarafından cezalandırılacaklardır. Bu apokaliptik düşünce bugün küresel bir güç olan Amerika’da her tür desteği kullanarak dünyanın her yanına yayılmaya çalışmaktadır. Her bir üyesi bu süreçlerin daha hızlı yaşanması için çalışmaktadır.

Evanjelistlerin en önemli özelliklerinden biri misyonerlik faaliyetleridir. Nüfuzunu arttırmanın önemli yolu öğretilerini başkalarına da anlatıp onları örgütlemektir.

“Diğer mezhepler ‘öz bilince ulaşma, iyi bir kul olma’ gibi dini gayretler içindeyken, Evanjelistler bunların yanında bu hasletleri diğer insanlara da yayma gibi aktif bir tutum içindedirler. Bu da, inancın misyoner kimliğini göstermektedir. *Saved* terimiyle dile getirilen “kurtarılma” ya da *convert* terimiyle dile getirilen “döndürmek” (inanç olarak) ifadeleri sıkça kullanılmaktadır. Daha çok insana ulaşmak, daha çok para ve daha çok oy demektir ve bu yüzden çok önemlidir” (Yaylar, 2011, s.24).

Yukarıda Evanjelik görüş için kullanılan *Hristiyan Siyonizm*’i ifadesine bakıldığında Yahudiler ve Hristiyanlar arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir. Yahudi Mesihçiliği anlatılırken Yahudilerin bazı dönemlerde bir kurtarıcı beklentileri olduğu tartışılmıştır. Son olarak Talmud eserinde bu kurtarıcının Davut soyundan İsa olduğu da ele alınmıştır. Hristiyanların, Eski Ahit’i baz almaları da benzerliklerin olduğunu göstermektedir. Her iki inançtaki kurtarıcı figürleri oldukça benzer olduğu için İsrail’in kuruluşunda da Amerika’daki Evanjelistler destekte bulunmuştur. Evanjelik inanca göre kıyametin kopması Filistin’de bir Yahudi devletinin kurulmasına bağlıdır (Yaylar, 2011, s.14). Bir diğer önemli husus ile Amerika’daki Yahudilerin Amerikan ekonomisinde ve yönetiminde söz sahibi olması durumu olmuştur. Protestanlığın daha radikal olan kısmı Püritenlik, dünyanın Yahudileşmesinde oldukça etkili olmuştur. Luther, Calvin ve beraberlerindeki Yeni Ahit’in doğru yorumlanmamasından kaynaklı Yahudi inancına kaynaklık eden Eski Ahit’e yönelmişlerdir. Bu yüzden Protestanlıkta ciddi anlamda Yahudi dinin etkisi görülmüştür. Püritenlik anlayış ile bu durum doruğa çıkmıştır. Dünyayı merkeze alan Yahudi inancından etkilenen Püritenler Yahudiliğin yayılmasına da etkide bulunmuştur (Çorbacı, 2020, ss.239-240).

“Hristiyan Evanjelistler, tutucu Yahudilerle aynı inanca sahiptirler. Evanjelistlere göre Tanrı, insanları iki kategoriye ayırmıştır, Yahudiler ve Yahudi olmayanlar. Cennet, Evanjelistler içindir. Öteki insanlar yani Müslümanlar, Budistler, Katolik ve Ortodoks Hristiyanlar Tanrı için herhangi bir önem taşımamaktadır. Bu inanca göre, Yahudiler seçilmiş halktır ve onlar için dünya egemenliği için ilahi bir plan hazırlanmıştır. Evanjelistler ise bu plana destek verecekler ve bunun sonunda cenneti kazanacaklardır. Mesih geldiğinde Yahudiler ve Evanjelistler bir yanda, Müslümanlar, Katolikler ve diğerleri diğer yanda yer alacaklardır. Her iki taraf arasında büyük bir savaş yani Armageddon yaşanacak ve Mesih’in önderliğinde Yahudiler savaşı kazanarak, bin yıl sürecek bir dünya egemenliğine devam edeceklerdir” (Karaca, 2005, s.17). Evanjelistlere göre yedi dispensasyonda özellikle İsrailoğulları ile ilgili bilgilerin yer

alması bu halkın kendileri gibi seçilmiş olmasından kaynaklıdır. Kendileri gökyüzünde iken Yahudiler de yeryüzünde bin yıllık krallık kuracaklardır. Yahudi ve Evanjelist Hristiyanlığın bir araya gelişi ne tesadüfi bir durumdur ne de sadece ezoterik bir olgudur. Dünyaya hâkim olma düşüncesi, siyasi bir hâkimiyeti de beraberinde doğurmuştur. Dünyanın kurtarıcısı olarak ilan edilen Amerika'nın bu örgütleri desteklemesi ve felsefelerini benimsemesi tesadüf değildir. İlerleyen konularda Evanjelizmin, ABD'nin siyasi ve toplumsal yapısına etkisi daha detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

1.3. Mehdi Anlayışı

Mehdi kelimesi “doğru yolu bulmak; yol göstermek, rehberlik etmek” anlamında olan hûda kelimesinden türemiş bir kelimedir (Sarıkcıoğlu, 2003). Mehdi'nin kelime anlamı İslam Ansiklopedisinde “dünyanın son dönemlerinde ortaya çıkıp doğru yolu ve adaleti sağlayacak kişi” olarak açıklanmıştır. “Hidayete erdirilmiş ve kendisine doğru yol gösterilmiş kimse” (Tamer, 2022, s.28) anlamına gelen Mehdi tıpkı diğer toplumlarda olduğu gibi eskatolojik bir kurtarıcıya karşılık gelmektedir. Mehdi'nin anlamını sadece sözlük anlamı ile sınırlandırmak eksik ve hatalı olur. Mehdi inancını benimseyen insanlar için daha farklı anlamlara gelmektedir. “El-Mehdî, harfiyyen kendisine itaat edilen rehber demektir. Bütün istikametler Hûda'dan geldiği için El-Mehdî de, ‘Allah tarafından kendisine yol gösterilen’, ‘hususî bir tarzda Allah'ın hidayetine nail olan’ manasındadır. Aynı kökten olan El-Hâdi, Allah Teala'nın Esma-ı Hüsnasındandır” (Süleymanoğlu, 1987, s.10). Görüldüğü gibi Mehdi'ye koşulsuz itaat edilmesi gerektiği, Allah'ın Mehdi'ye yol gösterdiği, hatta Hâdî-Hûda kelimelerinin Allah'ın adı olduğu bilgisi verilmiştir. Yani Allah kendi adından ismi türetilmiş bir kişiyi Müslüman âlemi için gönderecektir anlayışı hâkim olmuştur.

Tıpkı diğer toplumlarda olduğu gibi Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslüman toplumda da belli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunların çözümüne ek olarak “kurtarıcı” fikrini de geliştirmişlerdir (Yurtalan, 2017, s.520). Müslümanlar Mehdi'nin gelişini daha çok hadislerle açıklamaya çalışmışlardır. Müslümanların dünyasındaki ilk bölünmeler elbette Hz. Muhammed'in vefatı ile başlamıştır. Halifeliğin Hz. Ali'ye verilmemesi durumu fitili ateşlemiştir. Daha sonra Peygamberin amcasının oğlu Ali'nin halifelik döneminde Muavviye ile sorunlar yaşaması, halifeliğin ihanet ile Ali'nin elinden alınması Ali taraftarlarının ortaya çıkışını tetiklemiştir. Nusayri Şiîler'e göre Hz. Ali'nin Hariciler tarafından camide öldürülmesi, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ın Kerbela'da Yezd tarafından şehit edilmesi ve Hz. Hüseyin'in Ali taraftarları tarafından

yalnız bırakılması, daha sonra gelen sekiz imam ve dört elçiye uygulanan zulüm, Abbasilerin hoşgöründen uzak tutumları Şiîliği ortaya çıkarmıştır (Bilgetürk, 2019, s24).

Mehdi anlayışı, Sünni ve Şiî mezheplerinde farklılık göstermektedir. Sünni inanca göre toplumun baskı altında kaldığı ve inancını unutmaya başladığı bir dönemde gelen ve topluma hayatiyet kazandıran toplumu ihya eden şahsiyetler *Mehdi*'dir. Yani Sünni anlayışta Mehdi karizmatik bir lider misyonundadır. Şiî anlayış ise Mehdi'nin hayati bir şahsiyet olduğunu savunur. Bu kişi ilahi emri uygulayacak ve bu ilahi emre uygun bir yönetim kuracak kişidir (Coşkun, 2004, s.96). Farklı mezheplerin farklı anlamlar ve özellikler yüklediği 'kurtarıcı' fikri Sümerlerden beri gelmiş olsa da günümüzde zor duruma düşen, yozlaşmaya başlayan her toplumda tekrar dirilmektedir. Diğer toplumlarda beklenen kurtarıcı gelmiş mi bilinmez elbette, fakat günümüz inançlarına bakıldığında hepsinin kurtarıcısı en doğru olandır. Bütün taraflar kendilerini seçilmiş ilan ederken oluşturdukları *öteki*'yi Deccal ilan etmiştir. Bu toplumlara göre cennetle müjdelenen sadece kendileridir. Diğer bütün toplumlar aslında kendileri gibi olmadığı için Tanrı tarafından cehenneme gönderilecektir.

1.3.1. Şîa Mezhebine Göre Mehdi Anlayışı ve Kim Olduğu Sorunu

Kendisinin Mehdi olduğunu iddia eden binlerce kişi gelip gitmiştir. Günümüzde hâlâ yaşayanlar da mevcuttur. Bu hem Şiî hem de Sünni mezheplerde mevcuttur. Fakat Mehdi anlayışının İslam dünyasında şekillenışı kuşkusuz Şiî anlayış ile vuku bulmuştur. Şiî inanç zaman içinde belli kişileri göstererek Mehdi olabilecekleri üzerinde durmuştur. Kerbela katliamından sonra "Keysâniyye'den Muhtar es-Sakafi (67/686), Kuseyyir b. Abdirrahman el-Huzzai (105/723) ve Kumeyt b.Zeyd el-Esedi (126/744) hilâfetin Ali b. Ebû Talib ve soyunun hakkı olduğunu savunarak Ali b. Ebû Talib'in oğlu Muhammed b. Hanefiyye'nin Müslümanların halifesi ve de kurtarıcısı olduğunu iddia etmişlerdir. Muhammed b. Hanefiyye'ye ise, Muhtar es-Sakafi'nin kendisinin Mehdi, Muhtar'ında onun emiri, temsilcisi olduğu iddiaları ulaştığı halde o 'Allah bizim öcümüzü dilediği kimse ile alıp bizi galip getirsin.' diyerek üstü kapalı desteklemiş, bu iddianın önüne geçmek için çaba sarf etmemiştir" (Kunduracı, 2019, s.37).

Mehdiliğin bugün bekleniyor olmasının çeşitli önemli sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri de on birinci imam olan Hasan El-Askeri'nin kendisinde sonra birini halife seçmeden ölmesidir. Şîa inancına göre Askeri'nin Muhammed Mehdi adında gizlediği bir oğlu vardır. Bu kişi hâlâ yaşamakta olup gizli bir yerde durmaktadır. Bir

zaman sonra gelecek ve kendisine inananları kurtaracaktır. El-Askeri'nin bir kişiyi belirlemeden vefat etmesi üzerine Şîîler arasında ciddi bir tartışma ortamı ve gerginlik yaşanmıştır. Bu süreçten sonra çeşitli fikirler ortaya çıkmış ve her grup diğerini küfürle itham etmiştir (Hakyemez, 2006, ss.70-71). Şîî inanç bu durumun daha fazla kargaşaya sebep olmaması için Askeri'nin gizlediği bir oğlunun olduğunu kabul etmek zorunda kalmışlardır.

On İkinci İmam olan Muhammed Mehdi babasının vefatından sonra gaybete çekilmiştir. Aynı durum Caferi mezhebinde de mevcuttur. Cafer'in oğlu İsmail'in gayba çekildiği ve kıyamete yakın ortaya çıkacağını savunan görüş ise İsmailiyye görüşüdür (Shamızıkhalejan, 2022, s.20). Mehdi oldukları iddia edilen birçok örnek mevcuttur.

Şîî inanca göre Hz. Muhammed'in vefatından sonra toplumun her daim bir lidere ihtiyacı olmuştur. Toplumun bozulmaması, inançtan uzaklaşmaması, başka toplumların egemenliklerini altına girmemesi İslami kimliğini taşıyabilmesi açısından Mehdilik makamı elzemdir. Hz. Muhammed hadislerinde bu durumu müjdelemiştir. Bir hadisinde “Eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü uzatır da Ehli Beytimden, adı adıma, babasının adı da babamın adına uyan bir adam gönderir. O şahıs dünyayı, zulümle dolduğu gibi, adaletle dolduracaktır” (Ebu Davud'dan Aktaran Shamızıkhalejan, 2022, s.18) diyerek Mehdi'nin geleceğini müjdelediği düşünülmüştür. “İmamet mektebi izleyicileri inanmaktadırlar ki; Peygamberin ölümünden sonra insanın bu gereksinimi son bulmuyor. O halde rahman olan Allah, Peygamberleri gönderdiği gibi onların yokluğunda, iyiler ve temizler arasından, Peygamberlerin yolunu sürdürmeleri ve insanları ilahi hidayet ve Semavi öğretimden yararlandırımları için vasiler seçmiştir. Bu hakikat ile vesayet veya İmamet ilkesi yaratmaktadır. Şîa âlimleri bu inancın doğruluğuna dair kitaplarında çokça akli ve şer'î deliller, burhanlar ortaya koymuşlardır. Şîilik mektebi bu inanç doğrultusunda Allah'ın kitabından ilham alarak ve Nebevi buyruklara dayanarak, Peygamber Ehl-i Beyti'nden on iki masum kişinin, efendimiz hazretlerinin kıyamet gününe kadar vasisi, yerini alan hak imamlar olduğuna inanmıştır” (Tacirineseb, 2001, s.94). Görüldüğü gibi Şîa inancına mensup kişiler kuşkusuz bir şekilde imam Mehdi'nin geleceğine inanmaktadır.

Mehdi anlayışı şekillenirken elbette ciddi farklılıklar da oluşmuştur. Bu anlayışa tabi olan Bahai, İsmailiyye, Şîa, Kadiriyan mezhepleri farklı mehdiler beklemişlerdir. Kadiriyan anlayışında Gulam Ahmed'in Mehdi olduğu (Fığlalı, 2001) vurgulanırken,

Bahailikte Mirza Hüseyin Ali, kendisini peygamber ilan ettiği için Mehdi anlayışından kopmuştur (Çam, 2022, s.112). İsmailiyye anlayışına yukarıda değinilmiştir.

İran toplumunda Şîa Mehdiliğine birbirine benzer yorumlar olsa da farklı yorumlar getiren düşünürler de olmuştur. Bunlardan biri de Ali Şeriati'dir. Ali Şeriati Mehdi anlayışının olması gerektiğini fakat bunun ümitsizlik içinde kurtuluşun başka birinde olduğu düşüncesinden öte kişinin çaresiz durumdan kendisini kurtarması gerektiği şeklinde olması gerektiğini savunmuştur. Ona göre Mehdi bekleyişinde olan birey içinde bulunduğu durum ve koşullara karşı koymalıdır. Bunun karşısında teslim olup yenilmek yerine başkaldırmalıdır. Mehdi beklentisi bireyde mücadele etme duygusunu artırmalıdır. Bu beklentinin ikinci bir faydası da geleceğe yönelik umudun diri tutulmasıdır. Şeriati, hem Mehdi'yi inkâr eden pozitivistlere karşı çıkmakta hem de Mehdi'nin geleceğini bilimsel kanıtlarla ortaya koymaya çalışanları eleştirmektedir. Mehdilik anlayışı Şeriati için bir fayda zarar durumu ile açıklanmalıdır. Siyasal ve toplumsal anlamda nasıl bir katkı sağlar buna bakmaktadır. Yani Mehdilik anlayışına pragmatist bir yaklaşım ile yaklaşmaktadır. Ona göre her toplumda kurtarıcı algısı vardır. Geçmiş toplumlarda da görülmüştür. Bu algı ile toplumlar, hedefledikleri hayatı yaşamak istemektedir. Şeriati'ye göre Mehdi'nin gelmesi ile ütöpik bir toplum oluşacaktır. Bu da toplumda ve bireyde ümit doğurmaktadır. Birey ve toplum bunun için mücadele etmektedir (Şeriati, 2010, ss.232-276).

Masihçi anlayış anlatılırken özellikle bu toplumlarda tarihten beri bir kurtarıcı figürü olmuştur diye belirtilmiştir. Burada da görüldüğü gibi kültürel bir kodlama gibi devam eden bir anlayış hâkim olmuştur. Kurtarıcıların adları ve bazı özellikleri dışında geliş amaçları ve yapacakları işler oldukça benzerdir.

1.3.2. Sünni Mezhepte Mehdi Anlayışı

İslam dininin Sünni mezhebinde Mehdi anlayışı noktasında ciddi bölünmeler mevcuttur. Bir kısım Mehdi ve Mesih inancını benimserken bir kısım da böyle bir durumun mümkün olmayacağını savunmuştur. Mehdi ve Mesih inancını savunan kesim daha çok hadisleri kaynak olarak göstermektedir. Kur'an'ın bazı ayetlerinde de şifreli bir şekilde Mehdi'nin müjdelendiği savunulmuştur. Yahudi ve Hristiyan Mesihçiliğine benzer bir durum İslam'da da yaşanmaktadır. İslam dünyasında mesihçi anlayışı benimseyen kesim kıyamete kadar İslam dünyasının dünyaya hâkim olacağını ve adaleti

temsil edeceklerini dile getirmektedir. Hatırlanmalı ki Mesihçi anlayışta da bu düşünce Yahudiler için geçerlidir.

Sünni inançtaki Mehdi anlayışı ile Şîa Mehdisi oldukça farklıdır. Sünni inançta her yüz yılda bir müceddid* gelecek ve bu müceddid toplumun İslam kurallarını unutmaması için hatırlatmalar yapacaktır. Bozulan kuralları tekrar düzeltecektir. Bu durumun hadislerde geçtiği görülmektedir. “Ebu Davud, o da Ebu Hüreyre’den Resulullah’ın (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor. Allah (c.c) her ‘Hicri’ yüzyılın başlarında bu ümmetten birisini ‘halk ederek’ gönderir. O insan dini patlatır, amellerdeki noksanlığı tamamlar. Kitap ve sünnetin muktezasınca amel etmeyi emreder” (Gökburun, 1986, s.13). Her yüz yılda gelen müceddidlerden sonra Mehdi’nin geleceği inancı hâkim olmuştur. Yine aynı kaynakta geçen Mustafa İsmet Efendiye ait olduğu söylenen Risale-i Kutsiye adlı eserde son müceddid’in Halid hazretleri (Mevlana Halid-i Bağdadî) olduğu vurgulanmış ve bu son Müceddid Mehdi’nin habercisi olmuştur. Bu duruma göre artık müceddid gelmeyecek ve kıyamete yakın Mehdi gelecektir (Gökburun, 1986, s.14).

Kıyamet alametlerinin ortaya çıkması ile Mehdi’nin gelişinin hızlanacağı düşünülmüştür. Mehdi anlayışını benimseyenler için çeşitli durumlar söz konusudur. Dünyadaki fiziksel değişimler, toplumlardaki ahlaki çöküntüler Mehdinin gelişine delalet sayılmıştır. Ye’cüc ve Me’cüc’ün geleceği düşüncesi kıyamet alametlerindendir. Bu topluluğun kısa boylu ufak tefek olduğu düşüncesi Çin halkı olabileceği ihtimalini düşündürmüştür. Oysa bahsedilen bu halkın Zulkarneyn hadisesi ile bağlantılı olduğu da düşünülmüştür. Kur’an’da bahsedilen Zulkarneyn hadisesi şu şekilde geçmektedir; “83. (Ey Muhammed!) Bir de sana Zulkarneyn hakkında soru soruyorlar. De ki: ‘Size ondan bir anı okuyacağım.’ 84. Biz onu yeryüzünde kudret sahibi kıldık ve kendisine her konuda (amacına ulaşabileceği) bir yol verdik. 85. O da (Batı’ya gitmek istedi ve) bir yol tuttu. 86. Güneşin battığı yere varınca, onu siyah balçıklı bir su gözesinde batar (gibi) buldu. Orada (kâfir) bir kavim gördü. ‘Ey Zulkarneyn! Ya (onları) cezalandırırsın ya da haklarında iyilik yolunu tutarsın’ dedik. 87. Zulkarneyn, ‘Her kim zulmederse, biz onu cezalandıracağız. Sonra o Rabbine döndürülür. O da kendisini görülmedik bir azaba uğratar’ dedi. 88. ‘Her kim de iman eder ve salih amel işlerse ona mükafat olarak daha

* Değiştiren ve yenileyen anlamında kullanılan bir terim.

güzeli var. (Üstelik) ona emrimizden kolay olanı söyleyeceğiz.’ 89. Sonra yine (doğuya doğru) bir yol tuttu. 90. Güneşin doğduğu yere ulaşınca onu, kendileriyle güneş arasına örtü koymadığımız bir halk üzerine doğar buldu. 91. İşte böyle. Şüphesiz biz onun yanındakileri ilmimizle kuşatmışızdır. 92. Sonra yine bir yol tuttu. 93. İki dağ arasına ulaşınca, bunların önünde, neredeyse hiçbir sözü anlamayan bir halk buldu. 94. Dediler ki: ‘Ey Zulkarneyn! Ye’cüc ve Me’cüc (adlı kavimler) yeryüzünde bozgunculuk yapmaktadırlar. Onlarla bizim aramıza bir engel yapman karşılığında sana bir vergi verelim mi?’ 95. Zulkarneyn, ‘Rabbimin bana verdiği (imkân ve kudret, sizin vereceğiniz vergiden) daha hayırlıdır. Şimdi siz bana gücünüzle yardım edin de, sizinle onların arasına sağlam bir engel yapayım’ dedi. 96. ‘Bana (yeterince) demir madeni getirin’ dedi. İki yamacın arasındaki boşluğu (dağlarla) bir hizaya getirince ‘körükleyin!’ dedi. Demiri eritip kor (gibi) yapınca da, ‘Bana erimiş bakır getirin, bunun üzerine boşaltayım’ dedi. 97. Artık onu ne aşabildiler, ne de delebildiler. 98. Zulkarneyn, ‘Bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin vaadi (kıyametin kopma vakti) gelince onu yerle bir eder. Rabbimin vaadi gerçektir’ dedi. 99. O gün biz onları bırakırız, dalga dalga birbirlerine karışırlar. Sonra sûra üfürülür de onları toptan bir araya getiririz” (Kehf Suresi 83-99). Burada özellikle 98. ayette dikkat edilmesi gereken kıyametin kopma vaktinde yapılan duvarın yıkılacağıdır.

Mustafa Laçın, Mesih ve Mehdi Yalanı (2010) adlı eserinde Zulkarneyn hadisesine çeşitli yorumlarda bulunmuştur. Zulkarneyn kelimesinin manasını analiz etmiştir. Ona göre Zulkarneyn ‘iki boynuzlu, iki boynuz sahibi’ anlamlarına gelmektedir. Bu iki boynuz iki yönü temsil edebilir. Ona göre, maddi ve manevi yön vurgusu bir kişide olayları ve olguları daha mantıklı görebildiğini göstermektedir. Zulkarneyn’in inşa ettiği duvarın iki tip insan veya iki tip kültürün bir araya getirilişinin olabileceği, insanlar arasında sağlam duvarlar örerek dayanışmayı sağlayacağını vurgulamıştır. Zulkarneyn’in Büyük İskender olabileceği veya bir devleti tasvir edebileceği durumlarını da detaylıca tartışmıştır. İskender’in Helen Birliğini kurması birçok yeri fethetmesi ilkçağ uygarlık merkezlerini birleştirmesi durumu Doğu ile Batı’nın etkileşimde bulunması anlamına gelmiştir. Zulkarneyn’in devlet olması durumuna da şu açıklığı getirmiştir; devlet ile halk arasındaki ilişkinin tasviri olabileceği üzerine durmuştur. Bahsedilen Ye’cüc ile Me’cüc’ün ise terörizm, anarşi, toplum düzenini bozan yapılar veya fikirler olabileceğini de vurgulamıştır (ss.53-58). Kur’an’daki bu hadise örnek gösterilerek Ye’cüc ve Me’cüc’ün geleceği anlayışı ile şekillenen Mehdi anlayışının anlamsız olduğu vurgusu yapılmıştır. “İslam inancında Mehdi anlayışına, dinin birincil kaynağı olan Kur’an-ı

Kerim’de yer verilmemiştir. Ayrıca ilk dönem kelim kitaplarında da bu konu işlenmemiştir. Bu durum bizi, Mehdiliğin İslam inancında diğer dinlerdeki gibi bir inanç esaslı olmadığı sonucuna götürür” (Baraç, 2019, s.28).

Sünni anlayışa göre Ye’cüc ve Me’cüc’ün ortaya çıkışı ile İslam toplumunda ve dünyada bozulmalar meydana gelecektir. Daha sonra Deccal, bazı kaynaklarda Süfyan adında bir kral olarak gelecek ve insanları mal mülk ile uyutacaktır. Daha sonra Mehdi gelecek ve Mehdi’nin bunlarla savaşacağı düşüncesi gelişmiştir. “İsa b. Meryem Şam camiinin doğu tarafındaki beyaz minareye inecek ve elinde bir kargı ile Afik denilen bir yerde ortaya çıkacak, Deccal’i öldürecek ve sabah namazında Kudüs’e gelecektir. Müslümanların imamı olan Mehdi yerini ona vermek isteyecek fakat o kabul etmeyerek Mehdi’nin arkasında namaz kılacaktır. Sonra domuzu öldürecek ve haçı kıracaktır. Cizye’yi kaldıracak, kendisine inanmayan Yahudi ve Hristiyanları öldürecek ve bütün insanlık Müslüman olacaktır. Yeryüzünde kırk yıl kalacak sonra ölecek namazı Müslümanlar tarafından kılınarak Medine’ye Hz. Peygamberin yanına Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer’in arasındaki yere gömülecektir. İsa’nın kıyamet kopmadan önce yeryüzüne ineceği ağırlıklı olarak Mehdi fikrinin aksine kabul görmüş ve kelim kitaplarında yer almıştır” (Yönem, 1998, s.27). Nisa Suresi 159. ayeti yorumlayan bazı müffesirler Hz. İsa’nın kıyamete yakın bir zamanda geleceğini bu hadisenin de kıyametin büyük alametlerinden sayılacağını söylemişlerdir (Gönül, 2010, s.94).

Kur’an’da Mehdi yer almamasına rağmen bazı ayetleri Mehdi’nin habercisi olarak gören görüşler mevcuttur. Bakara suresi 148 ile 155, Al-i İmran Suresi 83 ile 200, Nisa Suresi 159, Maide suresi 14, En’am Suresi 158, Enfal Suresi 39, Tevbe Suresi 33, Yunus Suresi 20, Hud Suresi 8 ile 80, Yusuf Suresi 110, İbrahim Suresi 5, Hicr Suresi 36, Fatır Suresi 18, İsra Suresi 33, Hac Suresi 41, Şuara Suresi 4, Rum Suresi 4 ile 5, Secde Suresi 29, Sebe Suresi 51, Fussilet Suresi 53 (Kurtoglu, 2016, ss.226-232) gibi ayetler Mehdi anlayışını benimseyen âlimler tarafından yorumlanmıştır. Bu yorumlarla Kur’an’da Mehdi ile ilgili gizli bilgiler verildiğini savunmuşlardır.

Sünni tarikatlara bakıldığında birçoğu Mehdi veya Mesih anlayışını benimsemektedir. İsmailağa Tarikatının önde gelen hocalarından Cübbeli Ahmet Hoca olarak bilinen Ahmet Mahmut Ünlü, Nüzûl-i Mesih Risalesi (2015) adlı eserinde Hz. İsa’nın yeryüzüne geleceğini ve Deccal’i yeneceğini yazmıştır. Bunu daha çok hadislerle dayandırmıştır. Ehl-i Sünnet Akaid’ini açıklayan bütün eserlerde İsa’nın yeryüzüne geleceğini ve Deccal’i öldüreceğini belirtmiştir (s.111). Yine aynı eserinde Hz. İsa’nın

Kur'an'da da öldürülmediği (Nisa Suresi 158-159) Yahudilerin onu öldürdüklerini zannettiği fakat Allah'ın O'nu katına yükselttiğinden bahsetmiştir. Bu durumda İsa Mesih'in tekrar yeryüzüne geleceği görüşüne iman etmenin farz olduğuna değinmiştir. Ünlü'nün görüşüne göre, Hz. İsa yeryüzüne geldiğinde dünyayı İslam Şeriatine uygun yönetecektir (Ünlü, 2015, s.109). Sünni inanca tabii birçok âlim ve ulema bu noktada aynı düşünmektedirler. Bazı tarikat ve cemaatler bu noktada oldukça katı olmuşlardır. İsa'nın Mesih olduğuna iman etmenin Allah'a imam etmek ile aynı olduğunu savunmuşlardır.

1.4. Kimlik

John Locke, kimliği kavramsal olarak ilk tanımlayan kişidir. Locke kimliğin, hatırlama, algılama, idrak ve şuurluluk hali olduğunu savunmuştur. “John Locke’dan beri kimlikle ilgili kavramsal açıklamalar “self” terimi çerçevesinde ele alınırken, yirminci yüzyıldan itibaren “identity” kavramı yerleşmiştir” (Emen, 2013, s.2). ‘Identity’ Latince ‘aynı’ anlamına gelen ‘idem’ kökünden gelmektedir (Tamer, 2022, s.22). Bireyi veya toplumu başka birey veya toplumlardan farklı kılmak ancak sahip olunan kimlik ile mümkündür. Sözlük anlamına bakıldığında hüviyet, mahiyet, gerçek anlamları ile karşılaşmak mümkündür (Doğan, 2013, s.666). Sosyal bilimlerde kimliğe tek bir tanım geliştirmek oldukça zor olmuştur. Bu yüzden tek bir tanımla kalmak oldukça dar ve yetersiz olacaktır. “Kişinin kendini tanımlamasıyla ortaya çıkan kimlik, farklı toplumsal anlamlar yüklendikçe farklı aidiyetleri göstermeye başlamaktadır” (Düğen, 2019, s.15). Toplumsal bir varlık olan insan toplum içinde biricik olmak ister. Bu yüzden kendisini diğer insanlardan ayıran belirli özelliklere sahip olmaktadır. Bu özellikler birey kimliğini oluşturmaktadır. Bir de toplumun bireyi tanımladığı kimlikler vardır. Sosyal bilimlerde görülüyor ki birey aynı anda birden fazla kimliğe sahip olabilmektedir. Sosyoloji biliminde bireyin toplum içindeki statüsü, cinsiyet kimliği, ekonomik sınıfların içinde şekillenen kimlik algısının hangi birine sahip olduğu vb. konuları tartışırken Psikoloji, bireyin birey olma yolunda kendisi için ve toplum için kim olduğu ne ifade ettiğine bakmaktadır. Siyaset biliminde ulus kimliği, alt kimlik, ayrıştırılma gibi kavramlarla kimlik ele alınmaktadır. Daha birçok alanda kimlik tartışılmaktadır.

“Temel olarak kimlik kavramının iki boyutu olduğu söylenebilir: kabullenilme ve kabullenme. Kabullenilme, kişinin içinde bulunduğu topluluk tarafından nasıl ve ne olarak benimsenildiğidir. Kabullenme ise bireyin içinde bulunduğu topluluğa karşı duyduğu aidiyet hissi olarak tanımlanabilir. Kabaca kimlik, bu iki unsurun birleşmesinden doğan olgudur, denebilir. Ancak kimlik, 1) toplumsal ilişki ağları ve 2)

siyasi kavramlar karmaşıktıkça farklı türlere bölünen ve tek bir başlık altında incelenemeyecek kadar geniş bir hal almıştır” (Yeniçeri, 2014, s.22).

Kimliğin özelliklerine bakıldığında içinde toplumsallığı ve tarihselliği barındırdığı görülmektedir. Bu sebeple birey, tarihe ve topluma mal olmuş kişilerle kimlik sayesinde özdeşleşir. Bu da kimliğin istikrar kazanmasını sağlar (Türk, 2021, s.79). Bir kimliğe sahip olmak demek bir aidiyetin olması anlamına gelmektedir. Her birey bir gruba veya topluma dâhil olmak ister. Bir kimliğe sahip olmak ‘öteki’ ve ‘ben’ arasındaki farkın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bir kimliğe sahip olmak aidiyet açısından bir durum olsa da öteki kavramını oluşturduğu için bazı zamanlarda olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bauman’a (2017) göre kişi sahip olduğu kimlikten vazgeçebilir. Kimlik ve aidiyetin alinyazısı olmadığını vurgulamıştır. Aynı zamanda bir kimlik ile kendisini tanıtmama durumunu ise ‘yersiz, yurtsuz olmak/hissetmek’ olarak yorumlamıştır. Bireyin sahibi olduğu kimlikten koparılmasını/kopmasını ‘doğal habitatından koparılma/kopma’ olarak tanımlamıştır (ss.20-21).

Kimlik inşa sürecini etkileyen birçok unsur vardır. Psikolojide kimlik inşa sürecine bakıldığında bireyin ergenlik sürecinde kendisine sorduğu ‘*ben kimim?*’ sorusu ile başlar. “Erikson’a göre ergenlikte kazanılması gereken temel özellik kimlik gelişimidir” (Atak, 2011, s.164). Bu süreçte başlayan kimlik arayışı çeşitli etkenlerle şekillenmeye başlar. Bireyin içinde bulunduğu duygu durumu, toplum yapısı, aile yapısı vb. etkenler bu gelişimi yönlendirmektedir. “Sosyolojik perspektiften kimlik, sosyal süreçlerde inşa edilmekte ve bir kez inşa edilip somutlaştığı zaman, sosyal ilişkilerle devamlılığı sağlanmakta değiştirilebilmekte ya da yeniden biçimlendirilerek tekrar inşa edilmektedir. Kimliğin, oluşumu ve devamlılığını içeren sosyal süreçler de sosyal yapı tarafından belirlenmektedir. Özellikle modern dönemdeki coğrafi ve sosyal hareketliliklerin artması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal değişimler bir kimlik sorununa da zemin hazırlamıştır. Belirli bir kültür içinde, kültürel hareketlilik ve değişimin olmadığı yerlerde insanlar farkında olmaksızın tek bir kimliğe bağlı olarak yaşarlar. Kimlik, ‘öteki’ ile karşılaştığımız anda, bizi diğerlerinden ayıran şey üzerinde düşünmeye başladığımızda ve kendimiz gibi davranmaya çalıştığımızda somut olarak kendini gösterir. Ne ve kim olduğumuz hakkında tereddüt ettiğimizde ise, kimlik sorunu ortaya çıkmış demektir. Kimlik sorununa çözüm aramayı ifade eden kimlik arayışı genellikle bireyin kendi kimliği üzerinde değil de karşıt kimliğe nispetle inşa edilmektedir” (Özdil, 2017, s.386).

Modern dönemde ulus devlet inşası ile toplumsal kimlik farklı bir hal almaya başlamıştır. Kimlik, etnisite ve ırk üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Ulusal idealler, yüce ülküler ve toplumsal sorumlulukların şekillendirdiği yeni bir kimlik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu kimlik ulus kimliktir. Ulus kimlikte ortaya çıkan en belirgin özellik ‘öteki’sinin olmasıdır. Ulus kimlikteki ‘ben’ yüce değerlere sahip, üstün kişidir. Karşısında olan herkes ‘öteki’dir. Ulus kimlik için öteki gerekli bir durumdur (Yeniçeri, 2014, s.21).

2. BÖLÜM

ABD DIŞ POLİTİKASINDA DİN VE MEDYA

2.1. Amerikan Kimliğinin İnşa Süreci

Amerika kıtası 15. yüzyılda Kristof Kolomb tarafından keşfedildiğinde sadece yerlilerini yaşadığı bir coğrafyaydı. Ünlü kâşif Kolomb altın arama ümidi ile Hindistan'a doğru yol alırken bilmediği topraklarda olduğunu fark etmiştir. Çeşitli görüşlere göre Amerika Kolomb'dan çok daha önce keşfedilmiştir. "Almanlar, Araplar, Basklar, Çinliler, Fenikeliler, Fransızlar, Galliler, Hintliler, Hollandalılar, İspanyollar, Katalanlar, Polinezyalılar, Portekizliler, Romalılar ve Türklerin daha önce bu coğrafyaya gelmiş olabileceği tartışmaları yürütülmüştür" (Kurtuluş, 2005, s.826). Amerika adı Kolomb'dan daha sonra gelen İtalyan kâşif Amerigo Vespuçi'nin adından geldiği düşünülmektedir. Amerigo Vepuçi buranın Hindistan'dan farklı bir yer olduğunu iddia etmiştir. Oysa Kolomb yeni bir kıtaya gittiğinin bilincinde olmamıştır (Özgan, 2018, s.195).

17. yüzyılda İngiltere'de Katolik Kilise ve Protestan mezhebi arasındaki kavga büyümüştür. Protestanlar inançlarını özgür bir şekilde yaşayamamışlardır. 1600 yıllarında Amerika kıtasına çeşitli bölgelerden akınlar başlamıştır. 1620 yılında da dinsel baskılardan dolayı İngiltere'yi terk eden bir grup Püriten, Mayflower (Mayıs Çiçeği) adındaki bir gemi ile Amerika kıtasına ulaşmayı başarmışlardır. Bu süreçten sonra Avrupa'dan Amerika kıtasına çeşitli ülkelerden çeşitli milletlerden akınlar gerçekleşmiştir. Üç yüz yıllık bir göç dalgasından sonra kıtanın kuzey kesiminde yeni bir uygarlık kurulmuştur (Önel, 2018, s.31). Bu göç olaylarının sebeplerine bakıldığında dinsel baskılar, siyasi özgürlüklerini yaşayamama veya maceraperestlik gibi unsurlarla karşılaşmak mümkün olmuştur. 1951 yılında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve İktisadi İş Birliğinin Ankara'da bulunan Türkiye Özel Misyonu tarafından yayımlanan Amerika Tarihinin Ana Hatları adlı eserde Amerika ile ilgili şu ifadeler yer almıştır: "Bugün Birleşik Amerika Devletleri iki esaslı kuvvetin mahsulüdür muhtelif fikir, âdet ve millî karaktere sahip Avrupalı milletlerin akını ve Avrupa'ya hâs bu kültürü tâdil eden yeni bir memleketin tesiri. Zaruret dolayısıyla, Koloni devri Amerika'sı, Avrupa'nın bir imtidadından ibaretti. Atlantığın ötesinden birbiri arkasına İngiliz, Fransız, Alman, İskoç, İrlandalı, Hollandalı, İsveçli ve diğer birçok gruplar buraya göç etmiş ve bunlar Yeni Dünyada kendi âdetlerini, kendi

an'anelerini kökleştirmeye teşebbüste bulunmuşlardı. Fakat Amerika'ya hâs coğrafi şartların kuvveti, muhtelif millî grupların birbirleri üzerinde husule getirdikleri tesirler, yeni ve işlenmemiş bir kıtada Eski Dünya'ya ait usulleri idame ettirmenin hakikî güçlükleri, mühim değişiklikler husule getirmiştir. Bu tahavvülât tedricî olmuş ve başlangıçta hemen hemen hiç farkına varılamamıştı. Bununla beraber netice birçok cihetlerden Avrupa seviyesini andıran fakat açık bir surette Amerikalı bir karakter taşıyan yeni bir içtimaî bünye meydana getirmiştir (s.5).

1723 yılına gelindiğinde 13 koloniye ulaşan Kuzey Amerika, nüfus olarak kısa sürede artmıştır. Çeşitli iş kolları ile yaşamlarını idame ettiren bu koloniler aynı zamanda Avrupa ülkelerine de vergiler vermiştir. Kendi siyasi yapılarını oluşturmuş bu koloniler ekonomik anlamda da güçlenmeye başlamışlardır. Kolonilerin kuruluşundan yaklaşık 100 yıl geçmiş olacaktı ki artık bu bölgede yeni bir güç kurulmaya başlamıştır. 1770'li yıllara gelindiğinde Amerika artık bağımsız bir devlet olmak istemiştir. Avrupa'daki kargaşalar ABD için bir fırsat olmuştur. İngiltere'ye karşı ciddi savaşlar veren Koloniler, Fransa'dan da kurtulmuş olmayı fırsat bilerek Bağımsızlık Bildirgesini yayımlamışlardır.

Bağımsızlık Bildirgesinde insanların hak ve özgürlüklerinden bahsedilmiş, tüm insanların eşit yaratıldığı vurgulanmıştır. Tanrı tarafından verilen hakların başka birine devredilemez olduğunu, bireylerin yaşam, özgürlük ve mutluluğa erişme haklarının bulunduğu kabul edilmiştir. Halkı despotizme sürükleyen yapıların kabul edilemeyeceğini, dinsel özgürlüklerin bireysel anlamda yaşanılmasının engellenmemesinin en tabii haklar olduğu vurgulanmıştır (Önel, 2018, ss.137-138). Bu bildirge, Amerikan halkının bağımsızlığı ve özgürlüğü için atılmış en büyük adımlardan biri olmuştur. Tarihler 4 Temmuz 1776'yı gösterdiğinde Bağımsızlık Bildirgesi yayımlanmıştır.

Amerika'nın kurulması ile ulus kavramı sorunu da ortaya çıkmıştır. Bir devletin en önemli unsuru milli bir kimliğe sahip olmasıdır. Kendi içerisinde ciddi savaşlar veren Amerika, Kuzey ve Güneyin bir araya gelmesi ile sınırları geniş bir devlet olmuştur. Amerika, değerlerini ve politikasını oluştururken ciddi anlamda Anglo-Sakson etkisinde kalmıştır. Buna rağmen özgün bir Amerikan ulusunu oluşturmayı başarmıştır (Arslan & Arı, 2003, s.17). Amerika kozmopolit bir yapıya sahip olduğu için sıradan bir devlet algısına sahip olmamıştır. Ulus kimliğini inşa ederken belli bir millet algısından öte sahip olunan değerler ve vatan vurgusu yapılmıştır.

Amerikan kimliğinin oluşumu tek başına bir etnik grubun etkisi ile oluşmamıştır. Çeşitli bileşenlerle bir araya gelmiş kendine münhasır bir kimlik oluşmuştur. Bu bileşenlerden ilki WASP kimliğidir. WASP yani White Anglo Sakson Protestan kimliği genelde İngiltere'den göç etmiş Anglo Saksonların ve İngiliz etkisinde kalanların sahip olduğu kimliktir. Bu kimlikte önemli olan İngilizce konuşmak, İngiliz kültürüne hâkim olmak ve Protestan mezhebine tabi olmaktır. WASP kültüründe bir diğer önemli unsur üstten bakan bir anlayış olmasıdır. WASP kültürü Amerika'nın kimliğinin şekillenmesinde oldukça önemli bir yer sahip olmuştur. Diğer milletleri medenileştirme, siyahileri beyazlar için köle olarak görme anlayışı bu kültürün birer özelliğidir. Beyaz Protestanlar diğer toplulukların kendilerine benzemesi gerektiğini savunmuş baskın bir kültür olmuştur. Amerika'nın ilk Protestan devlet olması özelliği ile WASP kimliğine sahip olmak Amerikanlaşmak ile özdeşleşmiştir. Diğer bir bileşen Amerikan yerlileridir. İç savaş ve genişleme ile Kuzey Amerikalılar Güney Amerikalıları kendi içerisinde eritmeye çalışmıştır. Amerikan yerlilerinden 'Kızılderililer' bugün hâlâ varlıklarını sürdürmekte olsalar da çeşitli baskı ve zulümler görmüş, dönüştürülmeye çalışılmışlardır.

Amerika'nın bir diğer bileşeni ise Afrika'dan köle olarak getirilmiş olan Afro-Amerikalılar olmuştur. Yıllarca Amerika topraklarında ikinci sınıf muamelesi gören bu insanlar Amerikan, değerlerinin kendileri için de uygulanması gerektiği düşüncesiyle mücadele etmişlerdir. Beyaz Amerikalı, dili, rengi farklı olan bütün unsurları kendi içerisinde eritmeye çalışmıştır. Siyahiler Amerika'da Hristiyanlık inancını benimsemesine rağmen aynı Kiliselere gidememişlerdir. Bir diğer bileşen ise Asya Amerikan'dır. Asya'nın herhangi bir ülkesinden gelmiş bireylerin Amerikan kültürü ile hemhal olması sonucu ortaya çıkmış bir grup olmuştur. Hispanikler diye adlandırılan grup ise Latin kökenli bir gruptur. Hispanikler'in Amerika'ya göçleri hâlâ devam etmekte olup aynı zamanda doğum oranları da fazla olmuştur. Kendi dil ve kültürlerine oldukça bağlı olan bu grup ekonomik yaşama aktif katılamamakta ve gettolaşmaya sebep olmaktadır. Bu grupları dışında birçok farklı etnikten bireyler de Amerika'da yaşamaktadırlar (Özgan, 2018, s.241-261). Görüldüğü gibi birçok farklı unsuru kendi içerisinde barındıran Amerika yepyeni bir kimlik algısı ile kendisini var etmeyi başarmıştır. Diğer hiçbir ulusa benzemeyen Amerika ulusu değerler bağlamında kendisine özgü bir üst kimlik var etmiştir.

Amerikan toplumu oldukça heterojen bir toplum olmuştur. Dünya'da çok az toplum Amerikan toplumunun bu özelliğini taşımaktadır. Amerika'daki neredeyse bütün

toplumlar göçmendir. Bu özelliklerine rağmen bir ulus oluşturulmuştur. Walt Whitman'ın deyimi ile Amerika 'Ulusların ulusudur' (Şan & Haşlak, 2012, s.33). Amerika'daki toplumların farklılığına bakıldığında ulus-devlet döneminde Amerika'nın bir ulus-devlet olma yolunda ilerlerken kimlik algısını değerler ve din üzerine şekillendirdiği görülmüştür.

Amerikan kimliğinin önemli özelliklerinden biri kolektif hafızadır. Amerikan kimliği bir değerler bütününden oluşmuştur. Amerikan kimliğinin oluşumunda hiç kuşkusuz dinin etkisi de vardır. Protestan mezhebinin İngiltere'de yaşadığı sıkıntılar tarihsel bir benlik oluşturmuş ve Protestanlık Amerika için bir kimlik niteliği taşımıştır.

“Ülkeler, esas kimliklerini tıpkı insanlar gibi, sıkıntılı geçen bir büyüme sürecinin sonunda kazanmaktadır. Amerikan kimliğinin temel niteliklerinin ortaya çıkışı da böyle sıkıntılı bir sürecin ürünüdür. Bu süreçte Amerikan bağımsızlık hareketini yöneten ve cumhuriyeti kuran Kurucu Babalar'ın (Founding Fathers) etkisi yadsınamaz. Seymour Martin Lipset, ABD gibi geleneksel otoritenin yerine yenisini koymaya çalışan ülkelerde ya yeni sistemin çok geniş bir toplumsal anlaşmayla onaylanmış olması ya da çok karizmatik bir liderin ortaya çıkması gerektiğini belirtmektedir. Amerikan ulusu sonradan bir araya gelen bir halklar bütünü olduğu için, toplumsal uzlaşmayı elde etmek zorlu bir iş olmuştur. Bir ulusun 'ruhu' onun ortak duygu ve inançlar kadar ortak çıkarlara da dayanmasını gerektirmektedir. ABD'nin kuruluş aşamasındaki en zor işlerden biri, işte bu çıkar birliğini sağlayabilmektir, çünkü bağımsızlığın ilk yıllarında her eyalet farklı çıkar tanımları yapabilmıştır” (Sarı Ertem, 2010, s.81).

2.1.1. Amerikan Kimliğinin İnşa Sürecinde Dinin Etkisi

“Dünya yüzündeki her insan ve her insan topluluğu kendi kendini idare hakkına maliktir.” Thomas Jafferson 1790 yılında bu sözü söylediğinde yeryüzünde belli bir etnik gruba sahip olmayan ama yeni bir ulus yaratmaya çalışan birkaç yıllık bir devlet doğmuştur. Bu devletin vatandaşları yıllarca zorluklar çekmiş, belli bir aşamaya gelmek için iç savaşlar yaşamıştır. Milli bir kimlik, değerler üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır. Din, bu ulus kimliğinin önemli bir parçası olmuştur. Çünkü İngiltere'den Amerika kıtasına göç eden Püritenler dinlerini özgür bir şekilde yaşamak için Katolik baskısından kaçmışlardır. “Yeni devletin oluşmasındaki en önemli etki dini inançlar ve sosyal davranışların bir karışımı olan Püritenlik olmuştur. Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) sırasında Amerikan vatandaşlarının % 75'i Püritenlerden oluşuyordu. Geri kalan

nüfusun yarısından çoğu ise Kalvinist guruplara mensuptu. Püritenlik yoğunca bulunduğu New England dışındaki güney ve orta kolonilerde de belli bir etkiye sahipti” (Yılmaz, 2014, s.103). Püriten mezhep Amerika’da yaygınlık kazanmıştır. Bu sebeple Amerikan kimliği oluşturulurken din eksenli oluşturulmuştur. “Amerikan kimliğinin temel bileşenlerinden olan Hristiyanlık -hatta ondan da çok Protestanlık- beyaz ve Anglo-Sakson olmak kadar önemlidir. Hatta günümüzde beyaz olmak kavramı karmaşıklaştığı için Protestan olmanın daha öne geçtiği söylenebilir. ABD ile ilgili araştırmaları bulunan birçok kişi ülkenin dini bir heyecan/coşkunkulukla kurulduğunu ve din olgusunun kuruluştan itibaren siyasi ve kültürel bir birliktelikle ülkeyi şekillendirdiğini ifade etmektedirler” (Çakmaklı, 2022, s.133).

Bağımsızlık Bildirgesinde insan hak ve özgürlüklerinin Tanrı tarafından verildiğine olan inanç vurgulanmıştır. Avrupa’da dinsel özgürlükleri kısıtlanan bireyler Amerika’da diğer inançlara saygı duyulmasını savunmuştur. Alexis de Tocqueville birbirinden oldukça farklı olan dinsel dinin ve özgürlük dininin birbiriyle iç içe geçtiğini söylemiştir. Başka coğrafyada çatışan bu iki olgu ilginç bir şekilde Amerika’da iç içe geçtiğini ve aralarında bir çatışmanın olmadığına değinmiştir. Amerikan ruhunun özgün ve güçlü olmasının en büyük sebebi olarak bu durum görülmüştür. Tocqueville Amerika’nın savaşlarında ve zaferlerinde en büyük destekçinin din olduğunu vurgulamıştır. Tocqueville’e göre Anglo-Amerikan’ın değerlerini ve ahlak anlayışını oluşturan ve bunu yükselten şey din olmuştur. Özgürlük ve dinin izlerini ABD’nin teamüllerinde ve yasalarında kolaylıkla görmek mümkündür. De Tocqueville’e göre insanlar gerektiğinde dinsel bir kanı için ailelerini ve arkadaşlarını bile feda edebilirler (de Tocqueville, 2016, s.67).

Protestan mezhebinin ağırlıklı bastığı bu yeni devlet ‘seçilmiş’lik düşüncesi ile hareket etmiştir. Protestan mezhebi Eski Ahit yorumunu düstur edinen bir mezhep olduğu için bu fikir gelişmiştir. Bu mezhebe göre, Amerikan halkı ‘seçilmiş’ halktır, Amerika kıtası ise ‘vaat edilmiş topraklar’dır. Maxime Lefebvre, Amerikan Dış Politikası (2004) eserinde Amerika ulusundan bahsederken şu ifadeleri kullanmıştır; “Bu ulusun kökenleri çok önemlidir. ABD, Avrupa’nın tarihine, entrikalarına ve kötülüklerine, sosyal eşitsizliklerine sırt çevirerek kurulmuştur. *Kutsal Kitap*’tan esinlenen kolonlar Musa gibi hem doğanın düzenine hem de ilahi düzene uygun bir toplum yaratmak için ‘vaat edilmiş’ toprağa sahip olmuşlardır. İlk saflığın ‘beyaz sayfa’sı mitidir bu. Amerikan ulusunun doğuşunun temelindeki Tanrı’nın koruyuculuğu Yerlilerin bozgununu ve Amerikan

belleğinden silinmesini haklı gösterir. Şimdi ABD ‘dünyayı yeniden oluşturacaktır’ (Thomas Paine’in deyişiyle)” (ss.13-14). Protestanlar kendi hikâyelerini İbrahim Peygamber ve İsrail oğullarının hikâyelerine benzetmiştir.

ABD’nin kuruluşu ile yüklendikleri misyon dünyada sosyal adaleti sağlamak, özgürlükleri yaymak olmuştur. Bu misyon Tanrı tarafından verilmiş bir görev olarak algılanmıştır. Bu görev duygusu, Amerikan kültürünü oldukça etkilemiş ve değerler ile tutumlar üzerinde de etkili olmuştur. Püritenlerin önceden belirlediği kader anlayışı ile Amerika’nın dünyaya örnek olması, rehberlik etmesi gibi amaçlar, bu devletin görev ve misyonu olmuştur. Seçilmiş olan bu Hristiyan toplum günahkâr insanları kurtarmak ve Hristiyan ruhu yaymak için hareket etmelidir anlayışı hâkim olmuştur. Kurulan bu devlet ise bu görev duygusu ile özdeşleşmiştir. Geçmişten bu güne kadar ABD dış politikasında bu durumu görmek mümkündür. Çoğu Amerikalı, Amerika Birleşik Devletleri’nin dünyaya bir yol gösterici, Tanrı’nın isteği doğrultusunda, dünyanın bütün halklarına demokrasi ve özgürlüğü yaymakla görevli olduğuna, insan hak ve özgürlüklerinin çiğnendiği bir yere müdahale hakkının olduğuna inanmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında Birleşik Devletlerin siyasi müdahale, mali yardımlar, hatta askeri baskı yoluyla kendi kültür ve değerlerini diğer birçok ülkeye yaymaya çalışması anlaşılabilir bir durum olmuştur (Yılmaz, 2017, s. 109). Amerika, Tanrı’nın Tepedeki Şehridir. Bu düşünceye göre, Amerika, dünya lideri olmak zorundadır. Bu bir tercih meselesi değil Tanrı’nın verdiği zorunlu bir görevdir. Bu anlayış ile ortaya çıkan ‘Açık Yazgı (Manifest Destiny)’ kavramı Tanrı’nın bu ulusu kurtarıcı olarak seçtiğini ortaya koymuştur. Yani seçilmiş olmak Amerikan’ın yazgısıdır ve insanların bu yazgıya karşı gelmesi demek Tanrı’nın kurallarına karşı gelmesi demek olmuştur (Öztürk, 2022, s.61).

Amerikan ulusunun kimlik inşasında yerini alan din, bu devletin dış politikasında da etkisini hissettirmiştir. Varlığını, kimliklerine dayandıran devletler kimliklerinin özellikleri ile politikalarını oluşturur. “Dinin ABD dış politikasında etkili olmasının altında yatan esas neden Amerikalıların kendilerini nasıl tanımladıklarıyla yakından ilişkilidir. Amerikalıların kendilerini tanımlarken kullandıkları geleneksel yaklaşım, dinin ABD dış politikası üzerinde etkisini belirgin hale getirmektedir. Amerikalıların dini temelli yaklaşımları dünyayı algılamalarında etkili olmaktadır. Birinci olarak Amerikalılar kendilerini ‘seçilmiş bir millet’ olarak görmektedirler. ABD başkanlarından Abraham Lincoln ABD’yi ‘yeryüzünün son ve en iyi umudu’ olarak tanımlamıştı. Madeleine Albright ise, Amerikalıları ‘zorunlu- olmazsa olmaz millet’ olarak görmüştür.

İkincisi olarak, ABD'nin dünyayı dönüştürmek için 'seçilmiş' olmasından dolayı 'özel bir misyonunun olduğuna inanılmaktadır. Bütün Amerikalılar böyle düşünmemekle birlikte, ABD'nin hem iç hem de dış politikasını önemli derecede etkileyecek kadar bu düşünceye inanalar mevcuttur" (Şahin, 2016, ss.189-190).

2.1.2. Seçilmiş ve Kurtarıcı Amerika

Püriten anlayışın ürünü olan 'seçilmişlik' ve 'kurtarıcı' motifleri apokaliptik bir anlayışın ürünüdür. Eski Ahit'teki kurtarıcı anlayışı Püritenler tarafından Amerika'ya yüklenmiştir. ABD kuruluşundan bu yana dünyanın zor dönemlerinde sergilediği politika ile kendisine 'kurtarıcı' misyonunu yüklemiştir. ABD'nin kuruluşunda din ve devlet ilişkilerinin birbirinden ayrı olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. "Amerikan Federal Anayasası oluşturulurken, 'Kongre herhangi bir dinin resmen kabul edilmesi ve tesis edilmesi veya serbest bir şekilde faaliyet göstermesini engellemeye dair kanun yapamaz' kuralı benimsenerek, din ve devlet arasında kesin bir ayrıma gidilmiştir" (Yılmaz & Bekfelavi, 2021, s.600).

Hristiyanlıkta bazı görüşlerde din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı olması gerektiği anlayışı vardır. Bu durumu destekler nitelikte olan Hz. İsa'nın yaşadığı bir durum olmuştur: "Kayser'e (Roma İmparatoruna) vergi vermenin caiz olup olmadığını soranlara İsa şöyle karşılık verir, 'Bana vergi parasını gösterin ve İsa'ya bir dinar getirdiler. İsa'da onlara dedi: Bu suret ve yazı kimindir? Onlar Kayser'in, dediler. O vakit İsa onlara: Öyle ise, Kayser'in şeylerini Kayser'e ve Allah'ın şeylerini Allah'a ödeyin, dedi' Hristiyanlıktaki bu söz Hristiyanlığın dünyevi ve ruhani iktidar alanlarının birbirinden ayrı tutmak istediğinin kanıtları olarak gösterilmektedir" (Ağaoğulları & Köker, 2011, s.129). Oysa Amerika başta ne kadar devletin dini bir merci ile yönetilmeyeceğini söylemiş olsa da sonrasında ve günümüzde değerler anlayışına bakıldığında politikasında dinin ne kadar belirleyici bir unsur olduğu görülmüştür. Hem eylem hem de söylemde hayat bulan bu anlayış açık bir şekilde görülmektedir.

Kurtarıcı ve seçilmiş Amerika için "De Tocqueville 'Amerika'da Demokrasi' adlı kitabında: 'Amerika'da dine, demokrasinin idamesi için bir güç unsuru olarak kullanılabilen siyasi bir müessese gözüyle bakılıyor. ABD'de semavi din, kanun ve nizamlara herhangi bir etkide bulunmaz ancak ahlakla ilgilenir, ama sivil din ise, kanun koyucu konumundadır, her ne kadar Kilise devletten ayrılmışsa da, sivil din, demokrasi anlayışı için devletin her alanında kendini gösterir. Amerikan sivil dininin en önemli

belirtilerinden biri yeni kıta Amerika siyasi tarihi ve yeni devlet İsrail arasında büyük bir benzerliğin olmasıdır. Amerika'ya sadece fırsatlar ülkesi gözüyle bakılmıyor, ona bütün ülke ve halklara ışık veren vaat edilmiş topraklar gözüyle bakılıyor. Avrupa da, Tevrat ve İncil'de bahsedildiği gibi eski Mısır'a benzetiliyor' şeklinde belirttiği görüşlerinin, Amerikan toplumunun dini kökenlerine ilişkin yerinde bir değerlendirme olduğunu ifade etmektedir" (de Tocqueville, 1994, aktaran Arslan & Arı, 2004, s.36).

Genelde dinin, özelde Evanjelizmin ABD politikalarında ne kadar etkili olduğunu politikacıların söylemlerinde görmek mümkündür. "ABD'nin her ne kadar laik bir ülke olsa da Tanrı kavramını siyasete sokan ve 'Tanrı'nın kanatları altında tek bir milletiz.' anlayışını getirip, Amerikan parasına 'Biz, Tanrı'ya inanırız- In God we trust yazısını yazdıran Cumhuriyetçi bir başkan olan Eisenhower'dır" (Arslan & Arı, 2004, s.39). 1947 yılında Truman doktrini ilan ederken de dini referans göstermiştir. Yine Jimmy Carter'in dini değerleri ve inancının yüklediği misyonla insan haklarını savunmuştur. 1981'de Başkanlık koltuğuna oturan Reagan, Sovyet Rusya ile yürütülen mücadeleyi 'Tanrısız tiranlık'a karşı yürütülen iyinin şerle mücadelesi olarak değerlendirmiştir (Çoban Oran, 2017, s.2027). Amerika'ya yüklenen 'iyi' Tanrı tarafından belirlenen misyonudur.

Amerika'nın 'seçilmişlik' ve 'kurtarıcı' misyonunu daha iyi anlayabilmek için Yahudilik ile olan ilişkisine bakmakta fayda vardır. Yahudilerin 'seçilmiş' olması Tevrat dışında Kur'an'da da geçmektedir (Meryem Suresi-58, Bakara Suresi-122). Kur'an'daki seçilmişlik Tevrat ile aynı anlamı vermese de bazı kimseler tarafından Tevrat ile benzer yorumlanmaktadır. Yahudi toplumunun zaman içerisinde yaşadığı göçler, esaret hayatları, ülkelerinin işgal edilmesi, dünyanın dört bir yanına dağılması(diaspora dönemi) gibi durumlar kendileri için Tanrısal bir buyruk olduğunu ifade etmektedir. Yahudilerin özellikle inançlarından kaynaklı yaşadıkları bu olaylar Amerikalıların Avrupa'dan ayrılma nedenlerine oldukça benzerdir. Aynı zamanda nasıl ki İsrailoğulları için vaat edilmiş topraklar var ise ("Tanrımız RAB Horev'de bize, 'bu dağda yeteri kadar kaldınız' dedi, 'Haydi kalkın, Avara'da dağlık bölgede, Şefela'da, Negev'de ve Akdeniz kıyısında yaşayan bütün komşu halklara, Amorlular'ın dağlık bölgesine, büyük Fırat ırmağına kadar uzanan Kenanlılar ülkesine ve Lübnan'a gidin. Bu toprakları size verdim. Gidin, atalarınız, İbrahim'e, İshak'a, Yakub'a ve soylarına ant içerek söz verdiğim toprakları mülk edinin.' dedi" (Yasa'nın Tekrar-1; 6-7-8).) Amerika halkına da Amerika kıtası vaat edilmiş topraklardır. Avrupa'dan gelen bu kitlelerin arasında diaspora Yahudileri de

bulunmaktadır. “Yahudilerin Amerika’ya gelişleri, Batı’dan açılan ilk gemi olan Mayflower’ın Amerika’ya ulaştığı döneme rastlamaktadır. Bu göçlerin en önemlileri arasında, Rus Yahudilerinin ‘pogromlarda’ kırımlara uğraması ve toplu bir şekilde ABD’ye göç etmesi gelmektedir. Amerika’ya ilk göç eden Yahudilerin toplam sayısının otuz üç olduğu ve bunları 1654 yılında Fransız korsan gemisi St. Catherine’nin getirdiği ifade edilmektedir. Brezilya’nın Recife kentinden getirilen bu sığınmacı Yahudiler, o dönemde Hollanda’nın Amerika’daki kolonisi olan New Amsterdam’a (bugünkü New York) yerleştirilmişlerdir. Amerika’ya ilk gelen Yahudiler, daha ziyade ‘Sefarad Yahudileri’ olarak bilinen gruptur. Bu Yahudi göçmenler, İngiltere üzerinden ve daha ziyade altın bulmak amacıyla Amerika’nın yolunu tutmuş tüccarlardan oluşmaktaydı” (Arslan & Arı, 2004, s.42). Amerika’da bulunan Yahudiler dinsel özgürlüklerin olduğu bölgelerde yaşamayı tercih etmişlerdir. Amerikan Yahudilerinin en önemli özelliklerinden biri de genellikle tüccar olmaları, altın için bu kıtaya gelmiş olmaları olmuştur.

Amerika’nın bağımsızlığını kazanmasında Yahudi isimlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Polonya asıllı borsacı Haym Solomon Amerikan Devrimi’ni finanse eden Yahudi asıllı biridir. Amerika’nın ilk başkanı George Washington ordunun ihtiyaçları için Haym Solomon’dan maddi destek almıştır (Başaran, 2019, s.130). Amerika’da 1655 Yasası Tevrat’a dayalı iken 1641 New England Ana Kanunu ise Moşe Kanununa dayandırılmıştır. Birleşik Devletleri’nin ilk dönemlerinde açılan okulların bir kısmı olan Harvard, Yale, William and Mary, Rutgers, Princeton, Brown, King's College (daha sonra Columbia olarak bilinecek), Johns Hopkins, Dartmouth bu okullar Tevrat merkezli bir yol izlemiştir. Daha sonra ülkeyi yönetecek birçok politikacı bu okullardan mezun olmuştur (Spiro, 2023).

Birleşik Devletlerin kuruluşundan sonra 1800 yıllarda Almanya Yahudileri baskılardan kurtulmak için Amerika yolunu tutmuşlardır. Bu süreçlerden sonra Amerika’da Yahudi sayısı artmıştır. Yahudiler de tıpkı Protestanlar gibi çok çalışmanın Tanrısal bir meziyet olduğu düşüncesini taşımışlardır. Bu yüzden çokça zenginleşmiş ve Amerika ekonomisinde oldukça büyük bir yere sahip olmuşlardır. Rockefeller, Rothschild, Habsburg, Bronfman gibi birçok büyük Yahudi asıllı aile Amerika’daki ekonominin önemli bir kısmına sahiptirler. Bu Yahudi asıllı kimseler Amerikan kimliğini oldukça iyi bir şekilde özümsemişlerdir.

Yukarıda sayılan birçok durumda Yahudi ve Amerika'nın ilişkisi anlatılmıştır. Amerikan Yahudileri ve Protestanların ortak noktaları ile oluşturdıkları dini kimlik Amerikan kimliğine ciddi şekilde yansımıştır. Bu yansımalar sonucu da Yahudilikteki 'seçilmiş' ve 'kurtarıcı' kavramlarının Amerika ile ne kadar özdeşleştiği göz önünde bulunmaktadır. Amerika'nın Avrupa'da yaşanan savaşlarda ortaya koyduğu politika, sonrasında Sovyet Rusya'ya karşı politikaları, Orta Doğu'daki müdahaleleri birer 'kurtarıcı' misyonu taşımıştır.

2.2. ABD Dış Politikası'nda Din

2.2.1. Dinin Dış Politikaya Etkisi

Din kavramı insanların yaşamında uzunca bir süredir varlığını göstermiştir. Tek Tanrılı inançlara göre insan yeryüzünde var olmaya başladığı günden beri din vardır. Din insanlar için bir toplumsallaşma aracı olmuştur. Geçmiş toplumlarda Çok Tanrılı inanç hâkim olmuştur. Doğada gördükleri karşısında zayıf kalan insan, bunun bir tanrı olduğu veya tanrısal bir güç olduğu düşüncesine kapılmıştır. Çok Tanrılı inançlar biraz daha yerel kalmışken Tek Tanrılı dinlerin ortaya çıkması ile beraber diğer toplumlara da aktarılmaya başlanmış yani yayılmıştır. Tek Tanrılı inanç evrensel bir özellik taşımaktadır. Bu sebeple bütün toplumlar tarafından kabul edilmeyi istemiştir (Freyer, 2016, ss.54-103).

Evrenselleşen Tek Tanrılı dinlerin kendilerine has toplumsal kuralları vardır. Bu toplumsal kurallar bir nevi değerlerdir. Bu değerlerin geniş kitlelerce kabul edilmesi politik bir alanı yaratmıştır. Son yıllarda Uluslararası İlişkilerin bir konusu olma özelliği taşıyan din, siyaseti etkilemesi ile dikkat çekmiştir (Uysal, 2022, s.88). Tarihin birçok döneminde dinler arası çatışmalar yaşanmıştır. Yaşanan bu din savaşları 'Tanrı'nın hâkimiyet'i için olsa da özünde toplumların veya toplulukların birbiri üzerindeki denetimi elde etme yarışı olmuştur. Örnek olarak Orta Avrupa'da 30 yıl boyunca (1618-1648) aynı dinden olup farklı mezhepte (Protestan-Katolik) olan topluluklar arasında din savaşları yaşanmıştır. Bu savaşlara 'Din Savaşları' denmiş olsa da Katolik Fransa Krallığı ile Katolik Habsburg Hanedanlığının zaman zaman çatışması zaman zaman ittifak kurması salt dini savaşları olduğu tezini çürütmüştür. 30 Yıl savaşları özünde din ve reel politikanın iç içe geçtiğini göstermiştir (Kadercan, 2012, s.6).

Bir devletin dış politika unsurları elbette salt din değildir. Çeşitli belirleyici unsurlar vardır. Dinin yanı sıra kültür, stratejik konum, ülkenin askeri ve iktisadi

kapasitesi, baskı grupları ve kamuoyunun etkisi bir bütün olarak dış politikanın yapım sürecini belirlemektedir (Çolakoğlu, 2007, s.62). Fakat ortaya konan birçok politikada dinin etkisi diğer unsurlara göre daha baskın olabilmektedir.

Fundamentalist grupların etkin olduğu ülkelerin siyasetine bakıldığında politikalara yansıyan görüntü dinin egemen olduğu görüntü olmuştur. Bunun sebebi fundamentalizmin, din ve siyaset ayrımını reddetmesi olmuştur. Fundamentalizm özel/kamusal ayrımını reddetmiştir. Fundamentalist anlayışta kimlik algısı dinî bir kimlik algısına dönüşmüştür. Bireyin ait hissedeceği yer dinî grup olmuştur (Heywood, 2014, s.284). Amerikan dış politikasına bakıldığında ciddi anlamda dinî grupların etkisinde olduğu görülmüştür. Günümüze kadar gelmiş önemli ABD’li siyasetçilerin söylemleri bu durumu gözler önüne sermiştir. Söylemler genel itibari ile Tanrı’nın insana bahşettiği özgürlük ve haklar üzerine şekillenmiştir. Örnek birkaç söyleme yer verilecek olursa: “George Washington: ‘Kutsal özgürlük ateşi ve cumhuriyetçi modelimizin kaderi, öylesine derindir ki, Amerika halkının eline bırakılmıştır.’ ‘Bizim gayemiz asil bir gayedir, insanlığın gayesidir.’ Woodrow Wilson: ‘Ben ilahi güce inanırım, İlahi bir güce inanmasam çıldırırdım diye düşünüyorum. Tanrı olmadan dünya amaçsız bir yer olur.’ ‘Amerika, refah yaratmak için değil, bir ideali gerçekleştirmek için insanlar arasında özgürlüğü keşfetmek ve özgürlüğü muhafaza etmek amacıyla kurulmuştur.’ Warren G. Harding: ‘Amerika, savaş olasılığını azaltmaya ve Tanrı’nın insani ilişkilerde en yüksek anlayış olarak belirlediği insanlığın kardeşliğini sağlamaya yönelik her türlü programı yürürlüğe koymaya ve her türlü programa katılmaya isteklidir ve hazırdır. Çünkü bizler, adalet ve barış ideallerini severiz, çünkü bizler, uluslararası nezaketi ve yardıma dayalı dostluğu dünyadaki herkesten daha fazla takdir ediyor ve uygarlığın ahlaki önderliğinde yüksek bir seviyeye yükseliyoruz.’ John Calvin Coolidge: ‘Hükümetler idealleri değil, idealler hükümetleri yaratır.’ Franklin Delano Roosevelt: ‘Önümüzdeki yıllarda oluşacak dünyanın dört temel insani özgürlük üzerinde inşa edilmesini planlıyoruz. Bunlardan ilki ifade özgürlüğünün dünyanın her yerinde tesis edilmesidir. İkincisi, herkesin kendi bildiği şekilde Tanrı’ya inanma özgürlüğüdür. Üçüncüsü, her ulusun yurttaşlarına sağlıklı ve barışçı bir hayat biçimini sağlaması şeklinde ekonomik bir anlayışın dünyanın her yerinde hâkim kılmasıdır. Dördüncüsü, korkudan kurtulmanın özgürlüğüdür. Bu vizyon, uzun bir bin yılın vizyonu değildir. Bu vizyon, bugün ulaşabileceğimiz bir dünya vizyonudur.’ Dwight Eisenhower: ‘Dua ediyoruz, doğruyu yanlıştan ayırmamız için dua edin ve söylediğimiz her sözün yaptığımız her şeyin buna uygun olmasını sağlamamız için dua ediyoruz.’ Ronald Reagan: ‘İdareyiz, Amerika’nın büyüklüğünü sizlerde, Amerikan

insanlarında ve ailelerinde, kiliselerinde, topluluklarında, başkalarına ve Tanrı'nın koyduğu hukukun üstünlüğünü gören bir siyasi felsefeden ilham almaktadır.”(Arslan & Arı, 2004, ss.374-396).

Amerikan siyasetinde dinin etkisi yadsınamaz bir durumdadır. Yukarıdaki söylemlerde de görüldüğü gibi Amerika'nın dünya özgürlüğünü tesis eden bir güç olduğu vurgusu dikkat çekmiştir. Amerika'nın toplumları özgürleştirdiği, demokrasiyi yaydığı, insan haklarına saygılı olduğu ve sahip çıktığı, barışı ve huzuru tesis ettiği defalarca vurgulanmıştır. Kısacası ABD'deki görüşe göre insanlığın barışı ve huzuru ancak 'kurtarıcı' Amerika ile mümkün olacaktır. ABD'nin kuruluşunda Thomas Jefferson Tanrı'nın Amerikan halkının seçmiş olduğu düşüncesini benimsemiştir (Sümer, 2008, s.122). Amerika'nın kuruluşundan bu yana amacı dünyayı kurtarmak, insanlığa barışı ve adaleti getirmek olduğu fikri her zaman var olmuştur. Bu misyon Tanrı'nın verdiği bir görev olarak kabul edilmiştir.

2.2.2. ABD Dış Politikasında Din

Koloniden bağımsızlığa giden yolda birçok bedel ödeyen Amerika iç ve dış politikasını da çeşitli unsurlarla şekillendirmiştir. ABD'nin öncelikli amacı dünya siyaset sahnesinde tartışılmaz bir konumda olmak olmuştur. Kuruluşunda bütün dinlere aynı mesafede olan ABD, siyaset arenasında din misyonlu hareket etmeyi ihmal etmemiştir. Kendi varlığına kutsiyet yükleyerek kabullenmeyi kolaylaştırmış ve sağlam bir temel atmıştır. Din olgusu dünya üzerinde birçok insan için hassasiyeti ifade etmektedir. Henri Bergson Dinin ve Ahlakın Kaynakları (2013) eserinde din için şu ifadelere yer vermektedir, “Geçmişte olduğu gibi, bugün de bilimsiz, sanatsız, felsefesiz toplum vardır. Fakat dinsiz bir toplum, asla...” (s.93). Dinin toplumların hayatında ne denli sağlam bir temele oturtulduğu insanların dinler için verdiği mücadelelerde görmek mümkün olmuştur. Zira Amerikan toplumunun Amerikan toplumu olmasında yine bir numaralı etken din olmuştur. Dinlerini özgürce yaşamak isteyen bu topluluk ne kadar laik bir temelde devletini var etmiş olsa da politikalarını belirlerken dinlerinin etkisinde kalmışlardır.

Rasyonel temeller üzerine kurulan ABD Dış Politikası dinin etkisinde de kalmıştır. Amerika'da din bir değerdir. Günümüzde ABD'de seküler düşüncedeki insanların siyasal yaşama olan katılımı her ne kadar artmış olsa da Allah ve Mesih inancı, kiliseye gitme, günlük ibadetler ve yeniden-doğuş (born-again) inancını başka

toplumlarla karşılaştırılmasında hâlâ Amerikan toplumu daha dindar olarak kabul edilir ve siyasal yaşamada da hâlâ dindar kesim daha aktiftir (Fowler vd., 2000, s.155). Buradan Amerikan toplumunun dindar bir toplum olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır. Değerlerini özellikle din üzerinden şekillendiren bu toplum siyasetini de din (Protestan Hristiyanlığı) ile yürütmeye çalışmıştır. ABD, siyasetinde önemli yere sahip olan ve kurucularının söylemlerine bakıldığında aslında baştan itibaren bir ‘din toplumu’ yaratılmak istendiği görülebilir. “Örneğin John Adam, *‘Bir cumhuriyet ancak sağlam din ve ciddi ahlakla desteklenebilir’*, *‘İncil, dünyada bir cumhuriyeti korumuş ve koruyacak olan tek sistemi sunmaktadır’*, *‘Anayasamız sadece dindar ve ahlaklı insanlar için yapılmıştır’* demiştir. Bundan başka ABD’nin kurucu babalarından George Washington da bu doğrultuda beyanlarda bulunarak, *‘hem akıl hem de deneyim bizi dini ilişkileri dışlayarak ulusal ahlakı korumayı bekleyemeyeceğimizi gösteriyor’* demiştir (Şahin, 2016, s.176).

Kendilerini ‘seçilmiş’ ülke olarak addeden Amerika, dış politikada rasyonel temellere dayansa da dinin etkisinden kurtulamamıştır. ‘Seçilmişlik’ misyonu dini bir terimi ifade ettiği için politikalarında dini bir etki görmek mümkün olmuştur. Diğer bir yandan dinin etkisinde olan eğitim kurumlarında eğitim almış devlet adamlarının birer dindar birey olması da yine dinin siyasetteki etkisini kanıtlar nitelikte olmuştur. Amerika’da birçok dini grup olmasına rağmen Amerikan, dış politikasında en etkili iki grup bulunmaktadır; Yahudiler ve Protestanlar (Yılmaz & Bekfelavi, 2021, s.601).

Protestanlık mezhebinin etkili olduğu bir örgüt olan Evanjelizm Amerikan dış siyasetinde oldukça etkili olmuştur. Evanjelik anlayışa göre ‘tüm insanlar Tanrı’nın çocuklarıdır’ bu yüzden bütün bireylerin onurunun korunması gerekir (Çoban Oran, 2017, s.2029). Demokratik bir ortamın sağlanması için örgütsel çalışmalar yürütülmelidir anlayışı gelişmiştir. Amerika siyasetinde etkili olan bu grup, Amerika’nın ilişkide bulunduğu her devletin demokratik değerlere sahip olması gerektiğini kabul etmiştir.

John O. Sullivan’ın ortaya koyduğu ‘Açık Yazgı’ Amerikalıların sadece kıtada yayılma hakkına sahip olmadığını aynı zamanda dünyanın diğer yerlerine de yayılma haklarının bulunduğunu savunmuştur (Sümer, 2008, s.123). Amerika, Tanrı’nın özgürlük elçisidir, gideceği her bölgeye özgürlük ve demokrasi götürdüğü için Tanrı ona yayılabilme hakkı vermiştir. Dünyanın her tarafı Amerika için vaat edilmiş topraklar olmuştur. Amerika dış politikasındaki bu fikirler Amerika’nın dünya gücü olmasını sağlamıştır. Elde ettiği başarıları Tanrı’nın seçilmiş kavmi olma iddialarına bağlamışlardır.

2.2.3. ABD’de Din ve Dini Gruplar

Amerika toplumunun inançlı bir toplum olduğuna daha önce dikkat çekilmiştir. Büyük çoğunluğu Protestan mezhebine tabi olan nüfusu ile birçok dini grubu çatısı altında bulundurmaktadır. “Günümüz Amerika’sında din, gücü artan, gittikçe daha fazla etkinlik ve çeşitlilik kazanan bir olgudur. Amerikalıların %94’ü Tanrı ve evrensel ruhun varlığına inanıyor, %80’inden fazlası da Tanrı’yı dua ile ulaşılması mümkün bir varlık olarak tanımlıyor. Amerikan halkının %70’i Allah’a mutlak anlamda güvendiklerini ifade ederken, %75’i Allah’ın mucizeler yaratabileceğini belirtiyor. Nüfusun %92’si dini bir tercih belirtiyor, %58’i ise dinin kendi hayatlarında ‘çok önemli’ bir unsur olduğunu ifade ediyor. Amerika’da yaklaşık her on kişiden altısı ise dinin ‘günümüzdeki sorunların tümüne veya büyük bir kısmına çözümler getirebileceğine’ inanıyor. Bütün bu bulgular açıkça gösteriyor ki, Amerikan toplumu inançlı bir toplumdur” (Fowler vd., 2000, s.154).

Amerika toplumunda din önemli bir yere sahip olmuştur. Öyle ki din devlet ilişkileri ne kadar rasyonalizme dayansa da aralarında ciddi bir bağ olmuştur. Amerika’nın din anlayışı eğitime, sosyal yaşama, siyasete, edebiyata, sanata vs. sirayet etmiştir. 1811 yılında Anayasa Mahkemesinin ‘Biz Hristiyan bir halkız’ açıklaması (Şahin, 2016, s.179) Amerika toplumunda dinin (Hristiyanlığın) önemi vurgulamıştır. Aynı zamanda özellikle Amerikan sinemasında dinin yoğun bir etkisinin olduğunu görmek mümkün olmuştur. Dinsel kavramların vurgulandığı birçok film çekilmiştir. Kurtuluş teması The Fisher King (Balıkçı Kral, 1991), The Shawshank Redemption (Esaretin Bedeli, 1994) ve Never Die Alone (Asla Yalnız Ölme, 2004) filmlerinde yer almıştır. Ahiret kavramı; Meet Joe Black (Joe Black, 1998), Death Takes a Holiday (Ölüm Tatile Çıkar, 1934), What Dreams May Come (Aşkın Gücü, 1998) ve After Life (Araf, 1998) filmlerinde perdeye yansımıştır. Tanrı imajı; The Seventh Seal (Yedinci Mühür, 1957), All That Jazz (Hep Caz, 1979), Oh God! (O Tanrım!,1977) ve Dogma (Dogma, 1999) gibi birçok filmde işlendiğini görmek mümkün olmuştur (Blizek, 2014, s.196). Bu filmlerin bu denli izlenmesi ve önemsenmesinin sebebi Amerika toplumunun dini algısından gelmiştir. Dinin bu ülkenin kuruluş felsefesinde yer alması sonraki dönemlerde de Amerikan toplumu için önem taşımıştır. Bu yüzden Hollywood filmlerinde din temalı filmler bu derece ilgi görmüştür.

ABD’de Bulunan Dini Gruplar

Amerikan dış politikasında dinin ne denli etkili olduğu daha önce tartışılmıştır. Bu din herhangi bir din değildir. Hristiyanlığın Protestan mezhebinin ortaya koyduğu esaslar daha çok etkili olmuştur. Bu inanca tabi olan bireylere Evanjelist denilmiştir. Bu Evanjelist grup Amerika siyasetini etkileyen en önemli gruplardan biri olmuştur. Yine Yahudi inancına tabii kimseler ve Katolikler de ABD dış siyasetinde birer etken olmuştur. Belli dönemlerde Amerika’nın dış siyasetini etkileyen bu gruplar aynı zamanda ülke ekonomisini de ellerinde bulundurmışlardır.

“ABD’de etkili olan üç dini grup (Protestanlar, Katolikler, Yahudiler) ve iki siyasi parti (Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti) vardır. Hiçbir dini grubun kendine ait siyasi partisi olmadığı gibi, hiçbir siyasi partinin de dini bulunmamaktadır. Fakat her iki siyasi parti de bünyelerinde dini gruplardan çok sayıda üye barındırmaktadır. Bu sebeple siyasi partiler dini grupların desteklerini alabilmek adına faaliyet göstermektedirler. Oy kaygısı ve çıkar ilişkisine dayanan dini grup-parti ilişkisinde partiler bu grupların desteklerini alabilmek için isteklerini göz önünde bulundurlar. Bu sebeple dini düşünce ve kaygılar politik süreçte etkinlik göstermektedir” (Durmuş, 2021, s.71).

ABD dış politikasında etkili olan dini grupları sıralamak gerekirse bunların başında Evanjelik gruplar gelir. Evanjelik gruplar Protestan anlayışı benimsemiştir. Yahudi Lobisi, Evanjeliklerle benzer inanç sistemi ve siyasi kaygıları paylaşmaktadırlar. Katolikler ise Amerika’da ikinci büyük grubu oluşturmuştur.

Evanjelik grup Amerika’daki önemli bir köktendinci (fundamentalist) gruptur. Bu gruba göre İsa’nın tanrısallığına ve onun kurtarıcı olduğuna iman etmek tek kurtuluş yoludur. Bu anlayışa göre laik anlayışı benimseyenler Tanrı’nın emirlerine karşı gelmiştir. 1970 yılında Ahlaki Çoğunluğun kurucusu olan Jerry Falwell Cumhuriyetçi Parti’nin muhafazakâr kanadına yanaşmıştır (Giddens, 2012, s.623). 1950 yılına gelindiğinde Fundamentalizm ayrı bir grup olarak Evanjeliklerden ayrılmıştır. Bütün fundamentalistler Evanjelik iken, bütün Evanjelikler fundamentalist değildir (Çelik, 2019, s.9). Jerry Falwell de hem bir Evanjelik hem de bir fundamentalisttir.

“Onlar, parti kongrelerine gitmezler. Siyasi örgütlere üyelik kartları yoktur. Birçoğu kendilerini bir siyasi hareketin parçası olarak görmeseler de, Amerika Birleşik Devletleri’nde dini bir canlanma olduğunu ve Tanrı gücünün bu canlanmayı

yönlendirdiğini düşünürler. Hristiyan kültür endüstrisinin hedeflediği Evanjelikleri, basit bir ifadeyle, Hazreti İsa'yı gönüllerin kurtarıcısı kabul eden değişim geçirmiş Protestanlar şeklinde tanımlayabiliriz. Evanjelikler, 'kurtuluş sürecinde insan iradesi'ni vurgularlar ve Randall Balmer'ın da açıkladığı gibi, 'Tanrı'yı seçen ve böylelikle kaderinin kontrolünü ele alan bireysel iradeyi yüceltirler.' Gospel'deki 'iyi haberler'i diğerleriyle paylaşmanın önemli olduğuna inanırlar ve bu paylaşımı da genellikle kendi dönüşüm hikâyelerini anlatarak yaparlar. İncil'in doğru ve hatasız olduğunu düşünürler; ahlaki ve siyasi açıdan genel anlamda muhafazakârdırlar. Siyasi veya dini olsun, kendilerini her türlü liberal düşünce ve eğilimden uzak tutarlar. Smith'in çalışmasında görüşüne başvurulmuş bir Evanjelik, liberalizm hakkında sorgulandığında, şöyle demiştir: 'Kesinlikle liberal değilim. Liberal, Tanrı'nın kelamını, İncil'i ciddiye almaz; onların hatalı olabileceğini söyler.' Evanjelikler kendilerini daha çok, 'İncil'e inanan Hristiyanlar' veya sadece 'Hristiyanlar' olarak isimlendirirler. Çoğu, köktenci sıfatını hakaret olarak kabul eder" (Hendershot, 2006, ss.8-9).

Evanjelistler, apokaliptik bir fikre sahip oldukları için kıyametin gelmesi için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar. Ellerindeki bütün araç ve fırsatları bu yolda kullanmaktadırlar. Onlara göre Tanrı'nın kıyameti koparması, İsa'nın gelişi ve dünyanın kurtuluşu demektir. Gazeteci Grace Halsell'in anılarından oluşan Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak ABD-İsrail İttifakının Dinî Temelleri (2021) eserinde Kiliselerde aldığı vaazlarda daima kıyametin gelmesi, Hz İsa'nın yeryüzüne geri gelmesi, insanlığın kurtuluşu gibi durumlar geçmiştir. Evanjelik TV vaizi Pat Robertson, Jerry Falwell gibi din adamlarının kıyamet anlatımlarını aktarmıştır. Son dönem Amerika'da yapılan anketlerde halkın %39'u Kıtâb-ı Mukaddes'te geçen "yeryüzünün ateş tarafından harp edileceği" haberinin yeryüzünde Armageddon Savaşı'nda patlayacak bir atom bombasının dünyayı yok edeceğine inanmakta olduklarını aktarmıştır (ss.21-22). Yine aynı eserde Ye'cüc ve Me'cüc (Gog and Mogog) kavminden bahsetmiş ve bu kavim için dispensasyonalistlerin Çin ve Rusya olarak yorumladıklarını söylemiştir (s.21). İkinci Dünya savaşıdan sonra ABD, Rusya ile mücadele etmeye başlamıştır. Bugün bakıldığında ise ABD'nin tahtına Çin gözünü dikmiştir. Çin, Asya-Pasifik'te önemli bir güç projeksiyonu oluşturmaya başlamıştır. Çin'in politikaları Asya-Pasifik'te ABD'ye karşı bir meydan okuma olarak görülmüştür (Koyuncu, 2021, s.16). Falwell, dünya üzerinde artan ahlaksızlıkların sebebinin İsa'ya karşı sergilenen inançsızlığa bağlamıştır. Falwell'in inancında İsa hem kurtarıcı hem de ahlak bekçisi olarak görülmüştür (Atabay, 2019, ss.102-103).

Yahudi Lobisi, diaspora Yahudileri bulundukları her yerde güçlü lobiler kurmaya özen göstermiştir. Büyük İsrail Projesi'nin hayat bulması için her yerde kendilerini var etme derdine düşmüşlerdir. Lobi kelimesi “sadece çıkar düşüncesiyle meydana getirilen birlik” (Doğan, 2013, s.735) anlamına gelmektedir. Yahudiler kendi çıkarları için bir araya gelip güçlü lobiler kurmuşlardır. Bu gruplar ekonomik olarak oldukça güçlüdürler ve devletlerin dış politikalarını belirlemede etkili olmaya çalışmışlardır.

Yahudi Lobisinin Amerika'daki durumuna bakıldığında oldukça az bir Yahudi nüfus bulunmasına rağmen güçlü lobicilik anlayışları vardır. Fakat Amerikan Yahudilerinin bir kısmı bu gruba dâhil olmayı reddetmekte ve hatta faaliyetlerini de bayağı bulmaktadır. Yine de aktif bir lobicilik anlayışı ile ABD dış politikasını etkilemeyi başaramışlardır. Yahudi Lobiciliği İsrail'in Filistin'de bir devlete sahip olmasını desteklemiştir. İsrailoğulları'nın Filistin'de bir devlete sahip olmasına Siyonizm denmiştir. Amerika'da Hristiyan Siyonizm'i, Yahudi lobileri ve Filistin'de kurulacak bir İsrail devletini desteklemişlerdir (Evinç, 2016, s.23).

1940'lı yıllarda Amerika'da aktif olmaya başlayan Yahudiler daha önce Amerika toplumuna entegre olmuş ve kendi inançlarına uygun bir yaşam sürdürmemişlerdir. Birçoğu Yahudi olmayanlarla evlenmiştir. Bu başlı başına bir sorun kabul edilmiştir. Asimile olmaya yüz tutmuş bu toplum Alman Yahudiler tarafından da eleştirilmişlerdir. Birçok Yahudi yılbaşı ağacı süsleyip yılbaşını kutlamakta, bazıları Yahudilik yerine Hristiyanlığı tercih etmeleri gerektiğini savunmuştur. Yahudilere karşı ABD'deki ilk anti-semitik örgüt Ku Klax Klan örgütü olmuştur. Bu örgüt Yahudilerin Amerika'dan tamamen temizlenmesi taraftarı olmuşlardır. 1930'lardaki ekonomik bunalımla Protestan anlayış zayıflamaya başlamıştır. 1940'larda Almanya'dan kaçan Yahudilerin Amerika'ya sığınması ile Amerikan Yahudilerinde de bir canlanma ortaya çıkmaya başlamıştır (elbette Yahudilik ve Protestanlığın ikisi de eskatolojik anlayış açısından benzer oldukları için zamanla diyalog kurup birbirini de desteklemiştir). Almanya'daki kıyım Amerika'da da tepkilere sebep olmuştur (Boynukara, 2007, ss.23-28).

ABD'de bulunan Yahudilerin birçoğu büyük iş insanlarıdır. Ekonomik anlamda oldukça zengin olan bu kesim Amerikan siyasetinde de söz sahibi olmaya çalışmışlardır. “Amerikan Yahudileri ABD dış politikasına tesir edebilmek için hayranlık uyandıran bir örgütler dizisi kurdular. Bunlar arasında en güçlüsü ve en iyi tanınanı AIPAC'tır. 1997'de Fortune dergisi kongre üyelerinden ve onların personellerinden Washington'daki en güçlü lobileri sıralamalarını istedi. AIPAC, Amerikan Emekliler Derneği (the American

Association of Retired People)nin ardından ikinci sırada yer aldı, ama AFL-CIO'nun ve Ulusal Silah Derneği (National Rifle Association)nin önündeydi. National Journal tarafından yapılan bir çalışma da benzer bir sonuca vardı ve Washington'un en güçlüleri sıralamasında AIPAC'ı ikinci sıraya koydu. Lobi, Gary Bauer, Jerry Falwell, Ralph Reed, Pat Robertson, Dick Armey, Tom Delay (sayılan isimlerin son ikisi Temsilciler Meclisi'nde çoğunluk liderliği yapmıştır) gibi önemli Hristiyan Evanjelistlerini de içermektedir. Bütün bu kişiler İsrail'in yeniden doğuşunun İncil'deki kehanetin gerçekleşmesi olduğuna inanmakta ve İsrail'in yayılmacı gündemini desteklemektedir; bunun aksini yapmak onların inancına göre Tanrı iradesine karşı gelmektir. John Bolton, Wall Street Journal'ın eski editörü Robert Bartley, eski eğitim bakanı William Bennett, eski BM Büyükelçisi Jeane Kirkpatrick ve etkili köşe yazarı George Will gibi Yahudi olmayan yeni-muhafazakârlar da sadık destekçiler arasındadır (Mearsheimer & Walt, 2006, s.8).

İsmail Çorbacı İlluminati'nin Yeni Dünya Düzeni (2020) eserinde Yahudilerin Amerika'daki etkisinin bugün ortaya çıkmadığından bahsetmiştir. Ona göre Amerika'ya keşfeden Kristof Kolomb özünde bir Yahudi'dir. Yahudi Yazar David M. Eichharn'dan şu sözleri aktarmıştır: "Aslında ismi Colombus değildi, Genova'da doğmuş bir İtalyan da değildi. Asıl ismi Juan Colon olan ve Pantavedra yakınlarında doğmuş bir İspanyol Yahudi'siydi." Devamında Şalom gazetesinde Kolomb ile ilgili ortaya çıkan detaylara da yer vermiştir. Şalom gazetesindeki yazıda Kolomb'un ailesine mektup gönderirken mektubun sol köşesinde kullandığı monogramın Yahudi inancında 'Yehova kutsaldır' anlamına gelmesine dikkatler çekilmiştir. Yine Şalom'un başka bir yazısında bir rahibin Kraliçeye ricada bulunarak Kolomb'un Amerika kıtasına gidişini engellemeye çalıştığı tartışılmıştır. Bunun sebebini de Kolomb'un soyunun belli olmadığı tezine dayandığını belirtmiştir. Başka bir aktarımı ise Fransız Ça M'intéresse dergisinin Ekim 1991 sayısından olmuştur. Bu dergi Kolomb'un Katalan kökenli, sürülmüş ve Genova'ya gelmiş Yahudi bir ailenin çocuğu olduğunu vurgulamıştır. Çorbacı, Kolomb'un Yahudi kökenli olmasına dikkatlerin çekilmesinin sebebini özellikle Yeni Dünya olarak adlandırılan Amerika kıtasını keşfetme çabasının Yahudilere yeni bir yurt arayışı olduğunu dile getirmiştir. Çorbacı, Kolomb'un Amerika'ya gidiş sebebini Kudüs Tapınağı'nı inşa etme isteğine bağlamıştır (Çorbacı, 2020, ss.169-172). Bilindiği gibi Evanjelist görüşe göre, Tapınağın tekrar inşa edilmesi demek Mesih'in yeryüzüne gelişini hızlandıracaktır.

Eğer ki Kolomb'un Yahudi olduğu bilgisi doğru ise bugün elde edilen hiçbir başarı tesadüf değildir. Aynı zamanda Amerikan ekonomisinin büyük bir kısmının Yahudilerin elinde olması da bir tesadüf değildir. Bunların tamamı yüzlerce yıllık (belki daha fazla) bir planın parçasıdır. Bunca yaşanan olaylar ve tarihi süreçler İsa Mesih'in gelişi ile son bulacaktır fikri mevcuttur. Bu ideolojik ve dinî söylemler bugünün Amerika'sını ciddi anlamda şekillendirmektedir. Ezoterik birçok örgüt bu düşüncelerden dolayı birbiri ile bağlantı içerisinde ve birbirine destekte bulunmaktadır. Burada karşımıza iki durum çıkmaktadır; birincisi ya bu söylenenin tamamı doğrudur ve kıyametin hızlanması için yapılan bunca şey sonuç bulacak Tanrı kıyameti koparacaktır ya da bu mitsel düşünce ekonomik çıkarların bir ürünüdür. İnsanların bu şekilde denetim altına alınması daha kolay gelmektedir. Geçmiş toplumlarda gelmeyen kurtarıcı bu zamanda gelirse bu büyük bir mucize olacaktır. Ya da ABD, Orta Doğu ve dünya politikalarında başarılı olursa Büyük İsrail Devleti mesihsiz kurulmuş olacaktır ki bu da dinî grupların sadece ekonomik güce ulaşmada birer araç olduğu gerçeğini ortaya koymuş olacaktır.

Günümüzde Yahudi Lobisi, faaliyetlerini hız kesmeden sürdürmektedir. Özellikle medyayı denetimi altına almaya çalışan Yahudiler dünya siyasetinde de etkili olmaktadır. Toplumsal gerçekliği oluşturan unsurlardan biri olan medyayı oldukça önemsemektedirler. Bilindiği gibi gerçekliğin algılanması sürecinde iki yol vardır, birincisi bireyin birinci elden yani kendi ulaştığı diğeri ise anlatılar ve haber duyurucu tarafından sunulan gerçeklik algısıdır (Türk, 2014, s.16). Medya ile toplumsal yeni bir gerçeklik oluşturulmak istenmektedir. Aşağıda Hollywood filmlerinde ne tür mesajların verildiği tartışıldığında bu grupların medyayı ne kadar etkili ve uzman bir şekilde kullandıkları görülecektir. Direk bilinçaltına mesajlar gönderilecek şekilde dizayn edilmiş bir sinema kültürü ile kendi inanç ve kültürlerini bütün insanlara yayma çabasında olmuşlardır.

Hristiyan Siyonistler, Evanjelistlerle benzer yönleri olsa da özünde farklılıkları barındırmaktadır. Hristiyan Siyonistler Yahudi Siyonizminden oldukça etkilenmişlerdir. Evanjeliklere göre gelecek olan İsa ile Hristiyan Siyonistlerin beklediği kurtarıcı aynı kişiler değildir. Hristiyan Siyonistlere göre Davut soyundan Moşiyah adında bir kurtarıcı gelecektir. Siyonistlerin beklentisi 'siyasi' iken Evanjeliklerin 'dinî'dir (Okumuş, 2020). Bu grupların buluştukları en büyük ortak payda kıyamet inancıdır. Onlara göre Tanrı'nın göndereceği kurtarıcı yeryüzünde bir Yahudi Krallığı kuracaktır. Bu Yahudi Krallığı bir

süre dünyaya hâkim olacak ve barış, adalet, huzur sağlayacaktır. Daha sonra ise asıl büyük kıyamet kopacaktır. Eskatolojik bu olayda Hristiyanların görevi ise Mesih'in gelişine iman etmek, Yahudi Devletinin kuruluşu için çabalamak, Tanrı'nın kıyameti yaklaştırması için ellerinden gelen her şeyi yapmak ve daha sonra göğe yükselip Tanrı'nın yanında yer almaktır.

İngiltere menşeli olan Hristiyan Siyonizm'i Amerika'da özellikle dış politika ile ilgili olmuştur. Bunun sebebi de elbette Orta Doğu hâkimiyetidir (Evinç, 2016, s.23). İslam'ın egemen olduğu Orta Doğu coğrafyasına hâkim olma düşüncesi olan bu gruplar özellikle İslam'a karşı bir duruşları vardır. Armageddon Savaşı'nda her ne kadar Deccal, Ye'cüc, Me'cüc karakterleri Rusya, Çin gibi devletler olarak algılansa da İslam dünyasının da bu karakterlerle hareket edeceği ve Mesih'in orduları tarafından yok edilecekleri fikri ağır basmaktadır.

Amerika'da bu üç önemli grup dışında birçok dini grup ve tarikat bulunmaktadır. Oysa dış politikasında en çok belirleyici olan bu üç gruptur. 11 Eylül sonrası Evanjelik grup içinde bazı değişiklikler olmuş olsa da özünde bir Orta Doğu hâkimiyeti anlayışı vardır. Bu anlayış her ne kadar bir 'Tanrı buyruğu' olarak lanse edilse de ekonomik bir kaygının attığı temel olarak görülebilir. Zira Orta Doğu coğrafyasının bütün büyük güçlerin gözdesi olması salt dini anlayıştan çok ekonomik bir temele dayanmıştır. Orta Doğu'nun yer altı ve yer üstü zenginliğinin yanı sıra sahip olduğu konum da cihan hâkimiyeti açısından oldukça önem taşımıştır. Orta Doğu, en önemli kara ve su yollarının olduğu bölgedir. Geçmiş birçok medeniyetin sahip olmak istemesinin sebebi sahip olduğu zenginliklerdir. Günümüze bakıldığında özellikle 'kara altın' (Sakin & Deveci, 2011, s.282) olarak nitelendirilen petrolün kullanım alanının yaygın olması, sanayi çarkının dönebilmesi için en elzem ihtiyaçlardan biri olması ve bu petrolün de en çok Orta Doğu'da bulunması gelişmiş devletleri bu bölgeyi sövmeye itmiştir.

2.2.4. ABD'de Bulunan Dini Grupların Ülke Dış Politikasına Etkisi

Yukarıda dini gruplar anlatılırken Amerika dış politikası ile ne kadar ilgili olduklarından bahsedilmiştir. Amerika dış politikasına bakıldığında din formatlı (Kurtoğlu & Özgen, 2018, s.14) bir siyaset anlayışı görülmektedir. Tocqueville'nin Amerika izlenimlerine bakıldığında din ile yoğrulmuş bir kimlik, toplum ve kültür algısı ortaya çıkmıştır (de Tocqueville, 2016, s.65). Amerika'nın kuruluşunda etkili olan bu dinsel çoğulculuk toplum kurucu olarak kabul edilmiştir (Birecikli, 2011, s.91). Elbette

bu kurucu unsur ilerleyen dönemlerde hem iç hem dış politikada da etkili olmuştur. Amerika'nın kuruluşundan günümüze kadar özellikle Orta Doğu bağlamında geliştirilen politikalarda Yahudi lobisi, Evanjelik grup ve çıkar gruplarının etkisi görülmektedir. İsrail Devleti'nin Orta Doğu'da hayat bulması ve ideallere erişmek için bu politikalar aktif şekilde yürütülmüştür.

ABD'de güçlü konumda olan Evanjelizm'in köklerine bakıldığında bir dini canlanma olarak ortaya çıkmıştır. 16. Yüzyılda Martin Luther önderliğinde dini bir canlanma anlamına gelirken 21. yüzyılda siyasi bir anlam yüklenmeye başlanmıştır (Evangelizm nedir? Evangelist ne demektir?, 2020). Özellikle Dünya Savaşları döneminde Orta Doğu'nun şekillendiği dönemlerde hem Evanjelik anlayış hem Hristiyan Siyonizmi hem de Yahudi Lobilerinde bir canlanma, hareketlenme meydana gelmiştir.

1912 yılında Bostonlu hukukçu Louis Dembitz Brandeis Hristiyan Siyonist olmak istediğini açıklamıştır. Brandeis ile ABD Başkanı Woodrow Wilson'un yakın arkadaş olması Yahudi Siyonistler için de bir avantaj sağlamıştır. Brandeis Amerikan Siyonizminin başına geçmiş ve bu ideolojiyi yaymak için her yolu denemiştir. Bütün enerjisini, parasını bu yola harcamıştır. Brandeis'e göre Yahudi Siyonizmini desteklemek Amerikan milliyetçiliğine zarar vermez. Aksine Yahudi Siyonizmini desteklemek Amerikan milliyetçiliğine fayda sağlamaktadır (Umerova, 2006, s.125).

Onur Yıldırım'a (2015) göre Amerikan politikası Avrupa gibi zengin bir birikime sahip değildir. Avrupa siyasi kültürü Helen, Roma, Yunan, Rönesans, Reform ve Aydınlanma kültürlerinden beslenmiştir. Bunun yanı sıra Hristiyanlığı da referans olarak almıştır. Amerika siyasi hayatı ise sadece Püriten anlayış ve kurucu babaların fikirleri ile şekillenmeye başlamıştır. Amerika bu eksikliğini din ile tamamlamış ve demokrasisini bu şekilde oluşturmuştur (s.94). Amerikan kimliği tartışılırken de dinin etkili bir unsur olduğu göze çarpmıştır. Özellikle Amerika'nın Orta Doğu politikası şekillenirken din oldukça etkileyici bir unsur olarak görülmektedir. Bunun sebebine bakıldığında elbette Orta Doğunun jeo-stratejik konumu çok etkili olmuştur. Fakat bu mesele siyasette etkin olmayı ilgilendirir. Dinsel anlamda bakıldığında üç büyük dinin doğduğu coğrafya olması, kıyamet teorileri anlatıldığında birçok olayın bu coğrafyada gerçekleşiyor olması, İsa Mesih'in bu coğrafyada inmesi ve yine burada savaşması en son kurulacak dünya krallığının da bu coğrafyada kurulması gibi durumlardan önem kazanmıştır.

Güçlü bir toplum ve zayıf bir devlet yapısına sahip olan Amerika’da bürokratik yapı kurumsallaşmamıştır. Devlet adına karar veren devlet başkanıdır. Devlet başkanı ve kendi seçtiği bireylerle devlet yönetimi gerçekleşir. ABD dış politikasında iki önemli kurum söz konusudur. Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) ve Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) bu iki kurum devlet başkanının inisiyatifi ile kurulur. Burada görülüyor ki aslında ABD dış politikası, devletin kurumları değil, bireylerin inisiyatifi ile belirlenmektedir. Bu noktada çıkar grupları ve lobiler devreye girmektedir. Özellikle dini gruplar ideallerine ulaşmada bu kurumlardaki karar verici kişileri kendi denetimlerine almaya çalışmaktadır (Ataman, 2008, s. 414). Karar alıcı mekanizma halk değildir. Bu yüzden bu grupların istekleri daha kolay bir şekilde yerine gelmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi bu grupların kurduğu okullarda eğitim gören bürokratlar bu grupların birer üyesidir. Ekonomik denetimin de bu gruplarda olması bu grupları oldukça güçlü kılmıştır. Bu grupların yayılımcı politikaları birer devlet politikası olmuştur.

Amerika Birleşik Devleti’nin politikaları ile dini grupların politikalarının benzerliğine bakıldığında oldukça benzer noktalara sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu gruplar sayısal olarak da az oldukları için büyük rekabet içinde değildirler (Ataman, 2008, s.415). “Eskiden dinî bir grup olarak ortaya çıkan Evanjelistler, sahip oldukları basın-yayın, üye sayısı, ekonomik güç ve iyi bir örgütlenme ile ABD’de artık iç ve dış politikada etkili olabilecek bir siyasi güç haline gelmişlerdir. Bugün ABD’de en iyi lobi örgütlenmesi içinde çalışmakta olup, sahip oldukları maddi ve manevi (dinî) güç ile diğer lobi faaliyetlerinden daha aktif ve etkili faaliyet gösterebilmektedir. Savundukları düşüncelerden dolayı ABD’de ‘Hristiyan Sağ’ı ve ‘Radikal Sağ’ı temsil etmekte. Hem iç hem de dış politikada dini temelli konuları gündeme taşıyarak tutucu tavırlar sergilemektedirler. İç politikada kürtaj, homoseksüellik ve uyuşturucuya karşı tavır içinde olurken, dış politikada ağırlıklı olarak önem verdikleri konuların başında İsrail’e ve ABD dışındaki Hristiyan azınlıklara destek yer almaktadır” (Şahin, 2016, s.204). Hristiyan Siyonistler de Evanjelizm içerisinde bulunan bir gruptur. Bu grubun da odak noktası özellikle Orta Doğu ve İsrail’dir. Hristiyan Sağ’ı Cumhuriyetçi Partiye yakın olmakla beraber en çok Reagan ve iki Bush döneminde etkili olmuşlardır (Giddens, 2012, s.623).

11 Eylül sonrası yine Hristiyan sağın etkisi ile Oğul Bush dış politika belirlemiş ve yeni bir doktrinle hareket etmiştir. Bu süreçten sonra ABD dış politikasında yeni muhafazakâr dönemi başlamıştır. 11 Eylül Saldırısı başlığında daha detaylı bir analiz yapılacaktır.

1823 yılında ABD Başkanı James Monroe bir doktrin ortaya koymuştur. Bu doktrin neticesinde ABD, kendi köşesine çekilecek Avrupa'nın iç işlerine karışmayacaktır (Önder, 2020, s.30). Bu düşünce ile dünyadan izole olmak isteyen ABD bu süreçte sadece kendi ekonomisi ve kendi iç işleri ile uğraşmıştır. Bu durum İkinci Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'nın Pasifikteki eylemleri ve daha sonra ABD'nin Pearl Harbor adasındaki Deniz Gücüne saldırması ile ABD savaşın içine çekilmiştir. ABD, Yalnızlık Politikasını bu süreçte bir kenara bırakmıştır. Bu arada Almanya'da büyük kısımlar yaşayan Yahudilerin bir kısmı Amerika'ya sığınmıştır. Daha önce Amerika'da sessizliğe bürünmüş olan Yahudi Siyonizmi 1940'lardan itibaren ciddi anlamda canlanmaya başlamıştır. Bu canlanma elbette kolay bir şekilde olmamıştır. Amerikalı Alman Yahudi iş adamları başlarda Yahudi Siyonizmine pek sıcak bakmamış olsalar da Alman Yahudilerin Filistin'e akın etmesi ile tekrar Siyonist düşünceye yönelmişlerdir. Daha sonra Amerika Siyonistleri ile Dünya Siyonizmi bir araya gelerek ve kurulacak İsrail için görüşmeler gerçekleştirmişlerdir (Umerova, 2006, ss.130-132).

Filistin topraklarında 14 Mayıs 1948 tarihinde her Yahudi'nin hayalindeki İsrail Devleti kurulmuştur. Evanjelik, Hristiyan Siyonist, Yahudi Siyonist kısacası İsrail'in kurulmasını hayal eden her bireyin hayali gerçeklemiştir. Dış politikasında dinin etkisi görülen Amerika ise bu devletin kuruluşundan 11 dakika sonra bu devleti resmen tanımıştır. “ 1948'de Başkan Truman Yahudi Devleti'ni ilk tanıyanlar arasında oldu. Amerikan Yahudilerinin büyük çoğunluğu o sıralarda bir Yahudi Devleti için bastırmıyorlardı ve New York Times'ın yayıncısı Arthur Hays Sulzberger'in de aralarında bulunduğu pek çok Amerikan Yahudisi de İsrail Devleti'ne karşıydı. Ancak birkaç nüfuzlu Yahudi, Truman'a söz geçirip İsrail'i tanımmasını sağlamıştır. Bir Yahudi devletini tanımakla Truman bu konuda sesi çıkanları, kendisini bu işe adanmış Yahudi Siyonistlerle birlikte Amerikan Hristiyanlarının büyük çoğunluğunu memnun etmiştir (Halsell, 2021, ss.125-126). İsrail'in kurulması ile Amerika'daki dini gruplar Orta Doğu emellerini yerine getirmeye başlamıştır. Görüldüğü gibi Yahudilerden daha çok bu durumun yaşanmasına Hristiyan Sağ sevinmiştir. Çünkü İsrail'in kurulması Mesih'in gelişini hızlandıracak olaylardan biri olarak kabul edilmiştir.

2003 yılına gelindiğinde ABD'nin Irak'ı işgal etmesi Bush'a göre Tanrı'nın verdiği bir görevdir. Bush'a göre bu yeni bir 'Haçlı seferi'dir. ABD'deki Demokrat Parti ile Cumhuriyetçi Parti Evanjelist olduklarını (Çetin, 2014, s.8) politikaları ile oldukça

belirginleştirmişlerdir. 2016 yılında Evanjeliklerin açık bir şekilde Donald Trump'ı desteklemesi diğer adayların din odaklı propaganda yapmamalarından kaynaklı olmuştur. Trump, Evanjelikler için oldukça hassas konulara değinmiştir. İç politikada aile, kürtaj, cinsel yönelim gibi konulara değinirken dış politikada da seçildikten sonra yaptıkları Evanjelikler tarafından takdir toplamıştır. ABD'nin Tel Aviv'deki büyükelçiliğini Kudüs'e taşıması, Kudüs'ü İsrail'in başkenti kabul etmesi, İsrail'in Golan Tepelerindeki egemenliğini ilan eden deklarasyonu imzalaması, İran Nükleer Anlaşması'nı büyük bir utanç olarak niteleyip geri çekilmesi, Tahran'a ambargo uygulaması, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile birlikte "Yüzyılın Anlaşması" adını verdiği Orta Doğu Barış Planı'nı ilan etmesi gibi gelişmeler (Çobanoğlu, 2021, ss.189-191), Donald Trump'ı Evanjeliklerin gözünde çok daha iyi bir konuma getirmiştir.

Evanjeliklerin bu denli İsrail'e önem vermesi geçmişlerinde yaşadıkları ile İsrail tarihinin benzemesinden kaynaklı olduğu düşünülmüştür. Philip S. Gorski "Why do evangelicals vote for Trump?" (Evanjelikler Neden Trump'a Oy Veriyor?) (2020) adlı makalesinde Prütienlerin başlangıçta kendilerini antlaşma yapan bir halk olarak tasavvur etmesi yani New England'ı da bir Yeni İsrail olarak görmesi, yaşanan savaşlarda Prütienlerin kendilerini fetheden bir halk olarak görmesi yani Yerli Kenanlılardan yeni Kenan'ı fethetmeleri (s.2) İsrail ile ortak bir kadere sahip oldukları düşüncesini ortaya koymuştur.

ABD'nin özellikle Orta Doğu politikaları din ekseninde şekillenmiştir. Bu durumun nedenleri Amerika'nın Büyük Orta Doğu Projesi başlığında detaylı ele alınacaktır.

2.3. ABD Dış Politikası'nda Medya

Gordon Marshall Sosyoloji sözlüğünde (1999) medyanın tanımını şu şekilde yapmıştır; "bir araç anlamında medya, yazılı basın, radyo ya da televizyon gibi iletişim araçları olarak tanımlanırken, bu teknolojilerden bir veya daha fazlasını büyük sayıda insanla iletişim kurmak (kitle iletişim) üzere kullanan geniş ölçekli organizasyonlar toplamı biçiminde de ifade edilebilir. Elektronik ve kimyasal endüstrilerdeki buluşlara bağlı olarak 1860 ile 1930 yılları arasındaki dönem medyanın oluşum dönemidir. Bu yıllar, fotoğrafın (sinema), kablolu telgrafın, telsiz telgrafın, fonografin, telefonun, radyonun ve televizyonun gelişimine tanıklık etmiştir" (s.484).

Latince ‘medium’ kavramından gelen medya “her çeşit bilginin bireylere veya topluluklara aktarılması yoluyla gerçekleşen bilgilendirme, eğitime vb. temel sorumluluklara sahip olan görsel ve işitsel araçlar bütünü olarak tanımlanmaktadır” (Zafer & Vardarlier, 2019, s.356). Jean Baudrillard (2009) McLuhan’ın iletişim araçlarının doğuşunu bir devrim şeklinde nitelediğine değinmiştir (s.222). “İnsanlık tarihine baktığımızda, iletişimle ilgili icatların büyük gelişmeleri ortaya çıkardığı görülmektedir. Gutenberg’in matbaayı buluşu, iletişimde bir devrime neden olmuştur. Basın tarihçisi S. H. Steinberg, matbaanın, politik, ekonomik, dinsel, sosyal, felsefi, edebi hareketleri başlatan ve toplumların değişimini, dönüşümünü ve gelişimini sağlayan bir itici güç olduğunu belirtmiştir. Elizabeth Eisenstein ise, çağdaş toplumu oluşturan değişimlerin temel faktörlerinin en önemlilerinden birinin basın olduğunu, böylece kapitalist üretim tarzının ortaya çıktığını, dinde reform hareketlerinin başladığını ve basının insanların zihinsel değişim geçirmesine, aydınlanmasına, sanayi devrimine ve modernleşmeye doğru yönelen gelişmelerin başlangıç tarihi olduğunu belirtmiştir” (Mora, 2008, s.3).

Birçok medya aracının Amerika’da doğması Amerika’nın bu konuda ne kadar şanslı olduğunu ve medyayı kendi yayılmacı politikasında etkin olarak kullanacağını göstermektedir. Baudrillard’a göre (2009) “iktidar, iletişim araçlarını denetler” (s.223). Bu denetim iktidarın iletişim aracını kendi menfaatine kullanması durumunu doğurur. Amerika’da da durum tamda böyle olmuştur. Amerika’da medyanın büyük kısmı Evanjelist ve Yahudi denetimindedir. Amerika’daki medya İsrail-Filistin ile ilgili haberlerde genellikle Filistin’i terörist ilan ederken İsrail’e en ufak bir tenkitte bulunmamışlardır (Kurtoğlu,2016, ss.333-334). Amerika siyasetinde Evanjelist okulların yetiştirdiği siyasetçilerin olduğu bilgisi yukarıda belirtilmiştir. Bu durumda medya patronları ve bürokrasinin birbiri ile oldukça iyi bir ilişkisi olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Amerika medyası dünyada Amerikanlaşmaya önyak olmuştur. Amerikan kültürünü üst bir kültür olarak gösterip popüler hale getirmesi Amerikan ürünlerinin dünyada çok fazla satılmasına ve Amerikan ekonomisine ciddi katkı sağlamasına sebep olmuştur. Amerika, özellikle film sektörünü bir propaganda olarak kullanmaktadır. Dünya film sektörünün %85’i Amerika’nın elindedir. Amerika’nın değerlerini ve yaşamını yaymak için en önemli araçlardan biri sinema olmuştur (Lefebvre, 2005, s.101). Amerika dış siyasetinde medya güçlü bir silah olmuştur. Özellikle Hollywood filmleri ile

dünyaya, Amerika'nın kurtarıcı olduğu fikri anlatılmak istenmiştir. Sonraki başlıklarda Hollywood'un Amerika dış politikasında ne kadar önemli bir yer tuttuğu ve Evanjelik anlayışa yönelik nasıl bir algı var ettiği tartışılacaktır.

2.3.1. Mesihçi Anlayışın Hollywood'daki Etkisi

Kitle iletişim araçları toplumlara ulaşmada en iyi araçtır. Toplumsal gerçeklik inşa sürecinde kitle iletişim araçlarının etkisi oldukça fazladır. Kitle iletişim araçları algı oluşturmada en iyi araçlardan biridir. Bir düşünceyi/ideolojiyi toplumsal bir gerçeklik algısı haline getirmek isteyenler her zaman kitle iletişim araçlarına hükmetmek istemiştir. Kitle iletişim araçları sınırları en kolay şekilde geçebilen bir silahtır.

Topluma ve toplumlara hükmetmek isteyen sınıflar en çok medyayı denetimleri altına almak ister. Taraflı bir medya demek o tarafın reklamını en iyi yapan demektir. “Medya kurumları, sürekli olarak tutarlı bir ideoloji ile toplumsal yapıyı yönetilen sınıfların tahakküm altına alınmalarına kendi rızalarıyla katılımları aracılığıyla yeniden üreten ve haklılaştıran bir dizi ortakduyusal değerler ve mekanizmalar üreterek hegemonyacı bir işlev görürler” (Shoemaker & Reese, 1997, s.150). Medya, hâkim düşünceyi çeşitli şekillerde insanların önüne sürer. Amerikan medyası ideolojisini daha çok sinema ile insanlar arasında yaymaya çalışmıştır.

Sinema, görsel ve işitsel bir iletişim aracı olup literatürde de yedinci sanat dalı olarak geçmektedir. Küresel dönemin başlaması ile insanlar arası iletişimin hız kazandığı bir dönemde sinema insanları etkilemede oldukça etkin bir araç olmuştur. Bunun bilincinde olan devletler, çıkar grupları ve kişiler fikirlerini bu yolla daha kolay bir şekilde karşı tarafa aktarmaya başlamıştır (Pınar, 2017, s.262). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'da en aktif sektörlerden biri sinema sektörü olmuştur. Hollywood filmleri denildiğinde medya ile tanışan dünyadaki her bireyin aklına Amerikan yapımı filmler gelmiştir. Bazı zamanlarda bilim kurgu, bazı zamanlarda dram bazı zamanlarda ise aşk konuları başarılı işlenmiştir. Fakat içerisinde her daim bir ‘Amerikan’ fikri geçmiştir. Amerika için bir yayılma aracı olan Hollywood sineması, aynı zamanda Evanjelikler için de ideolojilerini yayabilmek için kullanacakları bir aygıt görevi üstlenmiştir.

“ABD'nin sahip olduğu sonsuz sayıdaki iletişimsel bağlantılarından biri olan Hollywood filmleri incelendiğinde, kullanılan araç ve gereçlerin, giysilerin, müziklerin, mimari yapıların, toplumsal normların ve geleneklerin, yeme içme ve eğlence

alışkanlıklarının, bireylerin dünya görüşlerinin, inançlarının, hayata dair düşünce biçimlerinin, yaşam tarzlarının, ifadelerinin, söylemlerinin vb. birçok unsurun, ABD'nin maddi, manevi ve milli kültürel değerlerini yansıttığı ve bu ülkenin ulusal çıkara endeksli dış politik eylemlerini meşru kabul eden zihni dünyanın oluşmasını sağlayacak fikirleri pazarladığı açık bir şekilde görülmektedir” (Pınar, 2017, s.263).

İkinci Dünya Savaşından sonra Evanjelizmin ABD’de canlanması ile toplumsal bir hareketlilik başlamıştır. Evanjelikler toplumda yaygınlık göstermek için canla başla mücadele etmişlerdir. Amerika o dönemde ekonomik olarak ilerlemiş Pasifik ve Avrupa üzerinde bir hâkimiyet kurmuştur. Halkın ekonomik kaygısı minimuma indirilmiştir. Şimdi sıra dinî kurtuluşa gelmiştir. Amerika’daki Evanjelikler iş başına geçmiştir. Özellikle sinema sektöründe dünyaya adını duyuran Hollywood’u etkin bir şekilde kullanma zamanı gelmiştir. 1950’lerde Oral Roberts, Billy Graham gibi isimler radyo ve televizyon ile ilgilenmiştir. Evanjelistlerden ise çok az bir grup film yapımıyla uğraşmıştır. Alt-kültür olgusu bile sayılmayacak bazı bilimsel filmler, devlet okulları ve hava kuvvetleri eğitim kampları gibi seküler mekânlarda izleyici ile buluşmuştur. İzleyicilerin büyük kısmı askerlerden oluşmuştur (Hendershot, 2006, ss.231-232). Bu tarz kurumlarda izletilen bu filmlerle bireylerin içlerindeki Tanrı inancı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu dönemin filmlerinde verilmek istenen mesajlar oldukça üstü kapalı verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde Evanjelist gruplar medyanın sansürlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Onlara göre gösteri dünyası seksi, şiddeti ve madde kullanımını meşrulaştırmaktaydı. Sinema dışında da oyuncular arasında marjinal ilişkilerin olduğunu savunmuşlardır. Hristiyan ahlakına uymayan bu durum toplum üzerinde etkili olmuştur. Evanjeliklere göre bu anlayış toplumu dönüştürecek ve ahlaki bir yozlaşmaya sürükleyecektir. Bu yüzden de sansürün uygulanmasını savunmuşlardır. İkinci Dünya Savaşından sonra durum değişince yani sinema sektörü yavaş yavaş Evanjelistlerin eline geçince sansürlerde hal değiştirmeye başlamıştır (Güngör, 2013, ss.212-220). Evanjelistler bu süreden sonra sansür uygulamalarının olmaması gerektiğini savunmuşlardır. Artık filmlerde ahlaki değerlere yer veriliyor, Tanrı’nın kurallarına uygun olarak filmler gösterilmiştir. Hollywood filmlerinin en önemli özelliği de çok fazla ‘kurtarıcı’ motifine yer verilmiştir. Tanrı’nın Amerika’yı ulusları kurtarsın diye gönderdiği mesajı neredeyse her yapımda görmek mümkün olmuştur.

Hollywood’da Püriten mitoloji açık bir şekilde işlenmiştir. Püriten Ahlâkın Hollywood sineması üzerindeki etkilerinden biri ABD’yi oluşturan Püriten cemaatlerin Hristiyanlık mitolojisi etrafında şekillenen ABD ideallerini ve bu idealler çerçevesinde oluşturulmuş ulusal güvenlik politikalarının filmlere uyarlanması olmuştur. Birçok Hollywood filminde Amerika’ya ve dünyaya karşı bir tehditte Amerika’nın aldığı önlemler ve Amerika’nın kurtarıcı olduğu konu edinmiştir (Güngör, 2013, s.223). Püriten anlayışı gösteren bazı Hollywood filmlerini örnek göstermekte fayda vardır. Bunlardan birkaçı şu şekilde incelenebilir; 1976 yılında Richard Donner’in yönetmenliğini yaptığı *The Omen (Kehanet)* çekilmiştir. Bu filmde Amerikan Elçisi Robert Thorn’un eşi doğum esnasında bebeğini yitirmiştir. Yerine annesi ölmüş bir bebek konmuştur. Bu bebek büyüdükçe tuhaflaşmaya başlamıştır. Babası bu bebeğin gizeminin çözmeye çalışırken ölmüştür. Korku filmi kategorisindeki bu kült film ile doğan bebeğin Deccal olduğu vurgusu yapılmıştır. 1978’de bir seri haline gelen bu filmin ikincisi çekilmiştir. *Damien: Omen II* ise yönetmenliğini Don Taylor’un yaptığı serinin ikinci filmidir. Bu film 1978 yılında çekilmiştir. İkinci seride Damien Thorn adındaki bu çocuğun ergenlik dönemi anlatılır. Askeri okula giden bu çocuk Hristiyanlık karşıtı işlerle uğraşmaya başlar bunu öğrenen herkes tuhaf bir şekilde ölmeye başlamıştır. En son Damien’in amcası da kendi eşi tarafından öldürülmüştür. Çünkü eşi de Damien’in etkisine girmiştir. 1981’de yönetmenliğini Graham Baker’in üstlendiği *Omen III: The Final Conflict (Omen 3: Son Mücadele)* filmi serinin devamıdır. İsa Mesih’in, Deccali yok ettiği bölümdür. Bu bölümde Damien bir kitaptan bahsetmektedir. İncil’in farklı bir yorumu olduğunu söyler. Bu kitapta Deccal’in yeryüzüne gelip 2030 gün hüküm süreceğini açıklamıştır. Sonda İsa’nın yok edileceğini söylemiştir. Ardından ABD’nin Britanya Büyük Elçisi’nin intihar ettiği görülür. Bu kişi tuhaf durumlarla karşılaşmakta, tuhaf şeyler görmektedir. Yerine Büyük Elçi olarak Damien geçmiştir. İlerleyen dakikalarda İsa Mesih’i bekleyenler insanlara duyurular yapmaktadır. Şeytan’ın yeryüzüne indiğini İsa Mesih’in de yakın zamanda geleceğini iddia etmektedirler. İsa’nın tekrar dünyaya geleceği ve yine bir doğumla geleceği vurgulanmıştır. Damien doğan bebeklerin öldürülmesi gerektiğini kendi inanlarına söylemiştir. Tıpkı İsa Mesih’in ilk doğumunda Roma Kralı ve bazı Yahudiler tarafından İsa Mesih’in istenmediği için öldürülmesi bu duruma benzemiştir. Fakat Damien bir kadın tarafından bıçaklanır ve düştüğü yerde İsa Mesih’in gökyüzünden gelen gölgesi belirir. Deccal yok olmuştur. Filmde, Deccal’in bilmesi gereken bir şey vardır ki İsa bebekken göğe yükselmedi bu yüzden tekrar geldiğinde yetişkin olarak gelecek olduğu vurgusu da yapılmıştır. Deccal’i öldüren bir Amerikalı kadın olmuştur.

Bu kadın ise Kilise ile işbirliği yapmıştır. Kilise birçok kez Deccal'i yok etmek istese de başarılı olamamıştır. Son kısımda başarı sağlayıp Deccal'i yenmiştir.

Amerika'nın, dünyanın ve insanlığın kurtarıcı ilan edildiği bir film olan *Captan America (Kaptan Amerika)* yönetmenliğini Joe Johnston'un üstlendiği başyapıtlardan biridir. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın kimyasal silahlar kullanması Amerika'nın dünyanın imdadına yetişmesi gerektiğini ortaya koymuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan esinlenen bu eserde Evanjelik mesajları açık bir şekilde görmek mümkündür. 2011 yapımı olan bu filmde İkinci Dünya Savaşı'na katılmış Amerika'yı anlatmıştır. Amerika'daki birçok genç hem uluslarını hem de dünya uluslarını kurtarmak için gönüllü savaşmak istemiştir. Bu gençlerden biri var ki zayıf ve cılız çeşitli hastalıklara sahip bir gençtir. Bu genç Steve adında bir gençtir. Defalarca reddedildiği askerlik görevini çok istemektedir. Almanya'dan kaçmış Yahudi asıllı bir doktor onu keşfedip raporunu onaylayıp askere almıştır. Verilen eğitimlerde başarı ile geçen bu genç aynı zamanda 'iyiyi' ve 'adanmışlığı' temsil etmektedir. Yahudi Doktor Abraham'ın geliştirdiği bir serum vardır. Bu serum hem bedenen bir gelişme ve güçlenmeye hem de insanın içinde hangi duygu baskınsa o duyguyu geliştirmeye yaramaktadır. Yahudi Doktor Almanya'da iken Nazi Korgeneral Johann Schmidt'e (Red Skull) bu serumu kaptırır. Schmidt içerisinde kötülük olan biridir. Schmidt ise Alman işgali altındaki Norveç'te Tesseract adında Tanrısal bir güç bulur. Bu tanrısal güç büyük dünyayı yok edebilecek bir güce sahiptir. Schmidt dünyaya hâkim olmak için bu gücü geliştirdiği silahlarda kullanmaya başlar. Bunu bilen Abraham ise bu kötü adamın karşısına Amerikalı bir kahraman çıkarmak ister. Bunun sonucunda Kaptan Amerika'yı dönüştürüp yeni bir hal verir. Zayıf, cılız delikanlı gitmiş yerine yakışıklı, uzun boylu, kaslı ve çok güçlü biri gelmiştir. Bu kişi artık Amerika'yı temsil etmektedir. Bu filmde geçen diyaloglarda görüldüğü gibi Amerika'nın dünyanın en iyi orduya sahip olduğu vurgulanmıştır. Kaptan Amerika, Schmidt ile yüz yüze gelince Schmidt'in insan maskesini çıkararak canavar olan gerçek yüzünü göstermesi Schmidt'in Deccal olduğu kanısını uyandırmıştır. Schmidt, Kaptan Amerika'ya "Göğsündeki bir bayraklarla uluslar için savaşıyorsun" der. Bu söylemle Amerika'nın misyonu vurgulanmıştır. Bu filmde Yahudi Abraham'ın serumu Yahudi Siyonizm'inin Amerika'yı beslediği kanısı oluşmuştur. Abraham'ın serumu olmasa zayıf, cılız bir Amerikalıdan bir kahraman çıkmayacaktır. Aslında burada Amerika'yı Amerika yapan şeyin 'Yahudi fikriyatı' düşüncesi oluşabilir. Kaptan Amerika'da vurgulanan yok oluşa karşı barışa giden yolda atılan adımlardır. Kaptan Amerika'nın içinde bulunduğu uçak düşmüş ve Kaptan Amerika 70 küsur yıl sonra

bulunup tedavi edilmiştir. Ölmemiş, yaşlanmamıştır. Amerikan Devleti de tıpkı bu şekildedir. Girdiği her savaştan sonra ekonomik sorunlar, toplumsal problemler yaşasa da ayakta durmayı başarmış ve bunu sahip olduğu Evanjelik inanç ile sağlamıştır.

1980’lerde Reagan’ın başkan olduğu dönemde siyaset ve sinema bir kez daha bir araya gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde özellikle hedefine Sovyet Rusya’yı koyan Hollywood filmleri bu dönemde de ABD dış politikasında etkili olmuştur. Eski bir Hollywood yıldızı olan Reagan, Hollywood’un özellikle bu dönemde yükselmesine olanak tanımıştır. Bu dönemde çekilen filmlerin konuları kapitalizm, bireycilik, komünizm karşıtlığı ve milliyetçilik gibi konular olmuştur. Özellikle Amerikan milliyetçiliğini konu alan ve Amerika’nın kurtarıcı misyonunu ön plana çıkaran Rocky, Rambo gibi filmler çekilmiştir. Bu filmlerdeki Amerikalı kahraman tek başına dünyaya kafa tutmuştur. 1980’lerin sonunda Sovyet Rusya’nın ABD için ‘öteki’ olmaktan çıktığı dönemden sonra Hollywood’da, Amerika’ya yeni ‘öteki’ler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ‘öteki’ler üçüncü dünya ülkelerindeki diktatörler olmuştur (Arslan & Arı, 2004, ss.212-213).

Hollywood’un hedef tahtasında bulunan kesimlerden biri de Müslüman toplum olmuştur. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi dinî çatışma ikincisi de ABD’nin Orta Doğu’ya yönelik siyaseti olmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırısı sonrası Amerika’da Müslümanlar terörist ilan edilmiştir. 11 Eylül sonrası Militarist ve Muhafazakâr politikalardan beslenen Hollywood, George W. Bush’un da etkisinde kalarak yeni yapımlar ortaya koymuştur. Düşman Hattı (2001), American Sniper (2014), Dünya Ticaret Merkezi (2006) (Türkmen & Özçınar, 2020, s.1330) gibi filmler Müslümanları tehdit Amerika’yı da kurtarıcı olarak göstermiştir. 1998 yapımı, yönetmenliğini Edward Zwick’in üstlendiği *The Siege (Kuşatma)* filmi terör olaylarını konu edinmiştir. Filmin girişinde ABD’ye ait Orta Doğu’daki askeri binaların radikal terör örgütler tarafından bombalandığı sahneleri gösterilmektedir. FBI’ya bir ihbar gelir. Bu ihbar bir otobüse bomba konulduğu ihbarıdır. Yerleştirilen bomba sahte çıkar. Daha sonra oyuncular arasında geçen diyaloglar Amerika’nın ne kadar güçlü olduğu ve hiçbir örgütün onları yenemeyeceğidir. Askeri eğitim kurumlarında Tanrı, görev, onur, ülke gibi kavramlar baz alınarak eğitim verildiği, diyaloglar arasında geçmektedir. Anthony rolündeki oyuncu Londra, Paris, Atina, Roma, Belfast, Beyrut, Tel Aviv şehirlerinin terör olaylarına karşı hedef gösterildiğini ve bombalar patlatıldığını söyledikten sonra “Savaşmaya hazırız” der. Bu esnada orada bulunanların telefonları çalmaya başlar ve bomba haberleri gelir.

Teröristlerden biri bir okula girmiştir. FBI çalışanı Anthony kahramanca koşup bu kişiyi kurşunlar. Filmin sonlarına doğru yakalanan bir örgüt üyesine işkence etmek isteyen bir ordu mensubuna karşı FBI ajanı durmaktadır. Amerika'nın 'diğerlerinden' farklı olduğunu, işkenceye karşı olduğunu, insani değerlere önem verdiğini söyler. Filmin sonunda yine ABD kazanmıştır. Amerika'nın yakalamış olduğu örgüt liderini kutsal sayan anlayış Amerika tarafından yok edilmiştir. Bu filmde İslam âleminde ortaya çıkan terör örgütlerinin hedefinde özellikle Amerika'nın olduğu algısı vurgulanmıştır. Filmin yayımlanmasından 5 yıl kadar sonra 11 Eylül saldırısı gerçekleştirmiştir.

Amerika'nın Orta Doğu politikası sinemada yalnızca bugün var olmamıştır. Sinemanın gelişimi ve öncesinde de ABD'nin özellikle Araplara karşı yürüttükleri olumsuz fikirler mevcuttur. Bunun sebebi Yahudi Siyonizm'i olduğu görülebilir. "1896 ile 2001 yılları arasında çekilen 900'den fazla filmi inceleyen Shaheen incelediği filmler arasında *The Sheik Steps Out* (1937) filminde kadın kahramanın 'Onların (Arapların) tamamı bana aynı görünüyor' dediğini, ondan yaklaşık 30 yıl sonra çekilen bir başka film olan *Commando*'da (1968) da başrol oyuncusunun yine 'Bütün Araplar bence aynı' itirafında bulunduğunu hatırlatır. Dahası sonraki 20 yıllık süre içinde değişen bir şey olmadığına, *Hostage* (1986) filmindeki ABD Büyükelçisinin 'Ben Arapları birbirinden ayırt edemiyorum, çarşafların içine sarılmışlar, bana hepsi aynı görünüyor' dediğine işaret eder' (Yılmaz, 2016, s.137).

İncelenen filmlerde de görüldüğü üzere Amerika, içinde bulunduğu her durumda sahip olduğu politikaları sayesinde kurtulmayı başarmıştır. Çünkü o süper bir güç, Tanrı tarafından 'seçilmiş bir millet' ve Lincoln'un deyimi ile 'yeryüzünün son ve en iyi umudu'dur (Şahin, 2016, s.189). Bu söylemler Hollywood filmlerinde de hayat bulmuştur. Gerek bilim kurgu serisinde gerek korku serisinde filmlerin kahramanı her zaman Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

2.3.2. Hollywood Filmlerindeki Subliminal Mesajlar

Subliminal kelime karşılığı Türkçede bilinçaltıdır. "Bilinç, kökeni Latince con (birlikte) ve scire (bilmek) kelimelerinden gelmektedir" (Kanbur, 2020, s.26). Bireyin sahip olduğu bu uyanık olma hâli, çevresinde olup bitene karşı algılarının açık olma durumu, olaylara karşı farkında olma ve olayları birbirinden ayırma durumudur. "Bu algı ve farkındalık sayesinde insanlar çevrelerinde meydana gelen olaylara dair yorumlamalar yaparak geleceğe yönelik hamleler belirlemektedirler. Bu konu dilimize 'bilinçli

davranış' şeklinde bir kalıp ifade ile de oturan bilinç faktörü insanların geçmişten bugüne geldikleri seviye konusunda belki de en etkin faktördür" (Sığıncı & Koç, 2017, s.85).

Bilinç ve bilinçaltı kavramları ile psikoloji bilimi ilgilenmektedir. Bilinçaltı kavramı "düşünenin bilgisi olmaksızın meydana gelen zihinsel süreçleri, bilincin altını (below) ve dışını (out) ifade etmektedir" (Sevinç, 2019, s.129). Bilinç ve bilinçaltı kavramları birbiri ile ilintili kavramlardır. Gençtan (1998), bilinçaltı için zihinsel imgelem kavramını kullanmıştır (s.45). "Duyumların ilk beyinsel ürünü 'imge'dir" (Darıcı, 2020, s.41).

İki tür bilinçaltı mesaj yöntemi vardır. İşitsel ve görsel yöntem. İşitsel yöntem daha çok kulağa hitap ederken görsel yöntem ise göze hitap etmektedir. Normal seslerin alt fonuna yerleştirilen sesler işitsel yöntemle bilinçaltına gönderilir (Kadioğlu, 2020, ss.242-243). Görsel yöntem de ise görüntülerin içerisine gizlenen mesajlardır. Hollywood sinemasında her iki yöntem de kullanılmıştır.

Darıcı (2020) bilinçaltı imgelemi açıklarken en önemli veri sağlayan duyu organının göz olduğunu söyler. Ona göre göz aldığı mesajı bilinçaltına gönderir. Bilinçaltında daha önce aldığı bu imge ile ilgili bir bilgi var ise bu bilgi tamamlanmaya başlar. Bu da beyinde tamamen canlanmayı sağlar. Göz için gerekli çizgiler alındıktan sonra geri kalan beyin tarafından tamamlanır (s.41).

Subliminal mesajın ne demek olduğunu ve nasıl aktarıldığını vurguladıktan sonra Hollywood'daki subliminal mesajlara bakmakta fayda vardır. "Hollywood dinin öğelerini bilinçaltı mesajlarda aşırı derecede işlemektedir. Bu çoğu zaman bir dini motifin verilmek istenen mesajın içerisinde kullanılması yoluyla yapılmaktadır. Mesaj bu yapımlarda bazen gizli, bazen aleni bir şekilde dine has herkesçe bilinen özelliklerin, istenen ya da istenmeyen unsurlara birlikte algılatılması şeklinde olmaktadır. Biliyoruz ki birbiriyle alakasız dahi olsa iki farklı obje, görüntü ya da durum mesajlarda sürekli birlikte kullanılırsa, birlikte gösterilirse, birlikte algılatılırsa bir müddet sonra insanlar birini düşündüğünde diğeri de akıllarına gelecektir. Bu süreç iki unsurun eşdeğermiş gibi kabul görmesine kadar gider (Darıcı, 2020, ss.89-90).

1999 yılında Lilly Wachowski ve Lana Wachowski'nin senaryosunu yazıp yönettiği *The Matrix* filmi büyük ilgi görmüştür. Hâlâ çeşitli platformlarda oynamaya devam eden bu film teknolojinin geldiği boyutu karşımıza çıkarmıştır. Anne rahmine

benzer teknolojik yapıda insan üretimi olan bir dünyanın inşa edildiği göz önüne serilmiştir. Bu sanal dünya insan özgürlüğünü denetim altına almıştır. Bu âlemde bir kurtarıcı beklenmektedir. Bu kurtarıcı Amerika'daki bir yazılım şirketinde çalışmaktadır. Thomas Anderson adındaki bu karakter sanal âlemde Neo takma adını kullanmaktadır. Filmin başında Anderson, kapıya gelen arkadaşına bir disket vermiştir. Disketi sakladığı yer Sümilark ve Sumilasyon adında bir kitaptır. Kapağını açtığında içi oyulmuş bölümün hemen karşısında 'hiççilik üzerine' başlığı göze çarpmaktadır. 08:45. dakikada disket verdiği arkadaşı ona 'sen kurtarıcımsın, sen kutsal meleğimsin' der. Morpheus* adındaki Matrix'teki bir kişi Neo'ya ulaşmaya çalışır. Onun özgür ve otorite tanımayan ruhu bir kurtarıcı olduğu fikrini ortaya çıkarmıştır. Neo, Matrix'in içine dâhil olduğunda içinde bulunduğu geminin ismi dikkat çekmektedir. Duvarda Mark:III no:11 Nebukednezar yazmaktadır. Nebukednezar, Babil (Keldani) Kralıydı, Süleyman Mabedini yıkıp Kudüs'ü işgal eder ve Yahudileri de sürgüne göndermiştir. Yahudilerin nefret ettiği ve beddualar ettiği bir kraldır (Kurt, 2006, ss.425-426). Mark:III no:11 mesajını anlamak için İncil'in Markos kısmının 3. Bapına bakmak gerekir. Markos :3- 11 "Kötü Ruhlar O'nu görünce ayaklarına kapanıyor, 'Sen Tanrı'nın Oğlu'sun' diye bağıyorlardı." Görüldüğü üzere Matrix filminde başından beri seçilmiş birinin olduğu vurgusu yapılmakta ve İncil'in bir kısmı da kullanılarak mesaj gönderilmiştir. Zion şehrinin son kalan şehir olması da Siyon'u vurgulamıştır. Filmde Neo'ya âşık olan bir kadın vardır ki bu kadın da ismi ile dikkat çekmektedir. Bu kadının adı Trinity yani Üçlü'dür. Bu da Hristiyanlıktaki Baba-Oğul-Kutsal Ruh üçlemesi için verilen mesajdır. Gerçek ile sanalın karıştığı bu dünyada Mesih'in yani Neo'nun insanı sanal uykudan kurtarıp gerçeğe ulaştıracağı bilinmektedir.

1982 yapımlı Rambo filmine bakıldığında kahramanın montundaki Amerikan bayrağı dikkat çekmektedir. Rambo Vietnam Savaşı'nda işkence gördüğü için psikolojisi iyi olmayan bir adamdır. Şehre girdiğinde şehir tabelasında "*Welcome to Hope*" (*Umuda Hoş Geldiniz*) yazar. Rambo bu filmde tam bir ölüm makinasıdır. Bir savaş kahramanı Rambo'nun hikâyesi anlatılırken elbette bolca ürün yerleştirilmeleri de yapılmıştır. Filmin 1:25:33 dakikasında bir tabela göze çarpmaktadır. Tabelada "Have a Coke and a Smile" (Bir Kola İç ve Gülümse) yazar hemen yanında yaşlı beyaz sakallı bir adamın elinde Coca-Cola şişesi bulunmakta ve hemen tabelanın alt kısmında "Drugs"(ilaçlar,

* Yunan mitolojisinde düşler tanrısıdır (Erhat, 1996, s.666).

uyuşturucu, uyuşturucu madde) yazmaktadır. Hollywood filmlerinin çoğunda birkaç saniye ürünleri gösterir. Bu mesajlar direk görme ile ilgili olduğu için de bilinçaltına gönderilir. Bu durumda bilinçli bir farkındalık çok zor oluşur. Filmin bir kısmında dâhil olan Albay Trautman, Rambo'ya 'seçkin bir grubun son üyesisin' diyerek Amerika dışına gönderilen askerlerin 'özel', 'seçilmiş' olduklarını vurgulamaktadır.

Son olarak 2014 yılında yayımlanan Kaptan Amerika: Kış Askeri filminde de oldukça yoğun subliminal mesaj kullanılmıştır. Yönetmenliğini Antony Russo ve Joe Russo kardeşlerin yaptığı bu filmin ilk sahnesinde Kaptan Amerika'nın hemen arkasında Beyaz Saray göze çarpmaktadır. Kaptan Amerika bu kez dev bir gemide esir alınmış bazı insanları kurtarmaktadır. Bu operasyondan sonra kahramanımız 'Algı Projesi' denilen bir projenin içinde bulur kendini. Bu projede dev ve çok gelişmiş silahlar vardır. Kaptan Amerika buna karşı çıkar insanların özgürlüğü için geçmişte pis işler yaptıklarını söyler, fakat insanları silahlarla korkutarak özgürleştirilmeyeceğini söyler. 26:38. dakikada arkada bir tablo vardır tablo da "you fought for us, we fight for you" yani "sen bizim için savaştın, biz senin için savaşırız" yazmaktadır. 41:49. dakikada Kaptan Amerika ile yetkili bir kişi karşılaşmakta ve yetkili kişi babasının 101'de hizmet ettiğini söylemektedir. Karakterin bahsettiği 101, 101. Hava İndirme Tümeni olduğu düşünülmektedir. Bu Tümen Birinci Dünya Savaşı'nda büyük başarılar elde etmiştir. Gemide insanları rehin alanların başındaki kişi yakalanmış ve Cezayirli olduğu ortaya çıkmış. Burada Fransız bir grubun terör olaylarına karışan Orta Doğulu birinin olması tesadüf değildir. Amerika Ordusunun kartal figürü daima göze çarpmaktadır. İlerleyen kısımlarda Hydra'nın daha önce yok olmadığı ve S.H.I.E.L.D'in içerisine sızmış olduğu ortaya çıkmıştır. Hydra ise Sovyet Rusya döneminde ortaya çıkmış bir sistemdir. Sürekli Yeni Dünya Düzeni, insan özgürlüğü gibi konulardan bahsedilmektedir. Hydra insanları ele geçirmeye çalışırken Kaptan Amerika özgürleştirici rolündedir. Sürekli 'algı' kavramından bahsedilmektedir. Buradaki algı kavramı sanal bir algı olduğu düşünülmektedir.

İncelenen bütün filmlerde birçok ürünün yerleştirildiği görülmüştür. Küresel çaptaki markaların amblemleri kullanılmaya dikkat edilmiştir. Bütün filmlerde anlatılmak istenen ana temanın Amerika'nın kahraman, diğerlerinin ise (Rusya, Almanya, Fransa, Müslümanlar vd.) insanlığı yok etmek isteyenler, özgürlüğe düşman olduklarıdır.

2.3.3. Hollywood Filmlerinde Kurtarıcı ve Seçilmiş Amerika

Amerikan filmlerinde her zaman bir ‘kötü’ ve onun karşısında bir ‘iyi’ bulunmuştur. Kötü olan genellikle özgürlüğe, insan haklarına, demokrasiye darbe vurmak isteyen kişi olmuştur. Totaliter bir yapı kurmak isteyen, insanlar arası sınıflaşmaya (gettolaşma) sebep olan sistemler kurmayı hedefleyen bu kötüler ‘iyi’ tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Elbette iyyinin tarafında olan başlarda bocalar, zorda kalır fakat kendi içinde seçilmiş bir kahraman bulur. Bu iyi taraf filmlerde her zaman Amerika’dır. Gerek korku filmlerinde olsun, gerek küresel bir hastalığı konu edinen bir film olsun ya da bilim kurgu olsun iyi ve kötü ya da kurtarıcı algısı değişmez. Bu her zaman için ya Amerika Ordusu’dur, ya da Amerika’daki sıradan ama ‘seçilmiş’ bir kişidir.

Amerika’nın ekonomik sıkıntılar ve toplumsal çözümler yaşadığı dönemlerde kahramanlık ve kurtarıcı temalı filmler daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Buck Rogers (1929), Superman (1933) Batman (1939) ve Flash Gordon (1934) gibi kahramanlar bu sıkıntılı dönemlerde ortaya konmuştur (Göç, 2020, s.238). İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikan filmlerinde Amerika’nın dünya insanları için seçilmiş olduğu algısı yaratılmak istenmiş ve bu da Hollywood filmleri ile başarılmak istenmiştir. ABD’nin dünyayı dönüştürmek ve insanları özgürleştirmek için ‘seçilmiş’ olması (Şahin, 2016, s.189) filmlerine yansımıştır. Yukarıda değinilen bütün filmlerde açık bir şekilde dünyayı tehdit eden duruma karşı Amerika devreye girmiştir. Kaptan Amerika’nın İkinci Dünya Savaşı’nın seyrini değiştirmesi, Rambo III (1988) filmindeki Rambo’nun Afganistan’ın özgürlüğü için savaşması, Derin Darbe (1998) filminde dünyaya çarpmakta olan bir göktaşının durdurulması için Amerikalı birkaç astronotun görevlendirilip dünyayı kurtarması ve kendilerini feda etmeleri gibi örnekler çoğaltılabilir. Burada ortak olan konu ABD’nin insanlık için mücadele ettiği algısıdır.

Yukarıda incelenen The Omen film serisinde en sonda Deccal’in öldürülmesi sahnesinde İsa Mesih gökten inmektedir. Buraya kadar her şey oldukça normal, asıl mesele şu ki İsa Mesih’in indiği topraklar Amerika topraklarıdır. Aynı şekilde Terminatör-2: Kıyamet Günü (1991) filminde de yine kötü ve iyi Amerikan topraklarında var olmuştur. “Terminatör-2’de dışardan gelen bir düşman yoktur. ‘Kötü’ bu dünyada ve hatta Amerika’da sadece başka bir zamanda beklemektir. Dolayısıyla kötü artık sadece içte bir yerde, toplumun kendi kültüründen türeyen bir yerdedir” (Kurtoğlu, 2014, s.242). Bu tıpkı Evanjeliklerin toplum içindeki kötülükleri, yozlaşmışlıkları ve ahlaki çöküntüleri örnek gösterdiği gibidir. Tabi yine kurtarıcı da bu toplumun içinden çıkmıştır.

Hollywood filmlerindeki kurtarıcının özelliklerine bakıldığında Amerika vatandaşı beyaz bir erkek figürü görülmektedir. Bu kişi başka bir gezegenden gelmişse bile yine de beyaz bir adamdır. Uluç ve diğerlerinin (2017) yazdıkları bir makalede Amerikan sinemasında beyaz erkek vurgusu şu şekilde tespit edilmiştir; “Hollywood filmleri beyaz kurtarıcı temasının cazibesine kapılma eğilimindedir. Böylece kurtarıcı figürü baskıcı yapıların getirdiği sosyal düzensizlikler ve insanların haklarını savunmak için gerekli kolektif eylem ihtiyacını gölgelemektedir. Neoliberal şirket kültürü mantığı kurtarıcı figürünü sadece bireysel başarı ve kazançlar peşinde koşan aktörlere indirgeyerek model olarak sunmaktadır. Bu model yeni bir kurtarıcı figürü oluşturarak ona mesihvari bir kimlik atfetmektedir. Bu mesihvari güç Amerikalı beyaz adama bahşedilmiş olup beyaz olmayan toplumlar bu güçten yoksundurlar” (s.485). Yani beyaz ve Amerikalı adam dışında bir kurtarıcı bulmak zordur. Afganistan’ı kurtarmaya Rambo gider, Avatar’daki (2009) yerli halkı da yine onların kılığına girmiş ama beyaz olan adam kurtarır. Orta Doğu’da totaliter güçler ve özgürlükçü güç (Öztürk, 2022, s.89) karşı karşıya gelmiştir. Bunun sebebi de Orta Doğu insanına demokrasi ve özgürlüğü ABD’nin götüreceğidir.

Sonuç olarak ABD ‘seçilmişlik’ ve ‘kurtarıcı’ misyonlarını en iyi şekilde sinema ile bütün dünyaya sunmaktadır. Bununla çeşitli kazanımlar elde etmiştir. Birincisi ciddi anlamda ekonomik bir gelir kapısı olmuştur, ikincisi verdiği subliminal mesaj ile ‘Amerikanlaşma’ fikrini Amerika topraklarında yaşamadan yaratmıştır. Amerikan tarzı yemek, giymek, içmek, müzik yapmak ve dinlemek ve en önemlisi Amerikan tarzı inanmak bu hedeflerin amacı olmuştur. Son olarak da Amerika’nın bir ‘kurtarıcı’ olduğu fikrini benimsetmek amaç olmuştur.

3. BÖLÜM

YENİ DÜNYA DÜZENİ VE ORTA DOĞU

3.1. Yeni Dünya Düzeni İnşa Sürecinde ABD ve Mesihçi Anlayış

20. yüzyılın başlaması ile dünya iki büyük savaş ve 1929 büyük buhranını görmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya, gözünü iki dev ülkenin kutuplaşmasına açmıştır. Kapitalist (ABD) taraf ve Faşist yönetimleri mağlup etmiş Sosyalist (Sovyet Rusya) taraf ortaya çıkmıştır. Aslında iki taraf da dünya devletleri için bir kahraman olmuştur. Japonya'nın yayılmasını engelleyen ABD ve Alman faşizmine karşı koyan ABD ile Sovyet Rusya büyük güç olarak doğmuştur. Bu iki süper güç İkinci Dünya Savaşı'ndan 1991 yılına değin bir savaş içerisine girmişlerdir. Tabi bu savaş kanlı ve sıcak bir savaş değildir. Bu savaşta kahramanlar genellikle asker yerine bilim insanları olmuştur. Teknolojik gelişmeler, hastalıklar karşısında üretilen aşılar, uzayla ilgili çalışmalar hatta uzaya gitme iddiaları, ekonomik kalkınma modelleri vs. birçok karşılıklı yarışlar sürmüştür.

1944 yılında ABD'nin Bretoon Woods kasabasında dünyada altın karşılığı olan tek para ABD doları olması kararlaştırılırken aynı zamanda uluslararası Keynesyen bir modelin temelleri de atılmıştır (Dikmen, 2017, ss.167-168). 1970'li yıllara gelindiğinde "Bretton Woods sistemini de içinde barındıran ve sosyal devlet temeline dayalı bir anlayışla uygulanan ithal ikameci politikalar, olumsuz etkilerini göstermeye başlamıştır. 1970'lere gelirken başta gıda maddelerinde olmak üzere yaşanan bolluk dönemi bir süre sonra özellikle gelişmiş ülkelerin teknolojik yenilikler karşısında geri kalmasına bağlı olarak talep düşüklüğü yaratmıştır. Talep düşüklüğünün etkisi sonucu büyümenin durup reel faiz oranlarının negatif tarafa doğru yönelmesi, yöneten sınıf üzerinde baskının oluşmasına sebebiyet vermiş; politik ve ekonomik anlamda yok olmaktan kurtulma adına kararlı hareket etmelerini zorunlu kılmıştır" (1970'lerde Dünyanın Değişim Sancıları, 02 Şubat 2023).

1975 ile 1980 arasında kapitalizm kendisini dönüştürmeye başlamıştır. Klasik Liberalist anlayış yerine Yeni Liberalist bir anlayış hâkim olmaya başlamıştır. 1989 yılında Berlin Duvar'ı yıkılmış ve 1991 yılında da Sovyet Rusya dağılmıştır. Dünya yeni bir evreye girmiştir. "ABD başkanı George Bush, 1990 yılında, Körfez Savaşı'nın eşiğinde, bu yeni evreye isim babalığı yapmıştır: 'Yeni Dünya Düzeni' kavramı, Yeni

Liberalizm, özelleştirme ve esneklik kavramlarıyla birlikte kapitalizmin bu yeni evrede girmiş olduğu yeni yolun simgesi haline gelmiştir” (Savran, 1998, s.8).

Haluk Gerger’e (1994) göre uluslararası sermaye gücü ‘Yeni Dünya Düzeni’ ile yeni bir uluslararası hukuk ve politika belirlemek istemiştir. Bu hukuk ve politika, bu güçlerin emperyalist emellerini sağlamlaştıracak bir hukuk ve politikalar bütünüdür. Devletlerarası antlaşmalar ve uluslararası örgütlerin sözleşmeleri ile oluşturulmak istenen, devletlerarası hukukun müdahaleci boyutudur. Büyük güçler hâkim olmak istedikleri bölgelere daha kolay müdahale edebilmek için bu tür bir yola başvurmıştır. Bu da Yeni Dünya Düzeninin bir sonucudur. Büyük güçler ulaşmak istedikleri sermayeye bu yolla daha kolay ulaşabilmektedir. Yani herhangi bir devlete müdahalesini, legal bir temele dayandırmaktadır (s.26).

Sovyet Rusya’nın dağılması ile dünya siyaset arenasında tek kutup kalmıştır. Osman Metin Öztürk (2007), ABD’nin bu arenada yalnız kalışını değerlendirirken iki noktaya değinmiştir. İlki elbette bu arenada yalnız kalmak ABD’nin prestijini arttırmış olduğudur. Sovyet Rusya dağıldıktan sonra Amerika ve Batı taraftarları artmaya başlamıştır. Sovyet Rusya’dan kopan yeni bağımsız devletler bir daha aynı durumları yaşamamak için ABD ve Avrupa’ya yaklaşmıştır. Tabi ki bu yakınlaşma yeni bağımsızlaşan devletlerden ibaret kalmamıştır. Aynı zamanda daha önce Rusya’nın müttefiki konumundaki devletler de Amerika’ya yaklaşmıştır. Yaşanan bu durumlar ABD ve Batı’yı cazibeli bir hale getirmiştir. Bu durumda oluşan bu yeni düzende devletler, ABD’nin ideallerindeki gibi olacaktır. ABD bu devletlerin özgürlük ve demokrasiye önem vermelerini istemiş ve Amerikanvari birer devlet olmalarını istemiştir. Yani kendi sistemini bu devletlerde de görmek istemiştir. Öztürk’ün değindiği ikinci nokta da ABD’nin bu yükün altında kalkamaması durumudur. Nitelendirilen Yeni Dünya Düzeni Amerika’nın istediği gibi olmamıştır. ABD’ye yüklenen misyon beklentilerin artmasına sebep olmuştur. Dünyada herhangi bir olayın vuku bulması Amerika’nın büyük güç prestijini olumsuz etkilemiştir. Bir yandan da ABD’nin her tür müdahaleyi kendinde hak olarak görmesi Çin, Orta Doğu ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerin rahatsızlık duymasına sebep olmuştur. Bu da Yeni Dünya Düzeni’nde düzensizlik ve kaosa sebep olmuştur (ss.16-19).

Özer Ertuna (2006) ‘Yeni Dünya Düzeni’ kavramını küreselleşme ile tanımlamaktadır. Ertuna’ya göre “zengin ülkeler, gelir farklılıklarını koruyabilmek için yeni bir tür işbirliği ve yeni bir tür ekonomik düzen kurmak zorundadır. İşte kurulmakta

olan bu düzen küreselleşme düzenidir. Küreselleşme, bir ABD politikası olarak ortaya çıkmış, ancak, kurulacak düzen Avrupa ve Japonya'nın da çıkarlarına olduğu için bir kalkınmış ülkeler projesi haline dönüşmüştür. Genel kapsamlı olarak ele alındığında proje bir ekonomik liberalleşme ve politik demokratikleşme projesidir. Fakat sistemin zengin ülkelerin çıkarlarına hizmet etmesi için, söz edilen liberalleşme ve demokratikleşme özel olarak tanımlanan bir liberalleşme ve demokratikleşmedir" (s.37).

Yeni Dünya Düzeni'nde ABD'nin rolü geçmiş dönemlere göre değişim geçirmiştir. Karşısında bir 'öteki' bulunmayan ABD, farklı politikalar ile hareket etmeye başlamıştır. Kendisine bir 'öteki' yaratmak durumunda kalmıştır. Uzun zamandır İsrail ve Arap problemlerini de medyasına yansıtan ve İslam Dünyası'nı terörize eden Amerika için yeni 'öteki' İslam devletleri olmaya başlamıştır. Bu hem kutsal amacın bir gereği hem de küreselleşmenin bir sonucu olmuştur. Yukarıda Hollywood filmlerinin konularında radikal dinî terör örgütlerinin varlığı vurgulanmıştır. ABD, dünyada bazı olayları öngördüğü için yıllar öncesinden bu olaylar için hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Yeni Dünya Düzeninin kurucusu ve dünya insanlığının seçilmiş Amerika yeni döneme müdahaleler ile giriş yapmıştır. Irak işgali bunun en iyi örneğidir. Irak işgali ile ABD bölge insanı için 'kurtarıcı' rolünü üstlenmiştir.

3.1.1. Tanrıyı Kıyamete Zorlamak

Evanjelistlerin bu dünyadaki en önemli amaçları Tanrı'nın biran önce kıyameti koparmasıdır. Halsell (2021), Evanjelistlerin bu emellerini şu şekilde açıklıyor: "Falwell ve Lindsey Tanrı'nın bizden, insanlık tarihini sona erdirecek amansız bir savaşa girmemizi istediğini söyler. Şu anda nükleer silahlara sahip yaklaşık bir düzine ülkenin bulunduğu dünyada bizler gerçekten de, dünyayı yok edebilecek durumdayız" (s.21). "Kutsal Kitap Aslında Ne Anlatıyor?" (2016) adındaki Evanjelistlerin hazırlayıp dağıttığı eserde 'Son Günler'in ne zaman olduğu hakkında bilgiler vermektedir. Esere göre kıyamet gününü ve diğer olacak olan her şeyi ancak Tanrı Yehova bilir. Tanrı bir tarih vermese de Tanrı'nın Krallığında insanlar özgür, barış ve güvende yaşayacaklardır (ss.86-87).

Yine aynı eserde İsa'nın gökyüzünde şeytan ve şeytanın melekleri ile savaştığı ve yenilen şeytan ve cinler yeryüzüne sürülmüştür. Yeryüzüne atılan şeytan buradaki insanlara rahatsızlık verecektir. Evanjelik görüşe göre, iyi olan şey bu sürenin az olmasıdır. Bugün yaşanan bütün olumsuzlukların sebebinin şeytan olduğuna

inanılmaktadır. Tanrı yakın bir zamanda şeytanın yeryüzünde yaptıklarına son verecektir. Tanrı'nın önceden haber verdiği ve insanlığın bu zamanda yaşadığı sıkıntılar şu şekildedir; 20. yüzyılda dünyada yaşanan büyük savaşlar sonucu birçok insan öldürülmüştür ve birçok insan acı çekmiştir. Bu olayların ikincisi kıtlıklardır. Dünyada çok fazla üretim olmasına rağmen birçok insan parası ve ekecek toprağı olmadığı için tüketecek bir şey bulamayacaktır. Büyük çaplı depremler olacak ve bu depremler oldukça yıkıcı olacaktır düşüncesi hâkim olmuştur. Çeşitli ölümcül salgın hastalıklar ortaya çıkacak özellikle verem, sıtma, kolera gibi hastalıklar karşısında tıp dünyası çaresiz kalacaktır. Toplumda ciddi yozlaşmalar olacaktır. İnsanlar maddiyatçı ve kendilerini seven bireyler olacaktır. Anne babaya saygı kalmayacaktır. Azgın, Tanrı yerine zevk seven, Tanrı'ya bağlı gibi görünüp yaşamlarında böyle bir bağlılığı inkâr eden bireyler olacaklardır. Bunun yanı sıra olumlu şeyler de yaşanacaktır. Bu olumlu şeyler Tanrı Yehova'ya inanların sayısının artmasıdır. Gerçek bilgi yayılacaktır. Tanrı'nın Krallığının haberi bütün dünyada yayılacaktır (ss.87-92). Sayılanlar Evanjelik görüşe göre kıyametin birer alametidir. Bugün bu olayların birçoğı yaşanmaktadır. Fakat bu olayları yapanlar kimlerdir? Bu soru oldukça çetrefilli bir sorudur. Evanjelist anlayış ve türevleri bu olayları Tanrı'nın hikmetine bağlarken karşıt görüşte olanlar bu olayları yeryüzünde tetikleyenlerin bu grupların ta kendisi olduğu kanısında olmuşlardır.

Ramazan Kurtoğılu'na (2016) göre Evanjelistler, hür iradenin Tanrı tarafından çizilen kaderin dışına çıkmayacağına inanmaktadırlar. Evanjelistler, bu kaderi hızlandırmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Biran önce Amageddon'un yaşanması ve İsa Mesih'in yeryüzü krallığını kurması için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar ve bütün Hristiyanların da yapmaları gerektiğini savunmuşlardır. Bu Evanjelistler, aynı zamanda İsa Mesih'in katili olmasına rağmen Yahudilerin Orta Doğı'daki politikalarının tamamını benimsemekte ve desteklemektedir (s.119). Zira Evanjelik anlayışa göre İsrail'in kurulması demek İsa Mesih'in gelişini müjdeleyen olaylardan birinin gerçekleşmesi demektir. Bu yüzden de kıyametin gerçekleşmesi için Evanjelist düşünce kıyamet alametlerinin tamamını destekler ve biran önce olabilmesi için de ellerinden geleni yapmaktadırlar.

İsrail'in kuruluşuna maddi ve manevi destek veren Amerika'daki Evanjelistler bunu İsa'nın gelişini hızlandırmak için yaptıklarını anlatmaktadırlar. Evanjelik Papaz Graham R. Jeffrey 2003 yılında Irak işgali döneminde 'Teröre Karşı Savaş' adlı eserinde şu ifadelere yer vermiştir: "Bu kitabı yazmaktaki amacım yakında dönecek olan İsa

Mesih'in Orta Doğu ile ilgili kehanetlerinin bizim neslimizin döneminde gerçekleşeceğini göstermektir. Korkunç İslami terörün saldırıları konusunda sizleri bilgilendirmektir. Tüm Batı dünyasının Hristiyanlarını, İsrail'in Yahudilerini ve yumuşak başlı ve bizimle uyumlu Müslüman hükümetlerle birlikte İslamcı teröristlere karşı topyekûn bir savaş başlatmalıyız. Kutsal Kitap'ta yazdığına göre Babil, yani Bağdat en kısa sürede yok edilecektir. Bu kehanet çok yakında gerçekleşebilir" (Aktaran Yarar & Bozkurt, 2020, s.115). Evanjelistler kendilerini bu savaşı hızlandıracak olanlar olarak görmektedirler. Kurtoğlu'na (2016) göre bu kesimler tarafından fonlanan, Irak'ta büyük nüfuzla sahip olan ve Saddam'ın en yakınındakilerinin de müridi olduğu Kesnizani Tarikatı 2003 yılında Irak işgali sırasında ABD'nin yanında yer almıştır (s.289). Evanjelistler, Arapları Orta Doğu'da Tanrı'nın vaadine engel olarak görmüşlerdir. Halsell'in (2021) Paul Boyer'dan aktardığı bir konuşmasında Boyer şunları söylemektedir; "Dispensasyonel inançlar, Tanrı'nın muhteşem Ahir Zaman dramasında Ye'cüc'ün müttefiki olarak, Afrika, Asya ve Orta Doğu'da bulunan çeşitli ve karmaşık toplumların rollerini hiçe saymaktadır... İttifak ettikleri düşünce gayet açıktır: Kehanetteki emirler Arapların yalnız Kudüs'ten değil, Orta Doğu'nun büyük bir kısmından temizlenmesini istiyor... Çünkü Araplar Tanrı'nın Yahudilere vaat ettikleri önünde engel olarak duruyor" (s.132). Evanjelistler, Yahudi devletinin büyümesi ve vaat edilen topraklara yayılması için ellerinden geleni yapmaya gayret göstermektedirler. Özellikle Orta Doğu ülkelerine karşı başlatılan bu politikalar, iç savaşlar veya terör olayları ile sonuçlanmıştır.

1991 Irak-Amerika savaşını kıyametin başlangıcı olarak gören Yarar ve Bozkurt Eski Ahit'in Son Peygamberler kısmının ikinci kitabı olan Yeremya 51'e değindikten sonra İsrail'in Irak saldırısını değerlendiren Reagan'ın 'Armageddon'un yakın olduğuna inanıyorum' dediğini aktarmıştır. Irak'ın başkenti Bağdat bilindiği gibi Babil kentinin bulunduğu yerdir. Yani Babil Krallığı'nın kurulduğu topraklar olduğu için Evanjelik anlayış ve Yahudi Siyonizm'i için ezoterik bir anlam taşımıştır. Bu yüzden ABD'nin, Irak işgali esnasında ilk işgal ettikleri yerin Bağdat olması dikkat edilmesi gereken bir husus olmuştur.

Evanjelikler ve Hristiyan Sağ, Yahudilerin vaat edilen topraklara sahip olabilmeleri için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Gerek medyanın gücü ile gerek finanse ettikleri örgütlerle gerekse doğrudan ABD'nin gücü ile emellerini yerine getirmek için büyük çaba sarf etmişlerdir. Bunlar Tanrı'yı kıyamete zorlamaktır. Evanjelik anlayışa

göre kehanetlerin yerine gelmesi demek İsa Mesih'in gelişi demektir. Bugün Orta Doğu'nun ABD ve İsrail üretimli silahlarla kan gölüne dönmesi özünde bu politikaların nasıl bir başarı elde ettiklerini göstermektedir.

3.1.2. Yeni Dünya Düzeninde Dinin Yeri

Amerika'nın ekonomik politikaları ve Sovyet Rusya'nın yıkılışı ile başlayan Yeni Düzen'de din hangi konularda belirleyicidir, ne kadar etkilidir, dinî örgütlerin faaliyetleri ne düzeydedir? Tartışılması gereken önemli sorular olmuştur. Zira ABD'nin kuruluşundan, özellikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan bu sürece kadar ABD politikalarının belirlenmesinde din oldukça önem taşımıştır. Burada kastedilen din, Evanjelik anlayış, Yahudi Siyonizm'i ve Hristiyan Sağ olmuştur.

“21. yüzyıl dinlerin yeniden ayağa kalktığı son iki yüzyılın rövanşını alacağı bir çağ olacaktır” (Kurtoglu, 2023, s.87). Özellikle gücünü ‘Tanrı’nın seçilmiş ulusu’ kavramına dayandıran ABD için bu elzem bir durum olmuştur. Huntington Medeniyetler Arası Çatışma (2015) eserinde İkinci Dünya Savaşı'nda kültürel kimliğin göz önünde tutulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre kültürel kimliği oluşturan unsurlardan bazıları bayrak, haç, hilal ve hatta başörtüsü olmuştur (s.22). Burada dikkat edilmesi gereken husus kültürel kimliğin daha çok dinî figürler ile kast edilmesidir.

Yeni Dünya Düzeninde amaç küresel bir dünya oluşturmaktır. Ulus devletler yerine tek ve güçlü bir devlet, bütün dinlerin tek çatı altında toplandığı bir toplum ve ekonomik anlayışın da tek bir anlayış olduğu bir düzen tasviri ile karşılaşmak mümkün olmuştur. Yeni dönemin başladığı 1980'lerden günümüze kadar daha önce olduğu gibi, Amerika toplumunu yönetmiş başkanların ezoterik örgütlerin üyeleri olduğu kanısı mevcuttur. Reagan, Baba Bush ve oğlu, Clinton (Çorbacı, 2020, s.95), Trump gibi başkanlar Evanjelizme yakınlıkları ile bilinmişlerdir. Özellikle eylem ve söylemleri Amerika'nın seçilmişliğini ve milliyetçiliğini ortaya çıkarmıştır. Orta Doğu ve Müslümanlara yönelik ise daima olumsuz, tahrik edici ve terörize edici söylemlerde bulunmuşlardır.

Amerika'nın Orta Doğu politikaları özellikle din odaklı şekillendiği için son dönemde de din etkisini göstermiştir. Bir yandan da dini terörist gruplarının İslam dünyasında artması bu dönemde dinin ne kadar etkin ve etkili olduğunu göstermiştir.

3.1.3. Hegemon Güç ve Seçilmiş Amerika

Kelime anlamı bir devletin başka devletlere üstünlüğü olan hegemonya ABD'nin temel hedeflerinden biridir. Bu hedefe ulaşmak için her araç kullanılmaktadır. 19. yüzyıl bittiğinde biten sadece bir yüzyıl değildi, aynı zamanda siyasi arenada da bir dönem kapanmıştır. Dünya üzerinde imparatorluklar ulus devletlere dönüşmüştür. İmparatorluklar döneminde dünyanın hegemon gücü İngiltere'nin elinde iken 20. yüzyıldaki değişimler ile hegemon güç de değişmiştir.

Hegemon gücü belirleyen unsurların başında ekonomik güç ve para politikaları gelmektedir. “18. yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk yarısı süresince İngiltere, endüstriyel üretim alanındaki başat rolünü finansal bir merkeze dönüşerek egemenliğini farklı bir boyuta taşımıştır. İngiltere bu dönemde, dünyanın ekonomik merkezi olmaktan çıkıp bir finansal merkeze dönüşmüş ve para birimi Sterlin'in dünya ekonomisinde istikrar unsuru olan bir çıpa ve bir rezerv para birimi olarak işlev görmesi de giderek güçleşmeye başlamıştır” (Yavuzaslan, 2014, s.109).

Sanayi Devrimi'nin gerçekleştiği yüzyıllardan bu yana dünya üzerinde hegemon güç olma peşinde koşan birçok devlet olmuştur. 20. yüzyılın başında İngiltere'nin gücünün zayıflaması, sömürgelerinin eksilmesi ve teknolojik gücün Almanya ve ABD'ye kayması, hegemon gücün değişmesine de sebep olmuştur. Bu iki büyük ülke, hegemon güç olmak adına birer aday konumunda olmuşlardır (Yavuzaslan, 2014, s.110). ABD'nin sanayisinin gelişmesi, Güney ve Kuzey arasındaki birleşme, ABD'nin izolasyon politikaları gibi durumlardan kaynaklı ABD kendi içerisinde büyümeye başlamıştır. Almanya'daki anti-semitizm politikaları sebebiyle Almanya'da yaşayan Yahudi bilim insanlarının birçoğu Amerika'ya sığınmıştır. Amerika'ya sığınan bu bilim insanları çalışmalarını Amerika yararına sürdürmüştür.

ABD'nin Birinci Dünya Savaşındaki tavrı tarafsızlık politikası olmuştur. Buna mukabil “ABD, Birleşik Krallık ile hammadde kaynaklarının ticareti, sanayi ürünlerinin ihracatı ve finansal hareketlilik olmak üzere birçok koldan örülmüş ilişkilerini özel sektör temelinde yürütmüştür. Bu tarafsızlık sürecinde artan sanayi üretimi ve sanayi mallarının ticaretinde kaydedilen artışlarla elde edilen kapasite gelişimi savaşın ilerleyen yıllarında ABD'nin Birleşik Krallık'a nazaran süreklilik arz eden rekabetçi üstünlüğünün oluşturulmasını sağlamıştır” (Sarica Kelle, 2023, s.162). İngiltere'nin 1914 yılında savaş dolayısı ile altın standardını askıya alması ABD'nin altını dolar standardında tutmasına

sebepe olmuştur (Sarica Kelle, 2023, s.262). ABD'nin ekonomi politikaları İkinci Dünya Savaşı'na güçlü bir şekilde girmesini sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda başarı elde eden Amerika, hegemon güç olmak için hazır duruma gelmiştir.

Amerika, bu bayrağı Bretton Woods Konferansı ile İngiltere'den devralmıştır. 1944 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı ile dünya para sistemi değiştirilmiştir. Altın karşılığı olan tek para, dolar olarak ilan edilmiştir (Dikmen, 2017, s.167). Serbest piyasa ve serbest ticaretin ülkelerin çıkarına olduğu paradigması da benimsenmiştir (Karaçay, 2016, s.97). Böylece güçlü bir hegemon güç olarak ABD, uluslararası arenaya katılmıştır.

ABD, hegemon gücünü sadece ekonomik politikalara dayandırmamış aynı zamanda ideallerine ve değerlerine de dayandırmıştır. “Barışı korumak, hukukun üstünlüğünü teşvik etmek ve karşılıklı bağımlılığın yol açtığı sorunları yönetmek üzere kurulan uluslararası kurumların sürdürülebilirliğini amaçlamıştır. Liberal düzenin bu yeni hali ABD ve Avrupa'nın dünya savaşları, ekonomik bunalım, ticaret savaşları, faşizm, totaliterlik ve toplumsal adaletsizlikler gibi dünyayı şoke eden olaylarla mücadele ettiği 20. yüzyılda doğmuştur. Büyük Buhran, İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş; eski iktisadi ve politik düzenlemelerin yıkılıp yeni bir sistemin oluşabilmesi için büyük bir olanak sağlamıştır. Savaş sonrası iktisadi, politik, güvenlik politikaları yeniden düzenlenmiş böylece ABD'nin kendi istekleri doğrultusunda şekillendirdiği yeni bir düzen ortaya çıkmıştır. Bu süreçte ABD, ‘özgür dünya’ ve bir tür ‘güvenlik topluluğu’ iddiaları ile sisteme giriş yapmış; kurallar, kurumlar, pazarlıklar ile liberal düzenin garantörü misyonunu üstlenmiştir” (Sarıöz Gökten, 2020, s.338). ABD, demokrasi, özgürlük, barış gibi söylemleri kendine yüklediği bir misyon olarak ortaya koymuştur.

ABD'nin savaştan en az zararla çıkması aynı zamanda prestijli ve çekici bir konumda olmasına da sebep olmuştur. Bu durum dinî grupların ABD'yi ‘seçilmiş’ şeklinde yorumlamasına sebep olmuştur. Bu süreç Sovyet Rusya'nın dağılma sürecine kadar sürmüşse de dağılmadan sonra sekteye uğramıştır. Sovyet Rusya'nın dağılması bazı sorunlara sebep olmuştur. Bu sorunlardan en önemlisi Kapitalist dünyadaki hegemonya boşluğu ve bunalımıdır. ‘Ortak Düşman’ karşısında nükleer teknolojiye dayalı ‘koruyuculuk’ önemini yitirince, ABD hegemonyası (ve bunun sağladığı mali, ekonomik, ticari, siyasi avantajlar) ortadan kalkmıştır (Gerger, 1994, s.14).

Amerika, ‘öteki’ anlayışına dayanan hegemonyasının sürdürülmesi için yeni bir ‘öteki’ye ihtiyaç duymuştur. Zira Evanjelist anlayışın Ye’cüc ve Me’cüc’ü Sovyet Rusya (Bıyık, 2007, s.66) dağılmış ve ezoterik bir inancın ABD’ye yüklediği bu seçilmişlik misyonu anlamsızlaşmaya başlamıştır. Bu misyonun anlam kazanması için ve ABD’nin hegemonyasını başka bir güce kaptırmaması için yeni bir ‘öteki’nin oluşturulması gerekmiştir. İsrail-Arap Savaşı’ndan dolayı halihazırda bir ‘öteki’nin olması ABD’nin işine gelmiştir. Bunu dünyaya duyurması için de Müslüman toplumun terörize edilip korkulacak kişiler olarak lanse edilmesi gerekmiştir. Evanjelikler medya ile oldukça başarılı olmuşsa da asıl başarı 11 Eylül olayları ile pekişmiştir. Özgürlük, demokrasi, insan hakları ülkesi olan değerler ülkesi Amerika radikal teröristlerin saldırısına uğramıştır. Bu konu 11 Eylül saldırısı konusunda daha detaylı bir şekilde işlenecektir.

3.1.4. Yeni Dünya Düzeninde Amerika’nın ‘Öteki’ Anlayışı

İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya’nın faşizmine karşı büyük başarı elde eden SSCB, 1990’lara geldiğinde büyük ekonomik sorunlar yaşamıştır. Gorbaçov döneminde bu sıkıntılar iyice derinleşmiştir. Gorbaçov bu dönemden sonra Sovyetler sistemini tartışmaya açmıştır. 26 Aralık 1991 tarihinde Kremlin’de SSCB bayrağı indirilmiş yerine üç bayraklı Rusya Federasyon’u bayrağı asılmıştır (Bulut, 2014, ss.12-13). Serbest piyasa ekonomisine geçen Rusya yeni bir güç olarak bu süreçten sonra kendini var etmeye çalışmıştır. Bu durum dünya siyasetini önemli ölçüde değiştirmiştir. Daha önce iki büyük gücün denetiminde olan dünya siyaseti şimdi ABD’nin omzunda kalmıştır.

Birleşik Krallıktaki IRA’nın eylemlerinin azalması, İsrail ve Arapların gizli barış görüşmeleri sağlaması, Suriye gibi bazı Arap Ülkeleri’nin Irak’ın 1990 Kuveyt işgalinin sonlanması için çok uluslu güce katılması gibi durumlar Amerika’nın güçlü bir yerde olduğunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Fakat bu tek güç olma heyecanı kısa sürmüştür. Yeni Dünya Düzeninde ABD’nin düzen, istikrar, özgürlük, demokrasi gibi söylemlerinin yerini kaos almıştır. ABD’nin kendisini her şeye muktedir olarak görmesi ve her şeyi yapmakta özgür olarak görmesi bu kaosun çıkmasına sebep olmuştur. Kendi içerisinde terörizmi engellemek için özgürlükleri kısıtlayan fakat özellikle Orta Doğu ülkelerinde özgürlüğü savunan ABD’nin amacı, özgürlük ortamından beslenen terör gruplarının ortaya çıkması olmuştur. ABD’nin BM’yi işlevsiz kılmaya çalışması yine bu kaosu besleyen sebeplerden biri olmuştur. Bu durumların yaşanması özellikle Çin gibi güçlerin tepkisine yol açmıştır (Öztürk, 2007, ss.16-20).

Huntington, Medeniyetler Çatışması (2015) eserinde Soğuk Savaş sonrası dönemi tanımlarken daha çok kültürel farklılıktan bahsetmektedir. Ona göre halklarda ideoloji, politika veya ekonomi birer farklılık değildir, kültürel farklılık daha çok ön plana çıkmıştır. Halklar kendilerini kültürel bir grupla özdeşleştirmeye başlamıştır. Bu grup dinsel gruplar, kabileler veya etnik gruplar olarak sınıflanmıştır. Ulus devletlerin dayanak noktası güç ve ekonomik zenginliktir, aynı zamanda kültürel tercihler, kolektif bünyenin sahip olduğu şeyler ve farklılıklar da buna dâhil olmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dünya iki kutuptan birçok medeniyetin söz sahibi olduğu noktaya evrilmiştir. Bu medeniyetlerden Doğu Asya Medeniyetleri askeri ve ekonomik güçlerinin yanı sıra kendi kültürlerini de güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Batı'nın dayattığı değerleri reddedip kendi değerleri ile var olmaya çalışmaktadır. Devamında Henry Kissinger'den aktardığına göre “Yirmibirinci yüzyıl uluslararası sistemi... en azından altı büyük güç -Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa, Çin, Japonya, Rusya ve muhtemelen Hindistan- ve bunun yanında orta büyüklükte ve daha küçük ülkeleri içerecektir.” Bu devletlerin yanı sıra önemli coğrafi konumları, zengin petrol kaynakları ve büyük nüfusları ile Müslüman devletleri de yer almaktadır. Süper güçlerin rekabeti kalkmış, yerine medeniyetler çatışması gelmiştir (ss.24-25).

Huntington'un tespitlerinden sonra anlaşılıyor ki ABD, Yeni Dünya Düzeninde tek süper güç olma yolunda başarısız bir sürece girmiştir. Dünyadaki birçok medeniyet birer rakip olmaya başlamışlardır. Bu noktada ABD'nin sığınılacak bir liman olabilmesi için yeni bir 'tehdit' unsuru var etme düşüncesi gelişmiştir. Sovyet Rusya'nın dağılması ile sahnenin kendisine kalacağını düşünen Amerika, Huntington'un deyişi ile medeniyetleri karşısında bulmuştur. Bu durum özünde ABD'nin seçilmişlik misyonuna da bir darbe olmuştur. Bu yüzden 'öteki'sini kaybeden Amerika yeni bir 'öteki' arayışına girmiştir. Öztürk'e (2007) göre, “11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terörist saldırılar, ABD'yi içine düştüğü bu sıkıntılı durumdan kurtaran, adeta 'mucize' denebilecek bir etkiye yol açmıştır. Bu saldırılar sayesinde ABD, hem kendisinden duyulan rahatsızlığı tolere etme, hem de kendisini tekrar güçlü kılabilen yeni bir 'öteki'ne kavuşma imkânını yakalamıştır. Söz konusu saldırılar, ABD için, terörizmi, yeni bir 'öteki' yapmıştır. Terörizm, iyi düşünülürse, bir bakıma, asıl yeni 'öteki' olarak ifade edilebilecektir. Batı dışındaki diğer medeniyetler ile çatışmanın alt yapısını oluşturur ve medeniyetler arası çatışmayı besler. Ama aynı zamanda, ABD'ye, medeniyetler arası çatışmadan daha geniş bir müdahale imkânı verir ve hareket sahası ve serbestisi sağlar” (s.104). 11 Eylül saldırısı sonrası 7 Ekim'de ABD ilk 'haklı' saldırısını

Afganistan'a (Taliban ve El-Kaide) karşı sergilemiş oldu. Ardından 2003 yılında Irak'ı işgal etmiştir.

Amerika için yeni 'öteki' terörizm olmuştur. Bu terörizm ise daha çok İslam coğrafyasında ortaya çıkmış radikal dini grupların oluşturduğu terörizm olmuştur. ABD'ye göre Müslümanların çoğunlukta olduğu bu coğrafyanın radikal grupların terörizminden kurtulması gerekecektir. Yumuşak başlı Müslümanlar ABD'nin bir kurtarıcı olarak gelip onları kurtarmasını bekleyecektir. Geriye kalan muhalif ses ise terör olarak bilinecektir. Bugün İran, ABD için radikal terörizmi besleyen ve bölge için tehlike arz eden bir devlet konumunda olmuştur. ABD'ye göre İran nükleer silahlara sahiptir ve bazı terör örgütlerini kurmuştur, aynı zamanda radikal dini grupların kurduğu terör örgütlerine de destek vermiştir. Bunun bir örneği, İsrail'in 1982 yılında Lübnan'ın bir kısmını işgal etmesinin ardından İran ülkenin güneyinde Hizbullah hareketini kurmuştur (Okalan & İşyar, 2023, s.15). Görünürde böyle bir gerekçe olsa da aslolan İran'ın, ABD'nin Avrasya enerji koridorunun üzerinde bulunmasıdır (Semiz & Akgün, 2005, s.167).

ABD'nin, Orta Doğu politikası belirlediği 'öteki' üzerinden devam etmekte olup Büyük Orta Doğu Projesi ile sonuçlanmıştır. BOP ile elde edilmek istenen sonuç her ne kadar ülkelerin demokratikleşmesi ise özünde Orta Doğu'ya hâkim olmak ve dini grupların da hedefinin gerçekleşmesidir. ABD'nin bu coğrafyada İsrail'i destekleyip büyük ağabey rolünü üstlenmesi de ezoterik grupların etkisidir. Sonuç olarak her dönem politikalar o dönemin hava durumuna göre şekillenmiş olsa da ABD her zaman özünde barındırdığı dini emelleri politikalarının başarılı olmasında kullanmış ve kullanmaya da devam etmektedir. Bu durum 'öteki'yi oluşturma aşamasına da yansımıştır. Bugünün 'öteki'si aslında Tanrı'nın kıyameti koparmasına engel olanlar olarak düşünülmektedir. Evanjelik görüşe göre, o halde bu 'öteki' ile savaş 'Tanrı'nın isteği üzerinedir' fikri ortaya çıkmıştır.

3.1.5. 11 Eylül Saldırısı ve Bush Mesihçiliğinin İlişkisi

11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta İkiz Kuleler ile Başkent Washington DC'de ABD Savunma Bakanlığı Pentagon, yolcu uçakları ile vurulmuştur. Beyaz Saraya doğru yönelen bir başka uçak ise hedefe ulaşmadan düşürülmüştür (Gerger, 2008, s.440). 7 Kasım 2000 tarihinde ABD seçimlerinde George W. Bush ABD'nin 43. Başkanı olmuştur. Bush'un Başkanlığı ABD'de tartışmalı bir başkanlık olmuştur. Şaibeli olduğu

düşünülen bu başkanlığın ilk yılı dolmadan ABD kanlı bir eylemin kurbanı olmuştur. Bu sayede Bush'un başkanlık problemi gündemden kalkmış yeni gündem bu terörist olayının kimin ve neden yaptığı olmuştur. Amerika ulusu yasa boğulmuş dünyanın gözü kulağı Amerika'ya çevrilmiştir. Saldırı yapılan yerler Amerika için oldukça önemli yerlerdir. Biri Dünya Ticaret Merkezi diğeri de ABD'nin Savunma Bakanlığı Genel Merkez binasıydı (Ataman & Gökcan, 2012, s.216). Bu saldırı direk olarak ABD ekonomisine ve güvenliğine yapılmış bir saldırı olmuştur. Amerika ulusu için korku dolu bu gün tarihte hep anılacak bir gün olmuştur.

Bu süreçle beraber dünyada bir güvensizlik ve korku havası esmeye başlamıştır. Noam Chomsky bu durumu değerlendirirken iktidarların kendi halklarına karşı uyguladıkları baskılardan bahsetmiştir. Ona göre Ruslar'ın Çeçenistan'da, İsrail'in Batı Şeria'da, Çin'in Batı Çin'de, Endonezya'nın Aceh'te halka karşı uyguladığı baskı 11 Eylül'ün bir sonucu olmuştur. 11 Eylül'ün kazananı hükümetler olmuştur (Chomsky & Achcar, 2007, s.36).

Zizek bu olayı Titanik'in batmasına benzetir. İmkânsız olduğu düşünülen bu olay bir gerçek olarak Amerika'nın yüzüne çarpmıştır. Dijitalleşmiş Birinci Dünya ancak bu bombaların yarattığı paramparça etki ile Üçüncü Dünya'daki 'Gerçeğin Çölü'nün farkına varmıştır. Bu sayede nasıl bir dünyada yaşadığını da görmüştür. 'Tehditkâr Dışarı'ya yönelik bu şiddet kulelerin patlatılması ile Amerika'ya dönmüştür. Güvenli bir küre içinde yaşayan Amerikalılar, bir yandan kendini gözünü kırpmadan feda eden, bir yandan da korkak, hem son derece zeki hem de ilkel barbarlar olan terörist saldırganların oluşturduğu bir 'Dışarı'nın tehdidi altında olmayı da deneyimlemişlerdir (Zizek, 2002, ss.294-295).

Soğuk Savaş sonrası ABD'nin dış politikasında saldırgan bir tavrın yer alması hegemon dan imparatorluğa bir geçişi akıllara getirmiştir (Özen & Taşdemir, 2006, s.1). Bu durum yukarıda anlatıldığı gibi diğer devletlerin tepkisini çekmiştir. ABD, tek güç olmanın verdiği özgüven ile istediği bölgeye müdahale etmeye başlayınca dünya siyasetinde tepkilerle karşılaşmıştır. 1990'ların sonunda medeniyetlerin ABD'ye karşı duruşları ABD'yi politikalarında değişimlere itmiştir. "11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terörist saldırılar, ABD'yi içine düştüğü bu sıkıntılı durumdan kurtaran, adeta bir 'mucize' denilebilecek bir etkiye yol açmıştır. Bu saldırılar sayesinde ABD, hem kendisinden duyulan rahatsızlığı tolere etme, hem de kendisini tekrar güçlü kılabilcek yeni bir 'öteki'ne kavuşma imkânını yakalamıştır" (Öztürk, 2007, s.104). Oluşturulan bu

‘öteki’ oldukça tehlikeli olmuştur. Soğuk Savaş dönemindeki ‘öteki’den oldukça farklı olan bir ‘öteki’ olmuştur. Bu ‘öteki’nin gücünü dinden aldığı görüşü onu güçlü kılmıştır. Aynı zamanda bu ‘öteki’ bir devlet değil terörist bir grup olduğu için daha çok korkulacak bir hâl almıştır. Amerika’ya göre, ‘biz’ ve ‘öteki’ ayrımı yapıldığında bu ‘öteki’ aslında birçok milleti ve devleti de bünyesinde barındırmıştır.

Oluşturulan bu yeni ‘öteki’ aslında bugün oluşturulmaya çalışılmamış ve yeni bir ‘öteki’ olmamıştır. Uzun yıllardan beri özellikle İsrail söz konusu olduğunda Amerika medyasında ‘kötü’ olarak lanse edilen bir kesim olmuştur. Aynı zamanda Amerika’nın etkin dini anlayışının da karşısındaki ‘öteki’ olmuştur. Yani 11 Eylül hem siyaset arenasında Amerika için bir avantaj hem de ezoterik düşüncesinin hedefindeki bir ‘öteki’ olmuştur. Böylece mücadele alanı Orta Doğu/Müslümanlarla sınırlanmıştır.

Devlet Başkanı George W. Bush yaptığı ilk açıklamalarda Usame Bin Ladin’i hedef tahtasına oturtmuştur (Milliyet 13 Eylül 2001, s.1). Bush ve Yeni Muhafazakârlar ABD için yeni bir güvenlik stratejisi belirlemeye başlamıştır. Bush, 11 Eylül sonrası yeni bir dış politika ile hareket etmiştir. Totaliter rejimlere karşı ABD’nin barış ve demokrasi elçisi olduğu düşüncesi ile hareket ederek ve birçok ülkeye tek taraflı askeri müdahalelerde bulunmuştur (Efegil, 2008, s.111). Bu ülkelerin başında Taliban yönetimindeki Afganistan gelmiştir. ABD, 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan’ı işgal etmiştir.

Bush Mesihçiliği

“Biz kendimizden daha büyük olana hizmet ederiz” Lincoln’un 2004 yılında ele aldığı yazıda Bush’un bu söylemi aslında kendi dini anlayışının ne olduğunun ifadesidir. Bush’un inancı ile ilgili tartışmaların olduğu bir dönemde Lincoln’un ele aldığı bu yazıda Bush’un Evanjelistlerle olan ilişkisinin, söylemleri ile nasıl ortaya çıktığını görmek mümkün olmuştur. Bunun yanı sıra Bush’un, Tanrı’nın kendisini göreve çağırdığına inanmakta olduğunu da eklemiştir. Bush bu durumu dolaylı bir şekilde ifade etmekte ve herkesin elinden geleni yapması için de teşvik etmiştir. Bush seçim döneminde dini bir dil kullanmış özellikle merhametin ve cesaretin Amerikan değerlerinin birer parçası olduğunu vurgulayarak muhafazakâr kesimin desteğini almıştır. 11 Eylül olaylarından sonraki açıklamalarında ülkeden dua istediğini belirtmiştir. Üçüncü konuşmasında ise “Karanlık ölüm vadisinden geçsem bile, kötülükten korkmam. Çünkü sen benimlesin” Zebur Mezmurlar 23:4 kısmını alıntılamıştır (Lincoln, 2006, ss.22-25).

Kurtoğlu (2016), Yale üniversitesi gibi eğitim kurumlarının Evanjeliklerin kurduğundan ve bu üniversitelerden mezun kişilerin de devletin üst kademelerinde görev yaptığından söz etmiştir. Bush'un Evanjelizme bağlı 'Kurukafa ve Kemikler' denen ezoterik bir tarikata bağlı olduğunu iddia etmiştir. Bu üniversitede okumuş birçok kişinin bu tarz ezoterik örgütlere üyeliğini ve bu kişilerin bir kısmının da Musevi olduğunu iddia etmiştir (ss.344-382). O halde Bush'un Orta Doğu ve Müslüman âlemi ile ilgili kararlarında bu tarz örgütler oldukça etkin olmuştur. "11 Eylül 2001 olaylarından sonra başta Başkan Bush olmak üzere devlet yönetiminde olanlar dış politika söylemlerinde dini argümanlar kullanmaktan geri durmamışlardır. Din açıkça dış politika oluşumunda ve yürütülmesinde önemli bir unsur olarak yer almıştır. En çok '*Militan İslam*' söylemi, ABD dış politikasında terörün kaynağı olarak görülmüştür" (Şahin, 2016, ss.229-230).

Bush'un Orta Doğu stratejisindeki en önemli nokta anti-demokratik yönetimlere karşı özgürlüğü savunmak olmuştur. Bush'a göre Tanrı insanı barış ve refah içinde yaşasın diye yaratmıştır. Orta Doğu'da bulunan tiranlar ve zulümkârlara karşı ABD'nin savaşı Tanrı'nın vermiş olduğu bir görev olarak görülmüştür. Bush kendisinden önce bazı dış politikaları değiştirmiştir. Bu politikalardan biri reaktif politika anlayışıdır. Bunun yerine önleyici saldırı adını verdiği -bir tehdit ortaya çıkmadan onu bertaraf etme-politikayı benimsemiştir. Aynı zamanda daha önce geçerli olan diyalog politikasının yerine de bu ülkelerde rejim değiştirme politikasını benimsemiştir (Arslan & Arı, 2004, ss.233-234). Bush'un uyguladığı politikalar Yeni Muhafazakâr kesimin desteğini almıştır (Arslan & Arı, 2004, s.235). Bush'un Orta Doğu'ya yönelik en önemli projesi *özgürlük projesi* olmuştur. ABD çok taraflılık siyasetini terk etmeye yönelmiştir. 'Ya bizimlesin ya da bizim karşımızda teröristlerle birliktesin' söylemi doğrultusunda formüle edilen *Bush Doktrini* Amerika'nın yeni dönem evrenselciliğinin ve istisnacılığının sınırlarını çizmiştir (Taşdemir & Özen, 2006, s.6).

Bush, bombalamadan kısa süre sonra kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi, karşı tarafı da şeytani güç olarak nitelemeden önce 13 Eylül 2001 tarihinde Noam Chomsky şu satırları yazmıştır: "Nasıl tepki göstereceğimize gelince, bir seçim yapmamız gerekiyor: Haklı bir nefret duyabiliriz, ya da işlenen suçlara neyin yol açmış olabileceğini anlamaya çalışabiliriz - ki bu, failerin ne düşündüklerini anlamak için çaba sarfetmek anlamına gelir. Şayet ikinci yolu seçersek, Robert Fisk'in sözlerine kulak vermekten daha iyisini yapamayacağımızı düşünüyorum. Yıllarca süren seçkin bir habercilik deneyiminin ardından, Robert Fisk'in bölgede olup bitenler hakkındaki

doğrudan bilgisi ve kavrayışı eşsiz bir hal almıştır. ‘Ezilmiş ve aşağılanmış insanların şeytani ve korkunç zalimliği’ni tarif ederken şunları yazar: ‘Önümüzdeki günlerde, dünyadan inanması istenecek olan, sadece demokrasinin teröre karşı savaşı değildir. Aynı zamanda, Filistinlilerin evlerini vuran Amerikan füzelerine, 1996’da bir Lübnan ambülansına füze fırlatan ABD helikopterlerine, Kana adlı bir köye düşen Amerikan top mermilerine, Amerika’nın müttefiki İsrail’in maaş bağladığı ve giydirip kuşattığı Lübnanlı milislerin mülteci kamplarında gerçekleştirdiği kırım, tecavüz ve cinayetlere de inanması istenecektir.’ Ve çok daha fazlasına. Bir kez daha, bir seçim yapacağız: Anlamaya çalışabiliriz, ya da bunu yapmayı reddedebiliriz ki bu durumda, bizi bekleyen çok daha kötü olayların gerçekleşmesi ihtimalinin güçlenmesine katkıda bulunmuş oluruz” (Chomsky, 2002, s198).

ABD Yeni Muhafazakâr anlayışla Orta Doğu’da yeni bir sistem uygulamaya başlayacak, yeni değerler, yeni insan, yeni kültür, yeni din ve beynelmilel sermayenin ilahlarınca belirlenmiş değerlere tapınan sürüleştirmiş toplumlar yaratmak istemiştir. Bunu yaparken de silah kullanacaktır. ABD, Orta Doğu’da Tanrılaşmış ya da Tanrı’nın verdiği bir görevi üstlenmiştir. (Gerger, 2008, s.442).

3.2. Amerika’nın Büyük Orta Doğu Projesi Ve Mesihçi Anlayış

3.2.1. Armageddon Savaşı

Armageddon Savaşı Evanjelist ve Yahudi Siyonizmi’nin kendi inançları etrafında gelecekte olacağına inandıkları büyük bir savaştır. Kitab-ı Mukaddeste, Vahy bölümünde bahsedilen Armageddon Savaşı’ndan sadece bir kez bahsedilmesi dikkat edilecek bir unsurdur. 16. Bab’ın 16. kısmında şöyle yazmaktadır “Üç kötü ruh, kralları İbranice Armagedon denilen yere topladılar” (Vahy:16-16). “Dolayısıyla yorumcular bu kelimeyi İbranice açısından ele almışlardır. Buna göre kelime İbranice’de tepe anlamına gelen hara kelimesinin kısaltılmış bir formu olan har kelimesi ile gadad fiilinden türeyip “buluşma yeri” anlamına gelen ve aynı zamanda Filistin bölgesinde bir yerin özel adı olarak da kullanılan megiddo kelimesinin birleştirilmiş bir şeklidir ve “Megiddo Dağı” anlamına gelmektedir” (Elmas, 2017, s.77).

Armageddon Savaşı özünde Yahudilerin vaat edilen topraklara sahip olduğu savaştır. Kutsal savaş olarak anılan Armageddon Savaşı başlamış ve devam etmektedir. Evanjelik görüşe göre Armageddon Savaşı devam ederken üç şart yerine gelecek ve bu

savaşa İsa Mesih teşrif edecektir. İlki vaat edilen topraklarda bir İsrail Devleti'nin kurulması, ikincisi Kudüs'ün İsrail Devleti tarafından alınması sonuncusu ise Süleyman Mabedi'nin yeniden inşası olarak kabul edilmiştir. Bu üç olaydan sonra Evanjeliklere göre İsa Mesih yeryüzüne gelip Deccal ile savaşıacak ve yeryüzü krallığını tesis edecektir. 1948 yılında İsrail kurulmuş, 1967'de Kudüs'ün bir kısmı alınmıştır. Son şart ise Mescid-i Aksa ve Kubbet-üs Sahra'nın yıkılıp yerine Süleyman Tapınağı'nın yeniden inşa edilmesi kalmıştır (Çetin, 2014, ss.11-12).

İslam dünyasında Mehdi anlayışı benimseyen kesimler için de Armageddon Savaşı olacaktır. Bu savaşa Melhame-i Kubra denilmektedir. Halis Bayancuk'un ele aldığı yazısına göre bu savaş Şam bölgesinde vuku bulacaktır ve Megido denilen bölge ise Şam'a yakın olarak bilinmektedir. Bu savaşın başında peygamber soyundan olan Mehdi olacaktır. Dünyada adaletsizlik, haksızlık, yozlaşma gibi olaylar vuku bulacak ondan sonra Mehdi gelip insanlığı Melhame-i Kubra Savaşı ile kurtaracaktır. Melhame-i Kubra kazanıldıktan sonra İstanbul fetih edilecek daha sonra Deccalın geleceği düşüncesi mevcuttur. Onun gelişinden sonra İsa Mesih'in de geleceğini tartışmıştır (Bayancuk, 14 Ekim 2016). İslam inancında Mesihçi anlayışı savunan görüşe göre Hz. İsa, Deccal'i öldürdükten sonra Mehdi'nin arkasında namaz kılacaktır. İslam inancının bir kısmında da tıpkı Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi bu anlayıştan etkilenmiş ve böyle bir savaşın olabileceğini savunmuştur.

3.2.2. BOP'un Amacı

11 Eylül 2001'den sonra ABD, yönünü Orta Doğu'ya çevirmiştir. Olay öncesi İsrail'in kuruluşundan bu yana ABD sürekli Araplarla problemler yaşamıştır. Özellikle 6 gün savaşlarından sonra Arap Devletlerinin Batı'ya petrol satışını kısıtlaması, ABD ve diğer Batı Devletleri için bir problem olmuştur. ABD, üretim merkezi bir ülkedir. Üretimin aksamaması için de gereken materyalin zamanında elinde olması gerekmektedir. Bu materyalin büyük çoğunluğu Orta Doğu'dan gitmektedir. Bu yüzden ABD bu zengin coğrafyaya hâkim olmaya çalışmıştır. Aynı zamanda jeo-stratejik konumu itibari ile dünyanın merkezi konumundadır.

Mithat Işık'ın (2018) ele aldığı 'Büyük Orta Doğu Projesi Nedir?' yazısında ABD'nin bu bölgeye egemen olma isteğinin nedenleri sıralanmıştır. Işık, Bernard Lewis'in ortaya koyduğu doktrinin hayata geçirilmesi şekline BOP demektedir. Bu proje ile istenen Orta Doğu'nun Amerika'ya benzetilmesidir. Demokrasi, özgürlük, insan

hakları söylemleri ile bu coğrafyaya ABD'nin silahlı mücadelesi, yeni şeytan küresel terörizmi yok etmek demektir. "ABD 1998'de Başkan Clinton Dönemi'nde 21.yüzyılı şekillendirme adı altında yeni bir stratejik yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşımın amacı, dünyayı ABD'nin milli çıkarları doğrultusunda şekillendirmektir. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD'nin Afganistan ve 2003 yılında Irak'a müdahalesi ve işgali bu stratejinin ilk adımı olmuştur" (Işık, 09 Temmuz 2018).

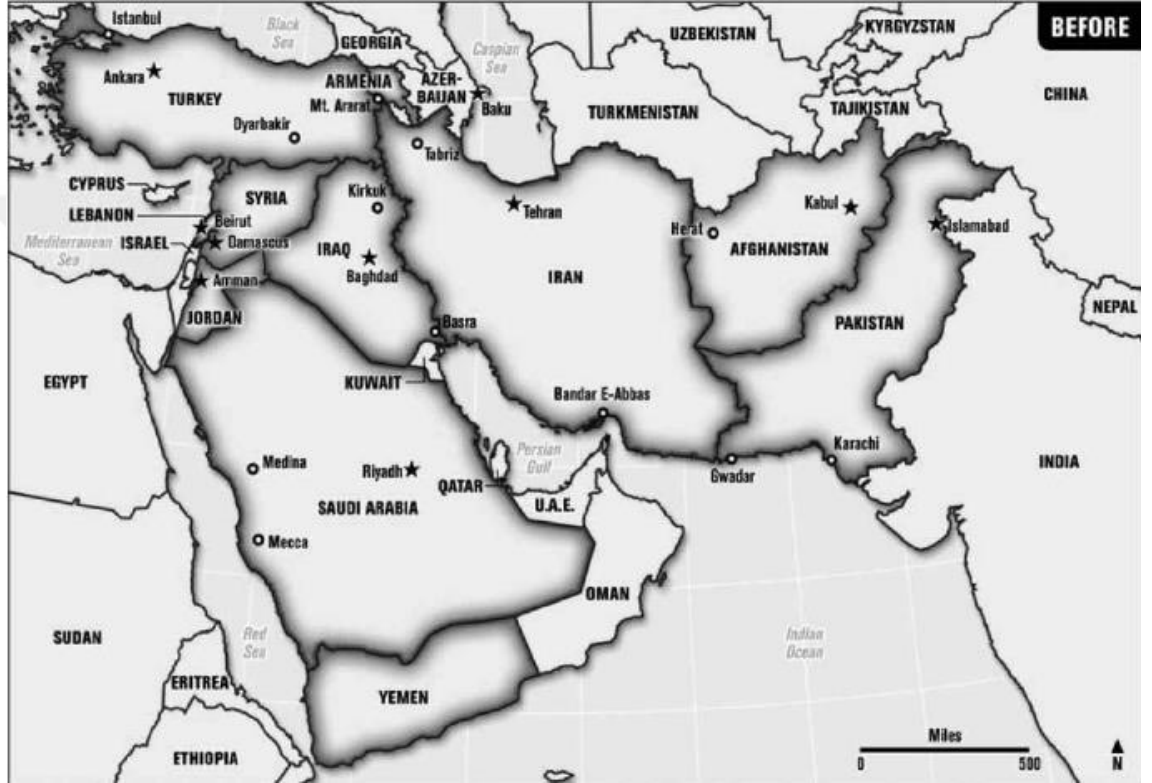
BOP'un 'siyasi çıkar' amacının yanı sıra bu çalışmada en önemli konu 'dini çıkar' amacı olacaktır. BOP dini anlamda ne ifade etmektedir? Yukarıda bahsedilen Evanjelistler, Yahudiler, Hristiyan sağ ve diğer ezoterik örgütlerin büyük kısmı için Orta Doğu önemli bir merkez olmuştur. Üç büyük dinin doğduğu yer olan Orta Doğu, aynı zamanda ezoterik grupların dini emellerine ulaşılacakları bölge olmuştur. Evanjelist ve Yahudi inancının dayandığı Eski Ahit'e göre Armageddon Savaşı bu bölgede vuku bulacak ve dünya krallığı yine bu bölgede kurulacaktır. Beklenen Mesih'in doğduğu ve tekrar geleceği yerin de burası olduğu düşünülmüştür. Yahudilere vaat edilen topraklar da yine bu coğrafya üzerinde bulunan topraklar olduğu kabul edilmiştir. Bu yüzden Evajelistler, İsrail ve özellikle Siyonist Yahudiler BOP'u desteklemektedir (Kurtoğlu, 2016, s.257). Eskatolojik görüşe göre Kudüs'te kurulacak olan İsrail Devleti İsa'nın gelişini hızlandıracak ve İsa geldiğinde Yahudiler ona karşı aynı hatayı tekrar etmeyecektir. İsrail'in kurulması ile Protestanlar da rahat bir nefes alacak ve zenginleşeceklerdir (Çorbacı, 2020, ss.233-234). Protestan mezhebinin bir parçası olan Evanjeliklerin görüşüne göre kendileri gökyüzünde iken İsa Mesih'in yeryüzündeki savaşını izleyecek ve İsa Mesih Orta Doğu'da Deccal'i öldürecek sonrasında barışı, düzeni, adaleti tesis edecek yeni bir düzen kuracaktır. Yine İslam âleminde Mehdi inancı olan kesimler için de Orta Doğu büyük öneme sahiptir. Onlara göre Mehdi'nin ortaya çıkacağı yer Mekke (Gökburun, 1986, s.16) İsa'nın ineceği yer ise Şam'dır (Yönem, 1998, s.27). Demek oluyor ki bu üç din bu coğrafya için sürekli savaşılmaya devam edecektir.

3.2.3. BOP'un Hedefindeki Ülkeler ve ABD'nin Bu Ülkelere Yönelik Din Politikaları

Orta Doğu'da bulunan (İsrail hariç) bütün devletler bu projenin hedefinde olmuştur. Orta Doğu'yu haritalandırılacak olursa Akdeniz'in doğusundan Hint Okyanusu'nun güneybatı kıyılarına ve Basra Körfezine uzanan bölgeyi ifade etmektedir (Atvur, 2020, s.85). Fas'tan Asya'ya kadar 24 ülkeyi bünyesinde barındıran BOP bu

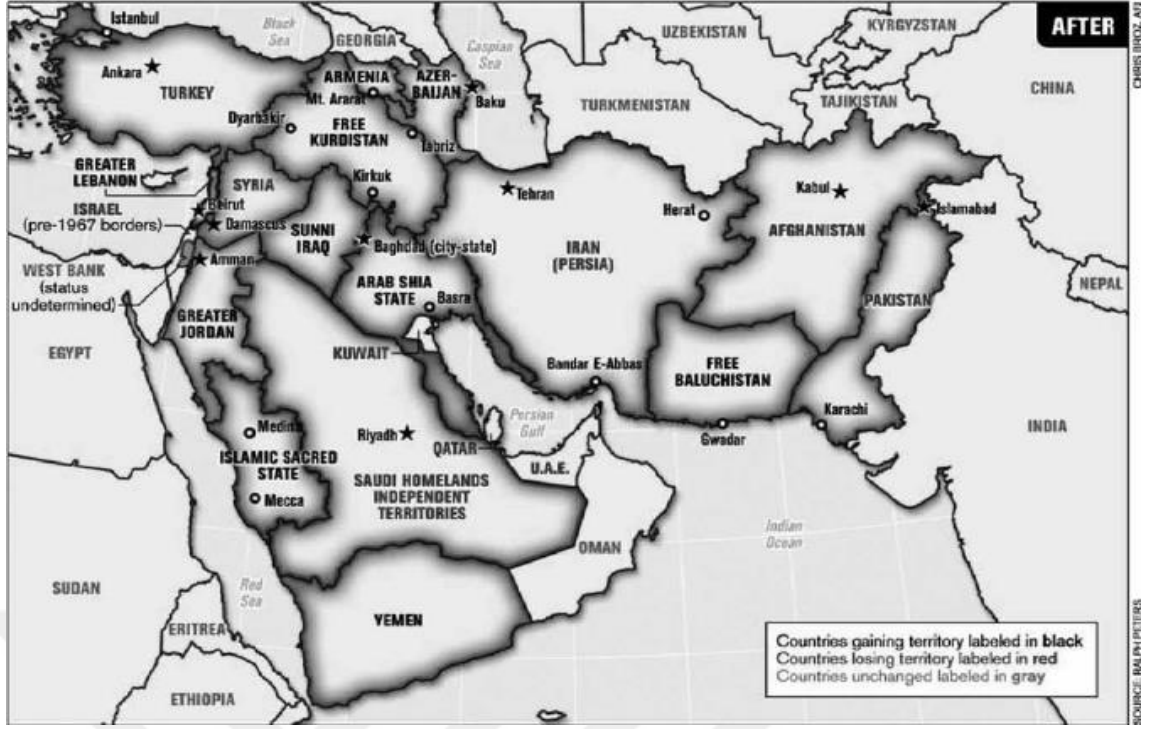
Ülkelerin sınırlarında ve rejimlerinde değişikliği hedef edinmektedir (Gller, 2016, s.39). Orta Doğu haritasını kesin bir şekilde belirlemek mümkün olmamıştır. Yaşanan olaylar ve değişen politikalar sonucu sık sık değişen bir harita ile karşılaşmak mümkün olmuştur. Aşağıda 2006 ncesi ve sonrası gösterilen haritalar ve 2011 sonrası için belirlenen haritadaki farklılıklar Batı'nın Orta Doğu için belirlemiş olduğu planı gözler önüne sermiştir.

Redrawing the Middle East map

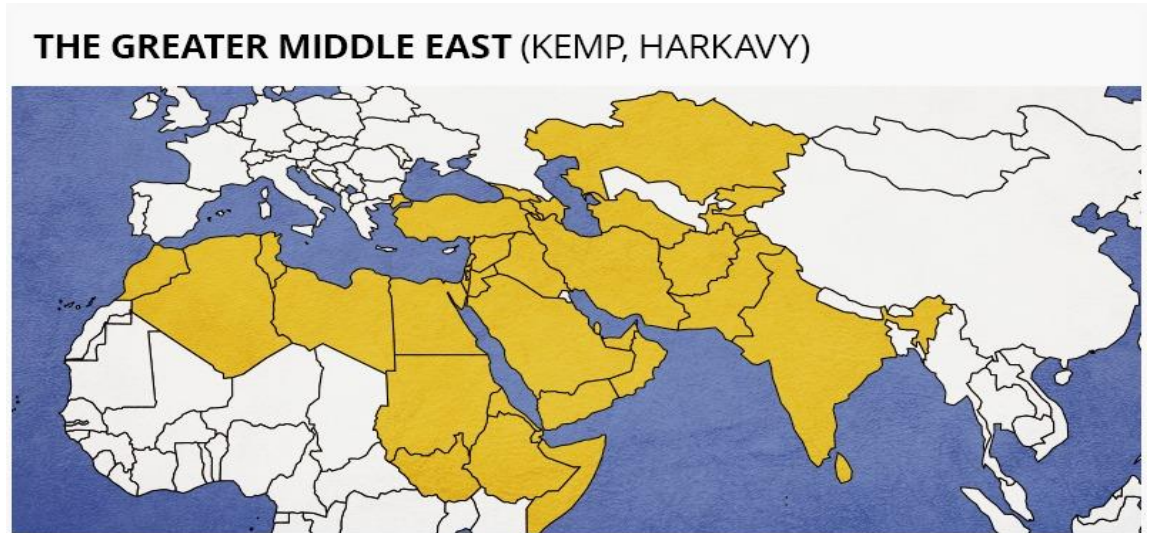
Harita 1. 2006 ncesi Orta Doğu haritası.

Kaynak: Ralph PETERS, https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-Middle-East-pre-2006-Source-Peters-2006-Photo-courtesy-of-Gannett_fig1_254290744

Harita 2. 2006 sonrası Orta Doğu haritası.

Kaynak: Ralph PETERS, https://www.researchgate.net/figure/Redrawn-map-of-the-Middle-East-Source-Peters-2006-Photo-courtesy-of-Gannett_fig2_254290744

Harita 3. 2011 yılı itibari ile tasarlanmış Orta Doğu haritası.

Kaynak: Geoffrey KEMP & Robert E. HARKAVY, <https://uwidata.com/5067-the-end-of-the-greater-middle-east-project-the-case-of-kurdistan/>

11 Eylül sonrası ABD ilk olarak Afganistan'a müdahale etmiştir (Öztürk, 2007, s.106). Ardından 2003 yılında ise Irak'ı işgal etmiştir. Bunun sebebi ise Saddam'ın El-Kaide'ye destek verdiği iddiaları olmuştur (Güller, 2016, s.40). Her ne kadar BOP 11 Eylül sonrası yaşam bulmuş bir strateji olarak görülse de özünde uzun bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Özellikle 1979 yılında Afganistan ve İran'daki değişiklikler ABD'nin işine gelmemiştir. Aynı zamanda Saddam'ın Irak'ta güç kazanması da sonraki dönemlerde ABD'nin işine gelmemiştir. İran ve Irak'ın Rusya'ya yaklaşması ABD'yi rahatsız etmiştir (Öztürk, 2022 s.51). ABD, Irak ve Afganistan ile sıcak temasta bulunurken İran'a yönelik de bazı yaptırımlar uygulamıştır. Diğer Arap ülkelerine ise İsrail konusunda oldukça yüklenmiştir. ABD, öncelikle İsrail'in Arap Devletlerince meşrutiyetini sağlamaya çalışmıştır. Daha sonra toprak meselesinin görüşülmesini öngörmüştür. Filistin ve İsrail arasındaki problem radikal örgütlerin çoğalmasını sağlamıştır. Amerika için bu bölgede terörist gruplar çoğalmıştır (Gerger, 2008, s.431). Tüm bunlar göz önünde bulundurulunca ABD'ye göre bu bölge 11 Eylül sonrası bir müdahaleyi hak etmiştir. Kurtarıcı Amerika bu bölgedeki devletlerin totaliter yapılarını değiştirecek birer demokratik ve özgür devlet haline getirecek tek ulus olarak kendisini görmektedir.

ABD'nin bu ülkelere yönelik din politikalarından en önemlisi bir Yahudi Devletini desteklemeleri olmuştur. ABD'nin İsrail'i desteklemesi tesadüf değildir. Tamamen inanç benzerliği ve bu inançlarının ortaya koyduğu bir gereklilik olarak görülmüştür. ABD'nin kuruluşundaki felsefesine bakıldığında, Amerika kıtasının kendilerine vaat edilmiş topraklar olarak görmeleri (Yarar & Bozkurt, 2020, s.273) ve kendilerini seçilmiş olarak görmeleri ile İsrail'in Orta Doğu'da bir kısım toprağın kendilerine vaat edilmiş olarak görmeleri ve kendilerini seçilmiş halk olarak görmeleri (Karahana, 2021, s.185) benzerdir. Amerika'daki Protestanlığın içinden doğan ezoterik anlayışın dayandığı nokta ile Yahudi kaynakları aynı olduğu için ABD için İsrail'in yeri daima başka olmuştur. İsrail, ABD'nin Orta Doğu'daki arka bahçesidir. ABD medyasında ve filmlerinde İsrail mağdur gösterilip İslam coğrafyası terörist ilan edilmiş ve kendileri de bir 'kurtarıcı' olmuştur. Medya bu noktada çok iyi kullanılmakta ve Orta Doğu ülkeleri bu anlamda bastırılmıştır. ABD'nin bu dini misyonu Orta Doğu ülkeleri üzerinde görünür şekilde etkili olmuştur.

3.2.4. Abraham Antlaşmaları ve Üç Büyük Dinin Kardeşliği

1948 yılından beri İsrail ve Arap Devletleri arasında çeşitli dönemlerde gerginlikler, savaşlar yaşanmıştır. İsrail kendisini var etmek adına ABD'den güç alarak etrafındaki Arap Devletleri ile sık sık çatışmalar yaşamıştır. Filistin'i korumaya çalışan Araplar ve kendini bu coğrafyanın kutsal bir halkı ilan eden İsrail devleti bir noktadan sonra uzlaşmaya gitmiştir. 1979 yılında İsrail-Mısır, 1994 yılında ise İsrail-Ürdün aralarında anlaşma sağlamıştır. Bu iki anlaşmada hakem elbette yine Amerika olmuştur. Tıpkı Abraham Anlaşmasında hakemin ABD olduğu gibi geçmiş anlaşmalarda da hakemliği ABD üstlenmiştir. 2020 yılında İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri, Bahrayn, Sudan ve Fas arasında bir mütabakata varılmış ve Abraham Antlaşmaları imzalanmıştır.

Amerika'nın öncülük ettiği bu anlaşmaların önemine ABD Dışişleri Departmanı internet sitesinde şu şekilde değinilmiştir; “Aşağıda imzası bulunan bizler, Orta Doğu'da ve dünyanın dört bir yanında karşılıklı anlayış ve birlikte yaşama ile insan onuru ve din özgürlüğü de dâhil olmak üzere özgürlüklere saygı temelinde barışı korumanın ve güçlendirmenin önemini kabul ediyoruz. Üç Semavi din ve tüm insanlık arasında bir barış kültürünü ilerletmek için dinler ve kültürler arası diyalogu teşvik etme çabalarını teşvik ediyoruz. Zorlukları ele almanın en iyi yolunun işbirliği ve diyalogdan geçtiğine ve devletlerarasında dostane ilişkiler geliştirmenin Orta Doğu'da ve tüm dünyada kalıcı barışın çıkarlarını ilerleteceğine inanıyoruz. Bu dünyayı, ırkı, inancı veya etnik kökeni ne olursa olsun herkesin haysiyet ve umut içinde yaşayabileceği bir yer haline getirmek için her insana hoşgörü ve saygı istiyoruz. İnsanlığa ilham vermek, insan potansiyelini en üst düzeye çıkarmak ve ulusları birbirine yakınlaştırmak için bilimi, sanatı, tıbbı ve ticareti destekliyoruz. Tüm çocuklara daha iyi bir gelecek sağlamak için radikalleşmeyi ve çatışmayı sona erdirmeye çalışıyoruz. Ortadoğu'da ve tüm dünyada barış, güvenlik ve refah vizyonunu takip ediyoruz. Bu ruhla, İsrail ile bölgedeki komşuları arasında Abraham Anlaşmaları ilkeleri altında diplomatik ilişkiler kurulmasında kaydedilen ilerlemeyi sıcak bir şekilde karşılıyor ve bundan cesaret alıyoruz. Ortak çıkarlara ve daha iyi bir geleceğe yönelik ortak bir taahhüde dayalı bu tür dostane ilişkileri pekiştirmek ve genişletmek için devam eden çabalar bizi cesaretlendiriyor” (The Abraham Accords Declaration). Yayınlanan bu deklarasyon sonunda 15 Eylül 2020'de İsrail, Amerika ile BAE ve Bahreyn arasında imzalanmış ve üç dilde düzenlenmiş bir anlaşma olmuştur. Devamında 10 Kasım 2020'de İsrail ve Fas arasında imzalanmıştır. İbranice, İngilizce ve

Arapça düzenlenen bu anlaşma Orta Doğu'da istikrarın ve kalıcı barışın sağlanması için atılan bir adım olmuştur.

Bu anlaşma sonunda özellikle Filistin tepkisini ortaya koymuştur. Filistin bölgesindeki problemler ve özellikle mülteci sorunu çözülmedikçe bölgede bir barışın olamayacağı savunulmuştur. Hamas sözcüsü Sami Ebu Zuhri, BAE'nin bu anlaşma ile düşman tarafına geçtiğini savunmuştur. Bu tepkiler üzerine BAE Dışişleri Bakanı Anwar Gargash bu anlaşma ile bölgede barışın ve huzurun sağlanacağını savunmuştur (Şahin & Güzel, 2021,s.22).

Bu anlaşma ile İsrail ve taraf devletler arasında ekonomik, teknolojik ve bilimsel ilişkiler olmuştur (Akıncı, 22 Eylül 2022). İsrail'in bu bölgedeki konumu ABD'nin çıkarları için oldukça önemli olmuştur. Bu yüzden ABD, İsrail ve Arap Devletleri arasında bir arabulucu görevi üstlenmiştir. Abraham anlaşması sadece siyasi çıkarların ve ortaklıkların anlaşması değildir. Aynı zamanda bu bölgede doğup dünyaya yayılmış üç büyük Tevhid-i Dinin de uzlaştığı bir anlaşma olmuştur. Bu uzlaşmayı da 'barış elçisi' ABD gerçekleştirmiştir. Burada görülen şu ki; ABD kendi değerleri ve kendisine yüklenen misyona göre hareket etmiştir. Hristiyan ABD, Yahudi İsrail'i ve Müslüman Arapları barıştırmıştır. Yani barışı tesis etmiştir. ABD, Hristiyanlık inancında İsa Mesih'e yüklenen bütün misyonları kendisi yüklenmiş ve uygulamaya çalışmıştır.

3.2.5. Yeni Dünya Düzeninde Orta Doğu

Soğuk Savaşla beraber hegemon güçler arasındaki savaş Orta Doğu'ya kaymıştır. Savaşın eksik olmadığı bu bölge sanayileşme ve küreselleşmenin artması ile hammaddenin tedarik edildiği yer olmuştur. Bu yüzden de uğruna savaşılması gereken bir yer olmuştur.

Yeni Dünya Düzeninin tesis edildiği son yıllarda Orta Doğu'daki terör olayları dünyanın dikkatini çekmiştir. Ortadoğu, geçmiş dönemde dini, modern dönemde de hammadde ve pazar ihtiyacını karşılama aracı olarak ön plana çıkmıştır. 2008 krizinden sonra 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Modern İpekyolu projesi olan 'Bir Yol Bir Kuşak' projesini açıklaması ile Çin'in de Orta Doğu'da gözünün olduğunu ortaya koymuştur. Bu proje pazar alanını genişletmeye yarayan bir proje olacaksa da Çin'in başka bölgelere yayılma korkusu ile analiz edilmiştir (Yıldız, 2018, s.14).

Amerika'nın yeni düzende Orta Doğu ile ilgili birçok projesi vardır. Ekonomik ve din (değerler) bağlamında Orta Doğu'ya yaklaşan ABD, Orta Doğu'da kendisine müttefikler aramaktadır (Kaynak, 2019, s.117). Amerika'nın 11 Eylül'ü yaşamasının ardından Afganistan ve Irak'a fiili müdahalesi Orta Doğu'nun yeni düzendeki konumunu göstermiştir. Yeni düzende Orta Doğu'yu büyük savaşlar beklemektedir (Arap Baharı ve devamında yaşananlar da bunun bir parçası olmuştur). Bunların birçoğu ABD'nin etkisi ile olmaktadır birçoğunu da Orta Doğu'daki dini ve etnik terör grupları gerçekleştirmektedir.

3.3. ABD'nin Orta Doğu'daki Mesihçi Politikasına Karşı Meydan Okumalar

ABD'nin Orta Doğu müdahalelerine bakıldığında kendisine yüklediği Mesihçi bir anlayışla hareket ettiği görülmüştür. Kendisini bir kurtarıcı, barış ve özgürlük elçisi, demokrasinin koruyucusu, refahın tesis edicisi olarak görmektedir. Kendisine yüklediği misyonlar ve Amerikan değerleri ile hareket etmesi Tanrı tarafından seçilmişliği ortaya koymuştur. Amerika'da Protestan mezhebinin beslediği Evanjelik anlayış ile Yahudiliğin bir ürünü olan Mesihçi anlayış da ABD'nin bu tutumunda oldukça etkili olmuştur. ABD'deki ezoterik örgütlerin ABD politikalarında ve yönetiminde etkili olması bu sonucu doğurmuştur.

Orta Doğu'daki mistik tarikat ve örgütlere bakıldığında ise benzer bir durumla karşılaşmak mümkün olmuştur. Elbette tarihte birçok medeniyet ve toplum yaratıcı tarafından gönderilecek bir 'kurtarıcı' beklentisinde olmuştur. Bu kültürel kodlar günümüzde siyasetle hemhal olmuştur. Bugün özellikle İran Devleti'nin bir parçası haline gelen Mehdilik inancı tıpkı Mesihçi anlayış gibi bir hal almıştır. Bu iki devletin benimsediği ezoterik anlayışların birbirine oldukça benzemesi sadece dini bir anlayışın ürünü mü yoksa politik bir araç mıdır? Bu iki devletin Orta Doğu'daki mücadelesi bu iki inancın da mücadelesi anlamına gelmiştir. Özellikle Evanjelik anlayışa göre İsa Mesih'in savaşıacağı Gog ve Mogog'un (Ye'cüc ve Me'cüc) içinde Müslüman devletler de vardır (Elmas,2017, s.27)

3.3.1. Mehdi Anlayışı ve İran'ın Uygulamaları

Hız. Peygamberden sonra Müslümanlar arasında iktidar kavgaları olmuş ve ilk defa ayrışmalar meydana gelmiştir. Özellikle Hız. Ali ve Muavviye arasındaki kavgadan

sonra ciddi bir kutuplaşma yaşanmış ve dini uygulamalarda da farklılaşmalar yaşanmıştır. Bu durumun temel sebebi imametın kime geçeceği olmuştur. Bu bölünmeler sonucunda Müslüman âleminde çeşitli inançlar ortaya çıkmıştır. Bu inançlardan en önemlisi imamet makamının sembolik bir makama dönüşmesi olmuştur (Çınar, 2021, s.1591). Yani Mehdilik düşüncesinin ortaya çıkıp yaygınlaşması olmuştur. Bu düşünce İslam âlemindeki bu ayrılıkları ortadan kaldıracak siyasi bir bütünlük kazanmıştır. Bunun bir de eskatolojik yanı vardır ki oda Mesihçi anlayışa oldukça benzerdir.

İran, Şiî temelli bir inanç benimsemektedir. Şiî inancın temelini Hz. Ali taraftarlığından geldiği bilinmektedir. Mehdi anlayışının anlatıldığı başlıkta detayları verilen Şiîlik aslında İran için dış politika araçlarından biridir. Şiî inançta esas olan Mehdi anlayışını benimsemektir. İran dış politikasında özellikle ‘biz’ ve ‘öteki’ kimliği oluşturulurken Mehdilik başvurulmuş bir unsur olmuştur. “İran İslam Cumhuriyeti Devleti, ‘biz’ olarak nitelediği ‘İran’, ‘İslam’, ‘Şiî’, ve ‘Mehdi’ kimliklerine yönelik varoluşsal tehditlerin olduğunu söyleyerek söz konusu kimlikleri ‘güvenliğin gündemi haline getirmekte ve bu tehditleri bertaraf etmek adına Irak, Suriye, Yemen, Afganistan ve Pakistan’daki İslami direnişleri desteklemektedir. ‘Biz’ kimliğine yönelik varoluşsal tehditler ise bu kimliğin ‘ötekisini’ oluşturmaktadır. Bunlar; İran’ın güvenlikleştirme eyleminde ‘düşman/tehdit’ olarak etiketlediği ABD, İsrail, Suudi Arabistan ve Körfez Ülkeleridir. Söz konusu tehditlere karşı savunulması gereken başlıca referans nesnesi de küresel Mehdi kimliğidir” (Tamer, 2022, s.70). İran kimlik anlayışının ‘Mehdi’ye dayandırılması ile ABD kimlik anlayışının ‘Mesih’e dayandırılması oldukça benzerdir. Şiî inançtaki Mehdi ve kıyamet metaforu ile Evanjelist anlayıştaki Mesih ve kıyamet metaforu oldukça benzerdir (Kurtoglu, 2016, s.222). Bu yüzden bu iki medeniyet bu anlayışlar çerçevesinde dış politikalarını şekillendirebilmişlerdir.

İran, Mehdi anlayışının küresel düzeyde kabul görölmesi için çeşitli çabalar içerisine girmiştir. Bunlardan biri de kutsal mekânlar oluşturmak olmuştur. Bu çaba ile Mehdilik anlayışına kutsiyet atfetmek ve insanlar tarafından kabul görölmesi istenmektedir. Irak, Afganistan ve Suriye’de bulunan kutsal mekânlar: Necef, Kerbela, Şamarra, Kazımeyn (Irak) (Kutsal Mekânlar, 18 Temmuz 2021), Şam (Suriye), Mezar-ı Şerif’in (Afganistan) yanı sıra İran’da oluşturulmuş kutsal mekânları şu şekil sıralamak mümkün; “Kum şehri: Devrimin kalesi olarak bilinmektedir. İran İslam Devrimi söz konusu şehir vasıtasıyla başlamıştır. On İki İmam Şiîliği’nin eğitim yuvasıdır. İran’ın mollalar şehri olarak geçmektedir. Meşhed şehri: İran’ın hac şehri olarak bilinmektedir.

Ülke açısından Meşhed şehri, değişik mimari tarzların görüldüğü nadir yerler biridir. Meşhed'in şehri adını şehit İmam Rıza'dan almaktadır; 'şehidin gömüldüğü yer' manasına gelmektedir. Şiraz şehri: Şah Çerağ Türbesi'ne sahip olan Şiraz, genel anlamda kültürel-tarihi bir kent görüntüsü çizmektedir. Ancak Şah Çerağ Türbesi'nin 8. İmam Rıza'nın kardeşi adına inşa edilmiş olması önem arz etmektedir" (Bilgetürk, 2019, s.110). Bu mekânlara yüklenen anlamlar politikanın bir aracı olmasını sağlamıştır. İran dışında kutsal mekânların bulunduğu ülkeler üzerinde İran'ın etkisi görülmektedir.

ABD'nin İran'a yakın olarak bilinen devletlere karşı savaş açması aslında İran'ı tehdit eden bir unsurdur. İran bu tehdit karşısında Mehdilik inancını yaymakta ve taraf toplamaya çalışmaktadır. 1979 yılından beri Mehdilik söylemleri Tahran için vazgeçilmez bir politika olmuştur. Kendilerini Müslüman âleminin kurtarıcı olarak gören İran, ABD'nin Mesihçiliğine karşı Mehdi anlayışını daima diri tutmak istemiştir.

3.3.2. Sünnî İslam Anlayışı ve Tarikatlar

İslam inancı diğer dinlerden farklı olarak evrensel bir özellik taşımaktadır. Kur'an'da bazı ayetlerde belirtildiği şekilde son dinin İslam olduğu ve Hz. Muhammed'in bütün milletlere gönderildiği (Maide 5/3, Al-i İmran 3/85, Enam 6/19, Araf 7/158, Furkan 25/1, Sebe 34/28) bilgisi verilmiştir. Fakat Peygamberin vefatı ile Müslüman toplumda özellikle siyasi bir kargaşa çıkmıştır. Bu kargaşa görüldüğü gibi günümüze kadar devam etmiştir. Buna bir çözüm üretilmesi adına imâmet makamı ortaya konulmuştur. Buna göre peygamber soyundan 11 İmam gelmiştir 12. İmam kayıptır, daha doğrusu saklanmıştır. Dünyanın sonuna doğru ortaya çıkacaktır. Bundan sonraki hikâye Mesih anlayış ile oldukça benzerlik taşımıştır. Farklı olan tek şey hâkim gücün kim olduğu olmuştur.

Özellikle Fars kültürünün etkisinde kalan Şia anlayışı Mehdi inancı üzerine filizlenmiştir (Agitoğlu, 2017, s.936). Sünnî anlayışa bakıldığında ise, bir kısım Sünnî Kur'an doğrudan Mehdi'den bahsetmediği için Mehdi diye birinin gelmesinin mümkün olmadığını savunmuştur. Birçok Sünnî âlim Kur'an'da ve İslam düşüncesinde Mehdiliğin olmadığı noktasında hemfikir olmuşlardır (Gün, 2017, s.108). Ehl-i sünnet anlayışında bazı âlimler Mehdi anlayışını reddederken bazı âlimler ise kabul etmektedir. Özellikle Hadis âlimlerine bakıldığında "Buhari, Müslim ve Malik b. Enes Mehdi ile ilgili rivayetlere yer vermemişlerdir ancak Ebu Davud, Tirmizî, Ahmed b. Hanbel, Taberani ve İbn Mace'nin, eserlerinde mehdi ile ilgili rivayetlere yer verdiği görülmektedir" (Çam, 2021, s.21). Bugün Türkiye'deki tarikatlara ve cemaatlara bakıldığında Mehdi anlayışının

hâkim olduğu görülmektedir. Sünni mezhepte Mehdi anlayışı başlığının altında detaylandırılmıştır.

Kurtoğlu'na göre (2023) Osmanlı'nın dağılma dönemine girmesi ile beraber İslam inancında da bozulmalar başlamıştır. Özellikle İngilizlerin Araplara yönelik politikaları ile 'ılımlı İslam' oluşturulmak istenmiştir. Bu İslam, Hz. Muhammedsiz ve Kur'anlı İslam olmuştur. Günümüz Türkiye'sinde ise FETÖ hareketinin bu anlayışa bir örnek olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Bu hareket için 'Evanjelist İslam' tabirini kullanmıştır (s.54).

Vahhabilik gibi siyasi bir boyut kazanmış anlayış ise Mehdilik tarzı anlayışları hurafe saymış ve insanlar için Kur'an'da olan kurallar geçerli görülmüştür. Cehalet, bid'at ve hurafeliğin yayıldığı bir dönemde ortaya çıkan bu anlayış Muhammed b. Abdülvehhâb tarafından Suudi Arabistan'da ortaya atılmış bir doktrindir (Büyükkara, 2012).

Görüldüğü gibi Sünni anlayış kendi içinde birçok parçaya bölünmüş ve bu parçalardan birçoğu Yahudilik ve Hristiyanlığın bir ürünü olan Mesih anlayışı ve Şia'nın Mehdi anlayışından etkilenmiştir. Bu farklılıklar İslam dünyasında parçalanmalara ve birbiri ile savaşmaya kadar ilerlemiştir. Bugün İran ve Suudi Arabistan arasındaki gerginliğin bir nedeni de aynı anlayıştan beslenmemeleri olmuştur. Yine Irak-İran savaşında Saddam Hüseyin'in Sünni olması etkili olabilmektedir (Akçay, 2013, s.107).

3.3.3. Orta Doğu'da Mesihçi Anlayış

Birçok dine ev sahipliği yapan Orta Doğu coğrafyası İbrahimî dinlerini de doğurduğu bir coğrafya olmuştur. Bu üç büyük dindeki benzer özellikler diğer dinlerden de alınmış özelliklerin toplamı olmuştur. Bu benzerliklerden en önemlisi kuşkusuz bir 'kurtarıcı' motifidir. Yukarıda, 'kurtarıcı' fikrinin sadece Orta Doğu'da doğan dinlere ait bir durum olmadığından bahsedilmiştir. Fakat Orta Doğu'nun doğurduğu üç büyük dinin ortaya çıkardığı bu 'kurtarıcı' neredeyse tek bir karakterde birleşmektedir. Farklı isimlerle nitelense de aslında karakter aynı özellikleri taşımıştır.

Hristiyanlık ve Müslümanlıktan daha eski olan Yahudilik inancında beklenen kurtarıcı 'Mesih' olarak adlandırılmıştır. Mısır'da esaret altındaki İsrailoğulları Musa'nın gelişi ile ilk kurtarıcılarını kavuşmuştur. Daha sonra Babil'in İsrail topraklarını işgal etmesi, Yahudileri İsrail dışına sürmesi ve mabedi yıkması ile esaret yılları tekrar

başlamıştır. Ardından Yunan ve Roma hâkimiyeti ile İsrailoğulları tam bir çıkmaza girmişlerdir. Bu süreçten sonra Yahudilere göre yaşadıkları bu durum Tanrı'nın bir cezasıdır, Yahudiler tövbe edip Tanrı'ya iyi birer kul olduktan sonra Davud'un soyundan gelecek Mesih onları tekrar kutsal topraklara toplayacaktır ve bu Mesih Davud Krallığını tekrar kuracaktır (Daşbadem, 2008, s.8). Burada görüldüğü üzere Yahudi inancında Mesih anlayışının oluşma sebebi toplumun yaşadığı siyasi bir travma olmuştur.

Yahudiler Davud soyundan Mesih'i beklerken Meryem babasız bir çocuğu doğurmuştur. Bu çocuğun İsa Mesih olduğu söylenmiştir. Yahudilerde Ferisiler (Ortodoks), Esseniler, Zelotlar, İseviye mezhepleri Mesih anlayışını kabul ederken Saduki ve devamı kabul edilen Karailik mezhebi bunu reddetmektedir (Daşbadem, 2008, s.35-53). Yahudi inancının doğurduğu bu anlayış Hristiyanlık ile gelişmiş ve özellikle İngiltere'de ortaya çıkan Protestan mezhebi ile günümüz halini almıştır.

Dinler, Mesih anlayışını her ne kadar kutsal kitaplarına dayandırsa da özünde siyasi bir araç olduğu aşikârdır. Özellikle Orta Doğu coğrafyası için Yahudi ve Hristiyan (özellikle ABD) dünyasının yaklaşımı 'Mesih' anlayışı çerçevesinde olmuştur. Zalim, totaliter, insan özgürlüğünü kısıtlayan her gün kan akıtan bu coğrafyanın zalim Deccallerine karşı kurtarıcısı ve özgürlük tesis edici Amerika, kendisini Mesih ilan etmiştir. ABD'nin anlayışına göre, Mesih Amerika, terörizmle savaşarak insanları kurtaracak ve kurtulan Müslümanlar demokrasiye kavuşacak, Amerikanlaşacak, Mesih Amerika'ya minnettar olacak ve Mesih Amerika'nın en önemli müttefiki İsrail'e genişleme özgürlüğü verecektir. Kısacası bu anlayışın doğup geliştiği topraklar Orta Doğu olmuş olsa da Batı'da yeni bir hal almış ve hedef tahtasına özellikle Orta Doğu hâkimiyetini koymuştur.

3.3.4. Mesihçi Anlayışın Geleceği ve ABD Dış Politikasına Etkileri

Kurtarıcı anlayışı tarihin her döneminde toplumlarda görülen bir unsur olmuştur. Bu figür her daim Tanrısal bir güç ile ilişkilendirilmiştir. Modern dönemde her ne kadar pozitif düşünce devletlerin kurulmasında ve ilişkilerini yürütmede etkin olmuş olsa da geçmişteki bu anlayış kalıplaşmış gibi devam etmiştir. Bu durum yukarıda detaylandırıldığı gibi ABD dış politikasına da yansımıştır.

Mesihçi anlayışın İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD içinde yaygınlık kazanması ve politikalarına sirayet etmesi ABD'nin gelecekte Orta Doğu hakkında nasıl bir politika

izlemesi gerektiğinin temelini oluşturmıştır. Her ne kadar ABD politikasının seküler bir yapıda olduğu savunulsa da elde edilen veriler, yapılan incelemeler ve ABD yöneticilerinin dönem dönem yaptıkları açıklamalar da göstermiştir ki ABD dış politikasında din oldukça etkili olmuştur. Özellikle Orta Doğu bağlamında sergilenen yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda İslam'a karşı Hristiyan ve Yahudi birlikteliği göze çarpmıştır. ABD'de ortaya çıkan lobiler, ABD'nin siyasi yaşamında perde arkasında hükümetleri etkisi altına almış gruplar olmuştur (Umerova, 2006, s.46).

Amerika'nın Büyük Orta Doğu Projesi'nde görüldüğü gibi ABD, kendisini bölge halkı için bir kurtarıcı olarak ilan etmiştir. Hollywood filmlerinde provası yapılan Mesihçilik anlayışı özellikle Irak ve Afganistan müdahalelerinde hayat bulmuştur. Mesih anlayışı ile hareket eden ABD, bugün gelinen noktada Orta Doğu'da sergilediği davranış ile politikalarını göstermiştir. Kendisine bağlı yeni uydu devletler kurmak isteyen ABD, özellikle Büyük İsrail Devleti'nin kurulması için elinden geleni yapmaktadır. Yahudi ve Hristiyanlığın ortak amacı olan Tanrı'nın Krallığını kurmak özünde Amerikan hegemonyasını barındırmıştır.

ABD kuruluşundan beri kendisine karşı olan bütün güçleri 'kötü' ve 'öteki' ilan ederken kendisini de 'insanlığın kurtarıcısı' ilan etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na kadar kendisini dünyada yaşanan olaylardan soyutlayan bu Mesih ABD, İkinci Dünya Savaşı'nda hâkimiyet alanlarının tehdit edilmesi sonucu hemen ortaya çıkmış ve 'kurtarıcı' vasfını yüklenerek otoriter güçlerle mücadele etmeye başlamıştır. Büyük başarılar elde eden Amerika, diğer zayıf devletlere de kendisini kabul ettirmiştir. Soğuk Savaş'ın başlaması ile bu sefer Sovyet Rusya'ya karşı Mesihvari hareket etmiştir. Yaptığı propagandalar ile Komünist Rusya'yı dünya için tehlikeli bir devlet olarak gösterirken kendisini de demokrasi ve özgürlüğün doğduğu bir devlet olarak lanse etmiştir.

Günümüze gelindiğinde Mesihçi anlayışın ABD için en çok anlam bulduğu coğrafyanın Orta Doğu olduğu gerçeği gün yüzüne çıkmıştır. Hristiyanlık ve Yahudi inançlarının Orta Doğu'da doğması, Yahudilerin Orta Doğu'da ortaya çıkan bir halk olması ve bu iki inanca göre Yahudilerin seçilmiş halk olarak kabul edilmesi Orta Doğu'ya yönelik politikaları şekillendirmiştir. Orta Doğu için en etkileyici politika kuşkusuz Mesih anlayışı olmuştur. Dinsel anlamda Yahudi ve Hristiyanlık dışında ezoterik örgütlere sahip olan bu coğrafya, bu örgütlerin ve düşüncelerin savaş merkezi konumunda olmuştur. Reelde tamamen bölgeye hâkim olmak isteyen güçler, bunu Tanrısal bir istekmiş gibi göstermeleri daha çok taraf toplamalarını sağlamıştır. Tamamen

ekonomik çıkarlar için ortaya çıkan çatışmalara, müdahalelere, işgallere dinsel anlamlar vermeye çalışılmıştır. ABD, Orta Doğu'da Mesih gibi hareket edip insan hak ve özgürlüklerini temin etmeye çalışırken binlerce insanın ölümüne sebep olmuştur. Devletleri ağır silahlarla işgal etmiştir. Üstün değerlere sahip olan bu devlet bu müdahalelerde bulunurken çoğu zaman değerlerine aykırı davranabilmiştir.

Masihçi anlayışın gelecekte nasıl bir hal alacağını değerlendirirken ABD'nin Orta Doğu'da bugün elde ettiği başarıları göz önünde bulundurmak gerekli olacaktır. 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasından dakikalar sonra İsrail'i tanıyan ABD bu devlete yönelik hassasiyetini ortaya koymuştur. Günümüze gelinceye kadar her daim İsrail'in yanında olmuş Arap Devletlerine karşı İsrail'i desteklediğini apaçık dile getirmiştir. İsrail'in her eylemini meşrulaştırmak ve dünyaya kabul ettirmek için medyasında İsrail'i destekler nitelikte gündem oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrasında karşısındaki 'öteki' de İslam Devletleri olmuştur. Özellikle 11 Eylül olaylarından sonra ABD'nin kendisini Orta Doğu'da ortaya çıktığı düşünülen radikal örgütlere karşı bir Mesih olarak görmesini sağlamıştır. Bu süreçten sonra ortaya atılan BOP ile ABD istediği İslam Devletine müdahale etmeye başlamıştır. Bu projenin amacının her ne kadar özgürlük ve demokrasi olduğu savunulsa da asıl amaç Orta Doğu hâkimiyeti isteği olmuştur. Orta Doğu sadece hammadde açısından zenginliği ile bilinmiyor aynı zamanda dünyanın merkezi ve diğer kıtaları da birbirine bağlayan bir köprü işlevi olduğu da kabul edilir. Geo-politik bir öneme sahip olan Orta Doğu her hegemon olmak isteyen gücün hedefinde olmuştur.

Bugün Orta Doğu'da yıllardan beri devam eden Arap Baharı da yine BOP'un sebeplerinden olduğu düşünülmüştür. Son yıllarda Suriye'de ABD'nin etnik örgütlerle hareket etmesi de ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik politikasını ortaya koymuştur. Bilfiil bu savaşın içinde yer alan ABD, bu savaşta da tıpkı Irak ve Afganistan müdahalelerindeki gibi kendisini insanlığın kurtarıcısı ve özgürlüğün tesis edicisi olarak görmüştür.

ABD siyasetinde etkili olan Evanjelistler, bu durumdan oldukça memnun olmuştur. ABD'nin Mesihvari politikalarının en önemli temsilcileri Evanjelikler olmuştur. Yapılan incelemelerde de görüldüğü gibi Evanjelikler ABD'nin dünya hâkimi olması için çalışmalarına hız kesmeden devam etmişlerdir. Asıl ve en önemli amaçları Orta Doğu'ya sahip olmak olan bu ezoterik örgütler bugün Orta Doğu'da oldukça başarı elde etmiş olmalarına rağmen hâlâ hedeflerine kesin olarak ulaşamamışlardır.

Uygarlıkların ortaya çıktığı tarihten beri her hegemon güç Orta Doğu coğrafyasına hâkimiyet kurmak istemiştir. Kimileri kısmen başarı sağlamış olsa da bu egemenlikleri kısa sürmüştür. Modern dönemin başlaması ile Batılı Devletlerin sömürgesinde olan Orta Doğu, bir süreden sonra el değiştirmiştir. Bu yüzden ABD, ne kadar güçlü politikalar geliştirse de kesin bir hâkimiyeti mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Dünya’da ABD dışında başka güçlü uygarlıklar gelişmektedir. Bu uygarlıklar ABD’nin uygulamalarına karşı koymaktadır. Bu yüzden kesin ve uzun süreli bir hâkimiyetin sağlanacağı düşünülmemektedir.

SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar her zaman zor durumlardan kendilerini kurtaracak bir ‘kurtarıcı’ beklentisi içinde olmuştur. Bir kahraman yaratmak ve o kahramanı Tanrı’nın silahı olarak görmek toplumların karakteristik özellikleri olmuştur. Bu durumlar toplumların dini yaşamlarını oldukça etkilemiştir. Toplumlar sadece Tanrı(lara)/Tanrıça(lara)’ya inanmakla yetinmemiş aynı zamanda kendilerini seçilmiş olarak da görmüşlerdir. Bu seçilmişlik anlayışı özellikle Yahudi ve devamında şekillenen Hristiyanlık inancında görülmüştür.

Yahudi ve Hristiyanlığın bir ürünü olan Mesihçi anlayış apokaliptik bir hal almış ve insanlığın kıyamete yakın büyük zulüm ve kötülük içerisinde olacağını savunmuştur. Bu yozlaşmışlık karşısında, Yahudi ve Hristiyan anlayışa göre, Tanrı yanına aldığı İsa’yı tekrar dünyaya gönderecek ve bu yozlaşmaya sebep olan zalim Ye’cüc ve Me’cüc kavimleri ve Deccal’i yok edip Tanrı’nın hâkimiyetini yeryüzünde tesis edecektir. Bunun karşısında ise İslam dünyasında Mehdi anlayışı gelişmiştir. Mehdi anlayışının Mesih anlayışı ile birçok benzer noktası bulunmaktadır. Tek farkı İsa Mesih’in gelip Mehdi ile beraber Deccal’a karşı savaşacağı ardından İslam inancı üzerine yaşayacağı, zaferden sonra Mehdi’nin arkasında namaz kılacağı anlayışı hâkim olmuştur.

Bu çalışmada bahsedilen ABD’nin Mesihçi anlayışı, ABD’nin dış politikasına ciddi etkileri olmuştur. ABD’nin kuruluşundan bu yana Protestan mezhebi hem ulusal kimlik oluşturmada hem de iç ve dış politika belirlemede oldukça etkili bir unsur olmuştur. Amerika kıtasına göç etmek zorunda kalan Avrupalıların bir kısmı kendi ülkelerinde uğradıkları dinsel zorbalıklardan kurtulmak için bu göçleri gerçekleştirmişlerdir. Bunun ötesinde birçok farklı sebeple insanlar göç etmiş ve koloniler oluşturulmuştur. Bu koloniler Britanya, Hollanda ve Fransa gibi güçlü ülkelere vergi ödemekle mükellef olmuşlardır. İngiltere’den göç eden Püritenler bu duruma daha fazla katlanamayıp Amerika’nın bağımsızlığı için mücadele içine girmişlerdir. ABD’nin bağımsızlık savaşı sırasında ülke vatandaşlarının %75’i Püritenlerden oluşmuştur. Bu durum yeni kurulan devletin Protestan mezhebini bir devlet politikası haline getirdiğini ortaya koymuştur. Bu yapı ‘seçilmiş’ bir ulus yaratmak istemiştir. Bu ulusun kimliği değerler ve din üzerine şekillenmiştir. Kuruluşunda her ne kadar din ve devlet işlerinin ayrı yürütüldüğü görülse de ulusal kimlik din üzerinde şekillenmiş ve ilerleyen yıllarda din etkisini politikada ciddi anlamda göstermiştir. Çok kültürlü bir yapıya sahip olan bu

devletin ulus kimliğini oluşturması da oldukça zor olmuş olsa da sağlam bir Amerikanlık var etmiştir. Heterojen bir yapıya sahip olan Amerika’da ulus kavramı sentetik yeni bir etnik yapı ile yükselmeye başlamıştır.

ABD, dış politikasını belirlerken kullandığı unsurlardan en önemlisi din olmuştur. Bazı dönemlerde devlet büyüklerinin söylemlerinde ciddi anlamda dini söylem görmek mümkün olmuştur. Bu dini söylemler Amerika’yı dünyanın ‘kurtarıcısı’ olarak göstermiş ve Amerika’ya Mesihvari bir misyon yüklemiştir. Bu anlayışı başka toplumlara kabul ettirmek için ise medyayı kullanmıştır. Hollywood filmlerine bakıldığında özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Evanjeliklerin etkisi ciddi bir şekilde görölmüştür. Hollywood filmlerinin konusu her ne olursa olsun Amerika ile ilgili subliminal mesajlar içermiştir. Yukarıda örnek olarak incelenen filmlerde gerek bir ürün yerleştirmesi yapılarak reklam yapılmış, gerek ABD’nin, dünyaya tehdit olan bir unsuru ortadan kaldırdığı gösterilerek ABD’ye ‘kurtarıcı’ misyonu yüklenmiştir.

1960 ile 1970 arasında yaşanan ekonomik sıkıntılar dünyanın yeni bir düzene doğru evrilmesine sebep olmuştur. Sovyet Rusya’nın da zayıflaması ABD’nin yeni politikalar benimsemesine sebep olmuştur. 1980’lerden sonra Yeni Dünya Düzeni söylemi gündeme çıkmaya başlamıştır. Sovyet Rusya’nın dağılmasından sonra siyaset sahnesinde tek başına kalan ABD bu yükü tek başına omuzlayamamıştır. Uzun zamandan beri kendisine bir ‘öteki’ oluşturmaya alışan ABD 11 Eylül 2001 yılına gelindiğinde yaşanan bombalama olayı ile bu ‘kötü öteki’yi dünyaya duyurmuş ve ‘terörizmle savaş’ söylemini ortaya koymuştur.

Bu yeni ‘öteki’nin kim olduğu belirsiz olmuştur. Orta Doğu coğrafyasından birileri ABD’yi hedefine koymuştur. ABD, hem kendisini hem de İşlam coğrafyasını bu ‘öteki’den temizlemeyi görev olarak üstlenmiştir. Bush’un Tanrı’ya sığınarak önce Afganistan’a sonra Irak’a saldırması, ABD’nin kendisine saldıranların Tanrı’nın kurallarına aykırı geldiği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Orta Doğu’ya bir kurtarıcı edası ile saldıran ABD’nin bu coğrafya için en önemli politikası BOP olmuştur. ABD’nin bu proje ile amaçladığı kendi demokrasisini Orta Doğu’daki devletlere kabul ettirmek olmuştur. Hali hazırda devam eden bu projenin en önemli amacı Orta Doğu’da Büyük İşrail Devletini kurmak olmuştur. Büyük İşrail Devletinin kurulması ile bu proje de amacına kavuşmuş olacaktır.

ABD'ye göre Orta Doğu'da totaliter rejimler yıkılmalı ve yerine Amerikan demokrasisine benzer bir demokrasi olmalıdır. Bunun gerçekleşebilmesi için Mesih rolünü üstlenen ABD, BOP'u hayata geçirmelidir. ABD'nin bu projedeki asıl amacı Orta Doğu'yu yönetmek olmuştur. Orta Doğu'yu yönetebilmesi için de ezoterik bir anlayış olan Mesihçi anlayışı kullanmıştır. ABD'ye göre, Mesih ABD karşısındaki Deccal, Orta Doğu'daki radikal grupların ortaya çıkardığı örgütlerdir. Bu örgütlerin demokrasiye ve özgürlüğe zarar verdiği düşüncesi mevcut olmuştur. İnsanların daha iyi bir yaşam sürmesinin ancak Amerikan demokrasisinin sağlanması ile mümkün olacağı ABD tarafından düşünülmüştür. ABD'ye göre, Orta Doğu'yu 'kötü öteki' yerine ABD yönetmelidir.

Bu projeye karşı Orta Doğu'da tepkiler doğmuş ve hâlâ bu tepkiler devam etmektedir. Özellikle Şiî İran kanadında bu tepkiler 'Mehdi' anlayışı ile karşılık bulmuştur. Orta Doğu'da ABD'ye karşı en büyük meydan okumayı İran üstlenmiştir. 1979 yılında devrim sonucu kurulan İran İslam Cumhuriyeti ABD'nin Orta Doğu'daki en büyük rakiplerinden biri olmuştur. Özellikle Evanjelizm Mesihçiliğine karşı İran Mehdiciliğinin geldiğini bilmekte yarar vardır. Birbirine oldukça benzer olan bu iki anlayış Orta Doğu coğrafyasında çatışma halinde olmuştur. İran'ın gündeminden düşürmediği Mehdilik anlayışı Amerikan Mesihçiliğine bir karşı çıkış olmuştur. Bu karşı çıkış bazen söylemlerde yer almış bazen de sıcak çatışmalarda görülmüştür. İran'ın Orta Doğu'da desteklediği devletler ve örgütler bunun en iyi örneği olarak görülmüştür. Bugün ABD'nin İran'a karşı uyguladığı ekonomik ambargo da ABD'in Mesihçi anlayışının bir sonucu olmuştur. Amerika ekonomik anlamda İran'ı bitirmek isterken, İran ise, ABD'nin desteklediği devletlere karşı sert tavrılar almıştır. Nükleer çalışmalarına devam eden İran bu çalışmalarını medyada gösterirken hedefine özellikle ABD'yi koymuştur. İran kendisini Tanrı'nın İslam âlemine gönderdiği bir 'kurtarıcı' olarak görmüştür.

Sonuç olarak ABD kendisini bir hegemon güç haline getirmek için her yolu mubah görmüştür. Özellikle dine dayalı politikalar üreterek Hristiyan ve Yahudi dünyasında kendisine kutsal bir anlam atfetmiştir. Tarihte yaşadıklarını İsrailoğullarının yaşadıklarına benzeterek kendilerinin de seçilmiş bir halk olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu seçilmişlik anlayışına dayanarak hâkim güç olmayı planlamışlardır. Özellikle Orta Doğu'da dinsel bir unsur olarak hareket etmekte ve yine destekledikleri iddia edilmekte olan örgütlere karşı savaşılmaktadır. ABD emellerine kavuşmak için Yahudilerin kurduğu devleti sonuna kadar desteklemiştir. Evanjelik örgütler bunu açık bir şekilde

savunmuştur. Orta Doğu'nun kan gölüne dönmesine, ABD'nin hegemon güç olma hayalleri sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağaoğulları, M. A. & Köker, L. (2011), İmparatorluktan Tanrı Devletine, İmge Kitabevi, Ankara.
- Akşit, C. (2016), Dinler Tarihi, Kamer Yayınları, İstanbul.
- Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı (1951), Amerika Tarihinin Ana Hatları, (İktisadî İşbirliği İdaresi Türkiye Özel Misyonu), Erkmen Matbaası, İstanbul.
- Arslan, O.& Arı, S. (2004), Amerika Özgürlük Havarisi mi? Yoksa Günah Keçisi Mi?, Platin yayınları, Ankara.
- Baudrillard, J. (2009), Gösterge Ekonomi Politiği Hakkında Bir Eleştiri, (Çev: Oğuz Adanır ve Ali Bilgin), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Bauman, Z. (2017), Kimlik, (çev: Mesut Hazır) Heretik Yayınları, Ankara.
- Bergson, H. (2013), Dinin ve Ahlakın Kaynakları, (Çev: Mahmut Özdil), Sayfa Yayınları, İstanbul.
- Boynukara, H. (2007), Yahudi-Amerikan Kimliği Sorunu: Saul Bellow ve Philip Roth, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Van.
- Chomsky, N. & Achcar G. (2007), Tehlikeli Güç ABD'nin Dış Siyaseti ve Orta Doğu (çev. Yavuz Alogan), İthaki yayınları, İstanbul.
- Chomsky, N. (2002) Amerikan Müdahaleciliği, (çev: Taylan Doğan & Barış Zeren), Aram Yayıncılık, İstanbul.
- Coşkun, A. (2004), Mehdilik Fenomeni, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Çorbacı, İ. (2020), İlluminati'nin Yeni Dünya Düzeni, Çınaraltı Yayınları, İstanbul.
- Darıcı, S. (2020), Subliminal İşgal, Destek Yayınları, İstanbul.
- De Tocqueville, A. (2016), Amerika'da Demokrasi, (çev: Seçkin Sertdemir Özdemir), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dikmen, A. A. (2017), Makine, İş, Kapitalizm ve İnsan, Notabene yayınları, İstanbul.
- Doğan, A. (2013), Büyük Türkçe Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Erhat, A. (1996), Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Freyer, H. (2016) Din Sosyolojisi, (Çev: Turgut Kalpsüz), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Geçtan, E. (1998), Psikanaliz ve Sonrası, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gerger, H. (1994), Yeni Dünya Düzeni Türkiye ve Sosyalizm, Belge Yayınları, İstanbul.

- Gerger, H. (2012), ABD Orta Doğu Türkiye, Yordan Kitap, İstanbul.
- Giddens, A. (2012), Sosyoloji, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gökburun, A. (1986), Çağın Beklediği İnsan Mehdi, Tekyol Yayınları, İstanbul.
- Gönül, M. A. (2010), Hz. İsa Aleyhisselam, Dua Yayıncılık, İstanbul.
- Güller, M. A. (2016), Suriye'nin Sevr'i Amerikan Koridoru, Kaynak Yayınları, İstanbul
- Hakyemez, C. (2006), Gaybet İnancı ve Şiilik'teki Yeri, (yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Halsell, G. (2021), Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak ABD-İsrail İttifakının Dinî Temelleri, (Çev: Mustafa Acar & Hüsnü Özmen), Serbest Kitaplar Tercan Matbaası, Ankara.
- Hendershot, H. (2006), İsa Aşkına Dünya'yı Sarsmak Evanjelizm Medya ve Muhafazakârlık, (Çev: Güneş Ayas & Bora Çağlayan), Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A. (2014), Siyasi İdeolojiler, Adres Yayınları, Ankara.
- Huntington, S. P. (2015), Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, (çev: Mehmet Turhan, & Y. Z. Cem Soy demir) Okyanus Yayınları, İstanbul.
- İncil, (2011), Watchtower Bible and Tract Society of New York, INC. Wallkill, New York, USA.
- Karaca, M. (2005), Evanjelizm ve Vahhabilik, Nokta Kitap, İstanbul.
- Kaynak, M. (2019), Yeni Dünya Düzeni, Profil Kitap, İstanbul.
- Kur'an, (2006), (Çev: Elmalı M. Hamdi Yazır, Haz: Abdülvehhab Öztürk), Kahraman Yayınları, İstanbul.
- Kurtoğlu, R. & Özgen, C. C. (2018), Küresel Düzenin Şifreleri, Asi Kitap, İstanbul.
- Kurtoğlu, R. (2014), Hollywood ve Kabala'nın 13. Havarisi Evanjelizm, Orion Kitabevi, Ankara.
- Kurtoğlu, R. (2016), Evanjelizm Tanrıyı Kıyamete Zorlamak, Asi Kitap, İstanbul.
- Kurtoğlu, R. (2023), Tanrı İmparatorluğu ve Türkiye, Destek Yayınları, İstanbul.
- Laçın, H. (2010), Mesih ve Mehdi Yalanı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Lefebvre, M. (2005), Amerikan Dış Politikası, (Çev: İsmail Yerguz), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Marshall, G. (1999), Sosyoloji Sözlüğü, Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara.

- McDowell, J. & Larson, B. (2001), Mesih İsa'nın Tanrılığı, (Çev. F. Böcek) Zirve Yayıncılık, İstanbul.
- Önel, A. (2018), Amerikan İç Savaşı, İlya yayınevi, İzmir.
- Özen, Ç. & Taşdemir, H. (2006) Yenimuhafazakâr Amerikan Dış Politikası ve Türkiye, Odak Yayınevi, Ankara
- Öztürk, O. M. (2007) Amerika Çökerken Yeni Kutuplaşma, Fark Yayınları, Ankara.
- Sarıca Kelle, S. (2023), Amerikan Hegemonyasının İnşası, Nobel Bilimsel Yayıncılık, Ankara.
- Shoemaker, P.& Reese, S. D. (1997), “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi” Medya, Kültür, Siyaset, (Der: Süleyman İrvan), Alp Yayınevi, Ankara.
- Süleymanoğlu, İ. (1987), Mehdilik ve İmamiye, Nil Yayınlar, İzmir.
- Şahin, M. (2016), Din- Dış Politik İlişkisi ABD Örneği, Barış Kitap, Ankara.
- Şeriatî, A. (2010), Adem'in Varisi Hüseyin (Çev: Murat Demirkol), Fecr Yayınları, Ankara.
- Tacirineseb, G. H. (2001), Mehdilik ve İmam Mehdi (Çev: Davut Duman), Oba Yayıncılık, Ankara.
- Tamer, C. (2022), İran İslam Cumhuriyeti'nde Kimlik İnşa Süreci ve Mehdilik, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tevrat, (2002), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.
- Ünlü, A. M. (2015), Nüzûl-i Mesih Risalesi, Tuana Basın Yayın, İstanbul,
- Vural, İ. (2003), Evanjelizm Beyaz Saray'ın Gizli Dini, Karakutu Yayınları, İstanbul.
- What Does the Bible Really Teach? (2015), Watchtturm Bible-und Traktat-Gesellschaft, Selters/Ts. Germany.
- Yarar, M.& Bozkurt, C. (2020), Mesih Tanrı'yı Kıyamete Zorlamak, Destek Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, A. A. (2010), Dinler Tarihi, Alter Yayıncılık, Ankara.

Zizek, S. (2002) Kırılgan Temas, (çev: Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul.

Süreli Yayınlar ve Tezler

1970'lerde Dünyanın Değişim Sancıları: Ekonomik Dönüşüm, *Stratejik Ortak Dergisi*, 2 Şubat 2023. <https://stratejikortak.com/2023/02/1970ler-dunyanin-degisim-sancilari-ekonomik-donusum.html> Erişim Tarihi:15/07/2023

Adıbelli, R. (2016), İsa'nın “Maşiah’a Dönüşümü: Mesihi Yahudilikte Mesihlik Fenomeni, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2,

ss.242-270 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/itobiad/issue/22153/237983> Erişim
Tarihi:20/06/2023

Agitoğlu, N. (2017), “şerhlerde Mehdilik Meselesi ve Sünni-şiî Tartışması: Azimâbâdî’nin Ebû Davûd şerhi Örneği”, *e-şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, ss.932-950. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sarkiat/issue/30758/341194> Erişim
Tarihi:19/06/2023.

Akçay, E. Y. (2013), “İran Irak Savaşının Bölgeye Etkileri”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, ss.105-121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ufuksbedergi/issue/57449/814855> Erişim
Tarihi:12/12/2022.

Akıncı, ř. (22 Eylül 2022) “İkinci Yılında Abraham Anlaşmaları ve Geline Noka”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ikinci-yilinda-abraham-anlasmalari-ve-gelinen-noka/2691849> Erişim Tarihi:18/07/2023.

Arslan, A. (2006), “Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri”, *İnsan bilim dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, ss.1-12 <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/162> Erişim
Tarihi:07/07/2023.

Atabay, T. (2019), Evanjelist Teolog Jerry Falwell: Dünyanın Geleceğine İlişkin Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Atak H. (2011), “Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt:3, Sayı:1, ss.163-213. https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/11159/133422#article_cite Erişim
Tarihi:06/06/2023

Ataman, M. & Gökcan, Ö. (2012), “Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşır-Yayılmacılık Denemesi”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2 ss.199-229. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler/issue/1546/18993> Erişim
Tarihi:09/07/2023.

Ataman, M. (2008), “Değerler ve Çıkarlar: ABD’nin Ortadoğu Politikasını Belirleyen Temel Unsurlar ve Ülkeler”, *Orta Doğu Yıllığı 2006* (Edit. Muhittin Ataman ve Kemal İnat), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss. 401-431.

Atvur, S. (2020), “Orta Doğu Jeopolitiğinde Kültürel Yansımalar: Kültürel Miras Üzerine Bir Değerlendirme”, *Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, ss.81-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/novusorbis/issue/58677/812798> Erişim
Tarihi:08/07/2023.

Baraç, M. (2019), Mehdilik İncancının Hicri I-III. Asırlardaki Tarihi Seyri ve Günümüz Türkiyeğinde Anlaşılma Biçimleri, (Yüksek Lisans Tezi), şanlıurfa.

Başaran, İ. (2019), “Amerikan Yahudiliği Tarihi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Mizânü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, Sayı: 9, ss.127-140. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/918772> Erişim Tarihi:
05/05/2023.

- Bayancuk, H. (4 Ekim 2016) “Melhame-i Kubra/Armageddon/ Büyük Dünya Savaşı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tevhid Dergisi*, Sayı:35. <https://tevhiddergisi.org/melhame-i-kubra-armageddon-buyuk-dunya-savasi-uzerine-bir-degerlendirme/> Erişim Tarihi:09/07/2023
- Bekfelavi, K. & Yılmaz, M. E. (2021), “ABD’nin Dış Politikasında Dini Diskur ve Lobilerin Rolü”, *Tesam Akademi Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, ss.595-619. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.757988> Erişim Tarihi:07/05/2023.
- Bıyık, M. (2007), “Hristiyan Teolojisinde Deccal ve Yecüc-Mecüc Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:11, ss.53-79. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902835.pdf> Erişim Tarihi:15/06/2023
- Biblical Principles, Beliefs, And Practices of The Church of God Of Prophecy, 2014 <https://cogop.org/resources/biblical-principles-beliefs-and-practices/> Erişim Tarihi:29/06/2023
- Bilgetürk, İ. (2019), İran Dış Politikasında Bir İdeolojik Söylem ve Araç Olarak Kutsal Yerler ve Mehdilik İnancı, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Birecikli, İ. B. (2011), “Amerika’nın Kuruluşu ve ABD-Avrupa İlişkileri (1776-1876)”, *ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı*, <https://www.historystudies.net/indir.php?yol=dergi&dosya=tar20151291146> Erişim Tarihi: 07/07/2023
- Blizek, W. L. (2014), “Sinema Filmleri ve Din” (Çev: Bilal Yorulmaz), *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı:47, ss. 193-202. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/162873> 20/05/2023 Erişim Tarihi:07/07/2023
- Bulut, R. (2014), “SSCB’nin Dağılması ve Rusya Federasyonu’nda Serbest Piyasaya Geçiş”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Cilt:1, Sayı:2, ss.7-19. https://dergipark.org.tr/tr/pub/makuiibf/issue/25142/265484#article_cite Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Büyükkara, M. A. (2021), “Vehhâbîlik”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vehhabilik> Erişim Tarihi:24/04/2023.
- Çakmaklı, E. (2022), “Asimilasyon ve Çokkültürlülük Sarmalında Amerikan Kimliği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:49, Denizli, ss. 123-144.
- Çam, Ö. (2021), Tarikat ve Mehdi Algısı: İlahiyat Fakültesi Öğrenciler Üzerine Bir İnceleme, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Çam, S. (2022), “Osman Nuri Ergin’in Çalışmalarında Bahâîlik Hareketi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, Cilt:22, Sayı:2, ss.107-123.
- Çelik, M. N. (2019), Amerikan Protestan Fundamentalizmi, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

- Çetin, E. (2014), “Hristiyan Fundamentalizmi ve Orta Doğu’da Tanrı’yı Kıyamete Zorlama Stratejisi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, ss.1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25892/272848> Erişim Tarihi:05/07/2023.
- Çınar, M. (2021), “Ortaya Çıkış Sürecinde Siyasi Bir Kişilik Olarak Mehdi ve Mehdilik”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:20, Sayı:4, ss.1585-1599. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jss/issue/65579/994888> Erişim Tarihi:18/07/2023.
- Çoban Oran, F. (2017), “Amerikan Kimliği ve Dış Politikasında Evanjelizmin İzleri: Sosyal-İnşacı Perspektiften ABD-İsrail İlişkileri”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:6, Sayı:3, ss. 2019-2037. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/341965> Erişim Tarihi:20/06/2023.
- Çobanoğlu, A. (2021), Donald Trump Dönemi ABD-İsrail İlişkilerinde Evanjelizmin Etkisi, (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale.
- Çolakoğlu, S. (2007), “Dış Politika Yapım Sürecinde Din Faktörünün Etkisi: Pakistan Örneği”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:0, Sayı:36, ss.61-82 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/600/6049> Erişim Tarihi:03/07/2023.
- Dalbay, R. S. (2018), “Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:2, Sayı:31, ss.161-176 https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/38551/365264#article_cite Erişim Tarihi:24/06/2023
- Daşbadem, İ. (2008), Geçmişten Günümüze Yahudi Mezheplerinin Mesih Anlayışı ve Mesih Hareketler, (Yüksek Lisans Tezi), Konya
- Durmuş, S. (2021), Evanjelizm Bağlamında ABD Dış Politikasında Dinin Rolü: Sosyal İnşacı Bir Analiz, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Düğün. T. (2019), Kazakistan’ın Kimlik İnşa Politikasının Tarihi, Sosyokültürel ve Güvenlik Boyutları, (Doktora Tezi), Ankara.
- Ebu Davud, es-Sicistani, *Sünen*, I-V, Darul Kitabi’l Arabi, Beyrut. Hadis no: 4262-4263 (Aktaran: Omıd Şamızıkhalejan Doktora Tezi)
- Efegil, E. (2008), “Bush Doktrini ve Dünya Güvenliğine Etkileri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, Sayı:8, ss.103-122. https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16675/340893#article_cite Erişim Tarihi:09/07/2023
- Eker, E. (2013), Güney Kore’de Evanjelik Hareketler, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Elmas, B. (2017), Evanjelik Hristiyanlarda Kıyamet İnancı, (Yüksek Lisans Tezi) Bursa.

- Emen, M. (2013), “Kimlik Kavramı Üzerine”, https://www.academia.edu/42629374/K%C4%B0ML%C4%B0K_KAVRAMI_%C3%9CZER%C4%B0NE Erişim Tarihi:24/06/2023.
- Ertuna, Ö. (2006), “Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:30, ss.36-45. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35672/396769> Erişim Tarihi:12/07/2023.
- Evangelizm Nedir? Evangelist Ne Demek? Evangelizm Akımı Özellikleri, Kurucusu ve Temsilcileri, 3 Kasım 2020. https://www.hurriyet.com.tr/egitim/evangelizm-nedir-evangelist-ne-demek-evangelizm-akimi-ozellikleri-kurucusu-ve-temsilcileri_41653043#:~:text=Evangelizmin%20kurucusu%2C%20ayn%C4%B1%20zaman%20Protestanl%C4%B1k,lideri%20olan%20Martin%20Luther'dir. Erişim Tarihi:01/07/2023.
- Evinç, D. (2016), Amerika Birleşik Devletleri’nde Dinî Lobiler ve Dış Siyaset: Christian Unitet For Israel (CUFI) Örneği, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Fırlalı, E. R. (2001), “Kadiyânîlik”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadiyanilik> Erişim Tarihi: 05/07/2023.
- Fowler, R. B. (2000), “Amerika’da Din ve Siyasal Kültür”, (Çev: Talip Küçükcan) *Avrasya Dosyası(ABD ÖZEL)*, Cilt:6, Sayı:2, ss.154-186. <https://www.21yyte.org/assets/uploads/files/154-186%20robert.PDF> Erişim Tarihi:20/04/2023
- Gorski, P. S. (2020), Why Do Evangelicals Vote For Trump? <https://tif.ssrc.org/2020/12/15/revisited-why-do-evangelicals-vote-for-trump/> Erişim Tarihi:20/06/2023.
- Göç, M. (2020), “Superman Kimi Temsil Ediyor?: Superman’de Kimlik, İdeoloji ve Cinsiyet” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:66, ss.233-249. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/57463/777428> Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Gün, F. (2017), “Mehdîlik İnancı Üzerine Bir İnceleme”, *Artuklu Akademi*, Cilt:4, Sayı:1,ss. 99-130. https://www.artuklu.edu.tr/dosyalar/DergiMakale/00000/00000138_brfr6xgp6hjl2.pdf Erişim Tarihi:16/06/2023.
- Güngör, A. C. (2013), “Püritenizm ve Hollywood İlişkisi”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Cilt:12, Sayı:1, ss.196-241. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jss/issue/24235/256923?publisher=gantep%3B> Erişim Tarihi:04/07/2023
- Işık, M. (09 Temmuz 2018) “Büyük Orta Doğu Projesi Nedir?” *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, <https://www.sde.org.tr/mithat-isik/genel/buyuk-ortadogu-projesi-nedir-kose-yazisi-5652> Erişim Tarihi:17/07/2023.
- İslam Ansiklopedisi, Mehdî, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehdi#1> Erişim Tarihi:05/07/2023

- Kadercan, B. (2022), “Uluslararası İlişkiler ve Din”, *Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu*, https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/download/8985_b8c63b66b760f0500f181df0980fd201 Erişim Tarihi:12/07/2023.
- Kadıoğlu, Z. Y. (2020), “Tüketici Sosyalleşme Sürecinde Çocuklar ve Çizgi Filmlerde Kullanılan Bilinçaltı (Subliminal) Mesajları”, *Journal of Awareness*, Cilt:5, Sayı:3, ss.237-256. <https://doi.org/10.26809/joa.5.018> Erişim Tarihi:12/07/2023.
- Kanbur, B. N. (2020), “Görsel Medyanın ve Subliminal Mesajların Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri” *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, Sayı:10, ss.94-106. <https://doi.org/10.38079/igusabder.665516> Erişim Tarihi: 12/07/2023
- Karaçay, H. (2016), “Bretton-Woods Kuruluşları, New York Uzlaşısı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:1, ss.93-114 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/838018> Erişim Tarihi:15/07/2023
- Karahan, S. (2021), “Siyonist Öğretide Vaat Edilmiş Topraklar”, *Ortadoğu Etütleri*, Cilt:13, Sayı:2 ss.177-213. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ortetut/issue/60539/814970> Erişim Tarihi:18/07/2023
- Kaya, M. (2018), Hristiyanlıkta ve İslam’da Son Dönem Mesih ve Mehdi Hareketlerinin Karşılaştırılması, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- Kemp, G. & Harkavy, R. E. (2011), 2011 Yılı İtibari İle Tasarlanmış Orta Doğu Haritası, <https://uwidata.com/5067-the-end-of-the-greater-middle-east-project-the-case-of-kurdistan/> Erişim Tarihi: 08/09/2023.
- Koyuncu, M. C. (2021), “Amerika Birleşik Devletleri’nin Hint Pasifik Bölgesinde Çin’i Çevreleme Politikası”, *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, ss.13-47. <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-full-file/62628> Erişim Tarihi:07/07/2021.
- Kunduracı, G. (2019), İslam Kültüründe Mehdi’nin Gelişiminin Tarihendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum.
- Kurt, A. O. (2006), “Yahudi Kaynaklarında Kral Tipolojileri: Nebukednezzar ve Koreş Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:10, Sayı:12, ss.417-436. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuifd/issue/4297/255451> Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Kurtuluş, B. (2005), “Amerika Kıtasının Keşfi: Kuzey Amerika- Asya Bağlantısı”, *Sosyal Siyaset Konferanslar Dergisi*, sayı:49, ss.873-886 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/897/10049> Erişim Tarihi:08/07/2023
- Kutsal Mekânlar, (18 Temmuz 2021), https://tr.wikishia.net/view/Kutsal_Mekanlar Erişim Tarihi:19/07/2023

- Kuyucu, M. (2021), "Dijital Dönüşüm Ekseninde Medyanın Gündem Belirleme Gücü: Medyada Gündemi Şekillendiren Mecra ve Markalar Üzerine Bir Güncelleme", *TOKYO SUMMIT-III 3rd international conference on innovative studies of contemporary sciences* (Editors:Tamar Makharoblizde& Zhuldyz Sakhi), Tokyo-JAPAN, ss.397-413. https://www.researchgate.net/publication/349773386_Dijital_Donusum_Ekseninde_Medyanin_Gundem_Belirleme_Gucu_Medyada_Gundemi_Sekillendiren_Mecra_ve_Markalar_Uzerine_Bir_Guncelleme Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Lincoln, B. (2006), "Bush's God Talk", https://www.researchgate.net/publication/297176917_Bush's_God_Talk Erişim Tarihi:17/07/2023.
- Mearsheimer, J. J.&Walt, S. M. (2006), "İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası", (çev: Ramazan Arıkan), https://abs.cu.edu.tr/Dokumanlar/2016/IR%20344/633605745_israil_lobisi.pdf Erişim Tarihi:07/06/2023.
- Milliyet Gazetesi, 13 Eylül 2001.
- Mora, N. (2008), "Medya ve Kültürel Kimlik" *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:5, Sayı:1, ss.1-14. <http://www.insanbilimleri.com> Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Okalan, E. & İşyar, Ö. G. (2023) "İran Destekli Şii Milislerin Suriye İç Savaşındaki Rolü", *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Sayı:16, ss.13-35. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijar/issue/78027/1296739> Erişim Tarihi:17/07/2023.
- Okumuş, Y. İ. (2020), "Siyonizm ve Evanjelizm Kardeşliğinin ABD Dış Politikasına Etkisi", <https://mirasimiz.org.tr/blog/page/siyonizm-ve-evanjelizm-kardesliginin-abd-dis-politikasina-etkileri/2034#:~:text=Fakat%20bu%20nuktada%20Siyonistler%20ve,Davud%20soyundan%20olan%20Mo%C5%9Fiyah't%C4%B1r.> Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Önder, E. (2020), "Başkanların Doktrinleri Çerçevesinde, ABD'nin Yeni Güvenlik Anlayışı ve Soğuk Barış", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Derneği*, Cilt:4, Sayı:1, ss.27-39. <https://doi.org/10.30692/sisad.660225> Erişim Tarihi:10/07/2023.
- Özdil, M. (2017), "Kolektif ve Bireysel Kimlikler Bağlamında Sosyal Bütünleşme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:3, Sayı:28, ss.383-400. <https://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/28-sayi-yazi21-12112017.pdf> Erişim Tarihi:06/06/2023.
- Özgan, A. (2018), *Amerikan Çokkültürlülüğü Açısından Toplumsal Güvenlik*, (Doktora Tezi), Ankara.
- Öztürk, M. M. (2022), *Kimlik ve Dış Politika İlişkisi Bağlamında ABD'nin 2003 Irak Müdahalesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

- Peters, R. (2006), 2006 Öncesi Orta Doğu Haritası, Gannett Government Media Corporation, https://www.researchgate.net/figure/Map-of-the-Middle-East-pre-2006-Source-Peters-2006-Photo-courtesy-of-Gannett_fig1_254290744 Erişim Tarihi: 08/09/2023.
- Peters, R. (2006), 2006 Sonrası Orta Doğu Haritası, Gannett Government Media Corporation, https://www.researchgate.net/figure/Redrawn-map-of-the-Middle-East-Source-Peters-2006-Photo-courtesy-of-Gannett_fig2_254290744 Erişim Tarihi: 08/09/2023.
- Pınar, L. (2017), “Amerika Birleşik Devletleri'nin Yumuşak Gücü ve Hollywood”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, ss.253-274. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/itobiad/issue/27443/291016> Erişim Tarihi:06/07/2023.
- Sakin, S. & Deveci, C. (2011), “Ortadoğu Kavramı ve Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme” *History Studies Dergisi* Sayı:2, ss.281-293. <https://www.historystudies.net/indir.php?yol=dergi&dosya=tar2015126b34d> Erişim Tarihi: 15/11/2022.
- Sarı Ertem, H. (2010), Geleneksel Amerikan Kimlik ve Güvenlik Algısının 11 Eylül Sonrası ABD Dış Politikasına Etkileri (Doktora tezi), İstanbul.
- Sarıkcıoğlu, E. (2003), Mehdi, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehdi#1> Erişim Tarihi: 05/07/2023.
- Sarıöz Gökten, Y. (2020). “Küresel kamusal bir mal olarak ABD hegemonyası”, *Turkish Studies - Social*, Cilt:15, Sayı:2, ss.335-347. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40111> Erişim Tarihi:15/07/2023.
- Savran, S. (1998), “Yeni Dünya Düzen(sizliği), Küreselleşme, Özelleştirme, Yeni Dünya Düzeni ve Özelleştirmeler”, (Der: Ata Soyer), *Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi*, ss.7-19, Ankara.
- Semiz, Y. & Akgün, B. (2005), “Büyük Orta Doğu Jeopolitiğinde İran-ABD İlişkileri”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:5, Sayı:9, ss.162-181. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28433/302869> Erişim Tarihi:04/07/2023.
- Sevinç, K. (2019), “Freudyen Psikolojide Bilinçaltı ve Bilinçdışı Kavramları Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar” *Kilitbahri*, Sayı:15, ss.125-158. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3445501> Erişim Tarihi:10/07/2023.
- Shamızıkhalejan, O. (2022), Mehdiliğin İran Toplumundaki Yeri, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Sığınç, H.&Koç, B. (2017), “Subliminal Mesajlar ve Gıda Tüketimi Üzerine Bir Değerlendirme” *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, Sayı:14, ss.83-96 <http://busbed.bingol.edu.tr/tr/download/article-file/359059> Erişim Tarihi:10/07/2023.

- Spiro, R. K. (2 Jul 2023), "The Hebrew Bible Played A Major Role İn The Creation of The United States and İts Democracy", <https://aish.com/the-jewish-impact-on-the-founding-of-america-2/> Erişim Tarihi:09/07/2023
- Sümer, G. (2008), "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politika Kültürü", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:19, ss.119-144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39261/462366> Erişim Tarihi: 07/07/2023
- şahin, G. & Güzel, S. (2021) "Orta Doğu Güvenliğinde Yeni Açılımlar ve İbrahim Antlaşması" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:34, ss.15-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/makusobed/issue/65955/951573> Erişim Tarihi:17/07/2023.
- şan, M. K. & Haşlak, i. (2012), "Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Anaakımını Yeniden Düşünmek", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, ss.29-54. https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler/issue/1547/18999#article_cite Erişim Tarihi:06/07/2023
- şengül, F. S. (2022), Yahudi-Hıristiyan Münazaralarında İsa ve Mesih Tartışmaları – Paris, Barselona, Tortosa Örnekleri, (Doktora Tezi), Bursa.
- The Abraham Accords Declaration, <https://www.state.gov/the-abraham-accords/> Erişim Tarihi:18/07/2023.
- Tohtahunova, R. (2010), Dinlerde Kıyamet Fenomeni, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Türk, M. S. (2014), "Medya'nın Gerçeklik İnşası ve Gerçeklik Algısı", *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset Dergisi*, Cilt:5, Sayı:28, ss.9-32.
- Türk, M. T. (2021), Beden Sosyolojisi Bağlamında Postmodern Kimlik Oluşumunda Tüketim Olgusunun Edebi Metinlerde Analizi, (Doktora Tezi), Eskişehir.
- Türkmen, M. Y. & Özçınar, M. (2020), "11 Eylül Sonrası Hollywood Sinemasında İslamofobinin Yeniden Üretimi" *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, ss.1321-1343. https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiletisim/issue/56043/703725#article_cite Erişim Tarihi:20/06/2023
- Umerova, Z. (2006), Yahudi Lobisinin ABD İçindeki Konumu ve Orta Doğu Politikasındaki Rolü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Uysal, E. (2022). "Din, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, ss.85-99. <https://dergipark.org.tr/en/pub/neusbf/issue/70910/1114879> Erişim Tarihi:07/07/2023.
- Yaprakçı, A. (2020), Yahudi Mesihçiliği ve Dinî Siyonizm'e Etkisi, (Lisans Bitirme Tezi) <https://openaccess.29mayis.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12723/3482/>

- Yavuzaslan, K. (2014), 21. Yüzyılda Amerikan Hegemonyası, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Yaylar, Y. (2011), Evanjelizm ve Türkiye Planı, (Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir.
- Yeniçeri, H. S. (2014), William Saroyan'ın Eserlerinde Etnik Kimlik ve Diaspora, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Yıldırım, O. (2015) “Amerika’da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi”, *JEBPIR, Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2 ss.91-108.
https://dergipark.org.tr/en/pub/kkujebpir/issue/33248/370145#article_cite
Erişim Tarihi:04/07/2023
- Yıldırım, Y. (2020), “Toplumsal Güçlerin ve Sosyolojinin Açmazında Evrensel Dinlerde Beklenen Kurtarıcı İnancı”, *Sosyologca Dergisi*, Cilt:10, Sayı:20, s.29-49
<https://sosyologca.org/files/sosyologca/20-3.pdf> Erişim Tarihi:26/06/2023
- Yıldız, M. (2018), “Orta Doğu’dan Kafkasya’ya Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye”, *Takvim-i Vekayi*, Cilt:6, Sayı:2, ss.1-24.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/takvim/issue/40063/473467> Erişim Tarihi:18/07/2023.
- Yılmaz F. (2016), Hollywood Sinemasında Öteki Olarak Ortadoğulu Algısı, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Yılmaz, H. (2019), Amerika’da Evanjelik Hareket: Dini ve Siyasi Yansımaları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı*, Konya.
- Yılmaz, H. (2017), “Püritenlik ve Amerikan Siyasi Hayatı”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* Sayı:14, ss.100-111
<http://sosyoteknik.selcuk.edu.tr/sustad/article/view/139> Erişim Tarihi:06/07/2023.
- Yönem, A. (1998), “Mehdilik Fikri ve Müslümanlar Arasındaki İlk Tezahürü”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Yurtalan, B. (2017), “Kitap Tanıtımı: Beklenen Kurtarıcı İnancı, (Beklenen Kurtarıcı İnancı, ed. Yusuf Şevki Yavuz, İstanbul: Kuramer Yayınları, 550 s.)”, *Kader Kalam Araştırmaları Dergisi*, Cilt:15, Sayı:2, ss.520-529.
<https://studylibtr.com/doc/1999633/issue---dergipark> Erişim Tarihi:22/06/2023
- Zafer, C. & Vardarlier, P. (2019), “Medya ve Toplum”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt:22, Sayı: 2, ss.355-361.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/818643> Erişim Tarihi:06/06/2023.

Filmler

Captan America, DVD

Captan America: The Winter Soldier (Kaptan Amerika: Kış Askeri), DVD

Damien:Omen II. DVD

Rambo, DVD

Terminatör 2: Kıyamet Günü, Netflix

The Matrix, DVD

The Omen DVD

The Omen III: The Final, MUBİ

The Siege (Kuşatma), DVD

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nazan ÇAĞMAN

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Mardin Artuklu Üniversitesi- Sosyoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi- Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (Orta Düzey)

İş Deneyimi

Meslek : Öğretmen

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı

Tarih : 06.11.2023